

Nr 8.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga, m. m.; given Stockholms slott den 17 december 1943.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga;
- 2) lag om ändrad lydelse av 2 § 3 mom. barnavårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361); samt
- 3) lag om ändrad lydelse av 49 a § alkoholistlagen den 12 juni 1931 (nr 233).

GUSTAF.

Thorwald Bergquist.

F ö r s l a g
till
L a g
om eftergift av åtal mot vissa underåriga.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Allmänt åtal må enligt vad nedan stadgas eftergivnas, därest brottet begåtts av någon som därvid ej fyllt aderton år.

Vad i lagen stadgas gäller allenast åtal, som skolat upptagas av allmän underrätt eller polisdomstol.

2 §.

Eftergift av åtalet må äga rum,
om den underåriga omhändertages för skyddsuppfostran eller blir föremål för annan därmed jämförlig åtgärd samt denna måste anses vara tillfyllest med hänsyn till brottets beskaffenhet,

om han utan dylik åtgärd erhåller särskild tillsyn eller lämplig sysselsättning och gärningen ej är av svårare beskaffenhet samt det med skäl kan antagas att han skall avhålla sig från att ånyo begå brott, eller

om brottet är ringa och det uppenbarligen skett av okynne eller förhastande.

Åtal skall dock väckas, om det finnes påkallat med hänsyn till den allmänna laglydnaden eller eljest ur allmän synpunkt.

3 §.

Frågan om eftergift av åtal skall, såframt svårare straff än böter kan följa å brottet, prövas av landsfogden eller, i Stockholm, av förste stadsfiskalen.

Konungen äger förordna, att frågan om eftergift av åtal må, i den omfattning Konungen bestämmer, prövas av underordnad åklagare ändå att brottet är sådant som avses i första stycket.

4 §.

Är skälig anledning att åtalet bör eftergivnas, skall åklagaren, innan han beslutar i ärendet, från barnavårdsnämnden i den kommun, där den under-

årige vistas, inhämta yttrande, huruvida nämnden vidtagit eller kommer att vidtaga åtgärd beträffande den underårige samt huruvida enligt nämndens mening åtalet bör eftergivas.

Nämndens yttrande skall, om åklagaren det begär eller nämnden tillstyrker eftergift av åtal, även innefatta redogörelse för den underåriges personliga utveckling samt hans vandel och levnadsomständigheter i övrigt.

Är brottet ringa, må åtalet eftergivas utan att barnavårdsnämndens yttrande inhämtats.

5 §.

Har brottet medfört skada av någon betydelse, skall åklagaren, där så kan ske, bereda målsäganden tillfälle att yttra sig innan åtalet må eftergivas.

6 §.

Beslut om eftergift av åtal skall på lämpligt sätt delgivas den underårige.

Underrättelse om beslutet skall ock tillställas barnavårdsnämnden samt, därest åtgärd av nämnden förutsättes, statens inspektör för fattigvård och barnavård.

7 §.

Eftergift av åtal må återkallas, såframt skäl därtill äro ur allmän synpunkt.

8 §.

Angående eftergift av åtal mot den som dömts till tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse eller som för skyddsuppfostran intagits i skyddshem eller allmän uppfostringsanstalt eller som intagits å allmän alkoholistanstalt finnes särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 2 § 3 mom. barnavårdslagen den 6 juni 1924¹
(nr 361).

Härigenom förordnas, att 2 § 3 mom. barnavårdslagen den 6 juni 1924¹ skall hava följande ändrade lydelse.

2 §.

3 mom. Om vissa på barnavårdsnämnden eller dess ordförande ankommande åtgärder är stadgat i lagarna om äktenskaplig börd, om barn i äktenskap, om adoption, om barn utom äktenskap, om förbud för vissa underhållsskyldiga att avflytta från riket, om förmynderskap, om förskottering av underhållsbidrag till barn samt om socialregister ävensom i 14 kap. 45 § strafflagen, i lagarna om särskild förundersökning i brottmål och om eftergift av åtal mot vissa underåriga samt i förordningarna om moderskapspenning och om mödrahjälp.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

¹ Senaste lydelse, se 1940: 789.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 49 a § alkoholistlagen den 12 juni 1931 (nr 233).

Häriigenom förordnas, att 49 a § alkoholistlagen den 12 juni 1931¹ skall hava följande ändrade lydelse.

49 a §.

Misstänkes den, som enligt meddelat beslut intagits å allmän alkoholistanstalt, att hava före utskrivning från anstalten begått brott, varå enligt lag icke kan följa högre straff än böter eller fängelse i sex månader; hör detta under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det, där brottet är begånget i Stockholm, å förste stadsfiskalen och eljest å landsfogden att efter hörande av anstaltens styrelse avgöra, huruvida åtal lämpligen bör ske. Har brottet begåtts innan den intagne fyllt aderton år, skall frågan om åtal prövas i nämnda ordning ändå att högre straff än nyss sagts kan följa å brottet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

¹ Se 1939: 325.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 oktober 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, anmäler, efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet, fråga angående *eftergift av åtal mot vissa underåriga*.

Föredraganden anför följande.

Med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 6 oktober 1938, varigenom strafflagberedningen tillsattes och dess allmänna arbetsuppgifter bestämdes, förordnade dåvarande chefen för justitiedepartementet den 19 mars 1942 att beredningen skulle upptaga frågan rörande lagstiftning om åtalseftergift såvitt angår ungdomliga lagöverträdare. Till att vid utredningen samråda med beredningen, som bestod av presidenten K. Schlyter, förordnades samtidigt häradshövdingen G. A. Eriksson, överdirektören H. Göransson, borgmästaren M. Heuman och professorn I. Agge, varjämte sekreteraren hos ungdomsfängelsenämnden T. Lindberg förordnades att såsom sekreterare biträda beredningen vid utredningsarbetet.

Den 30 maj 1942 avlämnade beredningen promemoria med förslag till lag om eftergift av åtal mot minderåriga m. m. (S.O.U. 1942: 28). Över promemorian ha yttranden infordrats från justitiekanslersämbetet, hovrätterna, fångvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, överståthållarämbetet efter hörande av förste stadsfiskalen i Stockholm, samtliga länsstyrelser efter hörande av landsfogdarna, statens inspektör för fattigvård och barnavård, skyddshemsinspektören, fattigvårds- och barnavårdskonsulenterna, ungdomsvårdskommittén, styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona samt barnavårdsnämnderna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Tillfälle att avgiva yttrande över promemorian har därjämte beretts föreningarna Sveriges häradshövdingar, Sveriges stadsdomare, Sveriges landsfogdar, Sveriges landsfiskaler och Sveriges stadsfiskaler samt svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, svenska diakonissällskapet och centralförbundet för socialt arbete. Yttranden ha inkommit från samtliga myndigheter, föreningar och sammanslutningar med undantag av de två sistnämnda. Statens inspektör för fattigvård och barnavård har såsom

eget utlåtande åberopat vad som anförts i socialstyrelsens yttrande, i vilket han såsom ledamot av styrelsen tagit del. Vissa myndigheter ha bifogat yttranden från underordnade tjänstemän m. fl.

Nuvarande bestämmelser om åtal för brott m. m.

I princip är allmän åklagare skyldig att verkställa åtal i fråga om alla brott, förutsatt naturligen att tillräckliga skäl föreligga att anse den misstänkte skyldig till brottet. Beträffande vissa särskilda brott gäller dock aningen att de endast kunna åtalas av målsäganden eller att för allmänt åtal fordras angivelse av målsäganden. En mellanform har införts genom 1942 års lagstiftning om förmögenhetsbrott. Vissa mindre svåra förmögenhetsbrott — oredligt förfarande, olovligt förfogande och olovligt brukande — få i regel endast åtalas av målsäganden men allmänt åtal må äga rum därest sådant av överåklagaren finnes påkallat ur allmän synpunkt, och i fråga om samtliga brott mot 20—22 kap. strafflagen med undantag av grov stöld, rån, grovt bedrägeri och grov förskingring gäller att, om brotten förövats mot make, trolovad eller vissa andra närstående personer, allmänt åtal endast under liknande förutsättning må ske utan angivelse av målsäganden. Genom lag den 28 maj 1943 har en sådan begränsad åtalsrätt även fastställts beträffande vissa misshandelsbrott som tidigare endast efter angivelse fått åtalas av allmän åklagare.

Jämte dessa regler rörande omfattningen av åklagarens åtalsrätt och åtalsplikt finnas vissa bestämmelser om eftergift av allmänt åtal i fall då sådant eljest skolat anställas.

Enligt en kungörelse av den 18 december 1823 må ingen, som för mord, rån, stöld eller annat grovt brott insatts å fästning eller allmän arbetsinrättning på längre eller kortare tid, utlämnas till rannsaking för tidigare förövat brott, med mindre målsäganden det fordrar eller det befinnes, att hans fällande till ansvar för det nyupptäckta brottet skulle medföra förhöjt ansvar för honom, eller det är troligt, att rannsakingen skulle medföra upptäckt av andra i brottet invecklade personer. Prövningen av huruvida åtal i dylika fall skall ske tillkom enligt samma bestämmelse alltid Kungl. Maj:ts befallningshavande men har genom lag den 24 april 1936 överflyttats till landsfogde, när brottet förövats annorstädes än i Stockholm. I 1823 års kungörelse givas även vissa bestämmelser om åtal mot den som av domstol ansetts saker till »högsta kroppsplikt».

Lagstiftningen innehåller vidare stadganden som innebära möjlighet till åtalseftergift beträffande förseelser av ämbets- och tjänstemän. Enligt 3 § i instruktionen den 14 mars 1941 för riksdagens justitieombudsman må denne, när han finner att någon, vars ämbetsutövning står under hans tillsyn, felat endast av ovarsamhet och utan vrång avsikt, låta bero vid vunen rättelse eller avgiven förklaring eller vad eljest förekommit i saken. Motsvarande bestämmelse finnes i 4 § instruktionen för riksdagens militieombudsman.

Härjämte innehålla instruktionerna för polismästarna i vissa större städer bestämmelser, som medgiva dessa att vid lindriga förseelser låta saken förfalla eller bero vid en varning till vederbörande.

Bestämmelser om åtalsetergift ha även meddelats i vissa lagar om särskilda behandlingsformer. När någon som ådömts tvångsuppfostran misstänkes att hava före slutlig utskrivning begått brott, tillkommer det enligt 14 § lagen om tvångsuppfostran landsfogden eller, i Stockholm, förste stadsfiskalen att avgöra huruvida allmänt åtal lämpligen bör ske. Motsvarande bestämmelse finnes för den som ådömts ungdomsfängelse i 19 § lagen om ungdomsfängelse. Stadgandet i lagen om tvångsuppfostran har genom bestämmelse i 44 § 3 mom. lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslagen) utsträckts att gälla även för den som för skyddsuppfostran intagits å allmän uppfostringsanstalt eller dit överförts från skyddshem. Före sitt avgörande i åtalsfrågan skall överåklagaren inhämta yttrande från styrelsen för uppfostringsanstalten respektive ungdomsfängelsenämnden.

I samband med 1939 års lagstiftning om villkorlig dom ha liknande stadganden beslutats i fråga om dem som intagits å skyddshem eller alkoholistanstalt, vilka bestämmelser skola träda i kraft den 1 januari 1944. Om den som för skyddsuppfostran intagits i skyddshem misstänkes att hava före slutlig utskrivning begått brott, skall enligt 44 § 4 mom. barnavårdslagen överåklagaren efter hörande av skyddshemmets styrelse avgöra huruvida allmänt åtal lämpligen bör ske. Enligt 49 a § alkoholistlagen skall överåklagaren på samma sätt pröva frågan om åtal när någon, som enligt meddelat beslut intagits å allmän alkoholistanstalt, misstänkes att hava före utskrivning från anstalten begått brott, varå enligt lag icke kan följa högre straff än böter eller fängelse i sex månader; yttrande skall i detta fall inhämtas från alkoholistanstaltens styrelse.

Slutligen har genom den nya rättegångsbalken vissa nya stadganden om åtalsetergift införts i svensk rätt. Bestämmelserna äro intagna i 20 kap. 7 § och avse två grupper av fall. Enligt den ena bestämmelsen må allmänt åtal eftergivnas om å brottet icke kan följa svårare straff än böter och det är uppenbart att den misstänktes lagföring ej är påkallad ur allmän synpunkt. Den andra bestämmelsen, som i viss mån motsvarar den nyssnämnda kungörelsen av år 1823, innehåller att allmänt åtal må eftergivnas om brottet förövats innan den misstänkte dömts för annat av honom förövat brott eller tillfullo undergått straff eller annan påföljd för sådant brott, och det är uppenbart, att brottet i jämförelse med det andra brottet är med hänsyn till påföljden utan nämnvärd betydelse. Eftergift må återkallas om tillräckliga skäl för densamma finnas ej längre föreligga. Målsäganden äger väcka åtal för brott som avses med eftergiften; en av processlagberedningen bl. a. för detta fall föreslagen preklusionsfrist av sex månader, räknat från åklagarens beslut, återfinnes ej i den antagna lagen.

Rörande motiven till de nämnda bestämmelserna i rättegångsbalken må följande nämnas.

Beträffande den s. k. opportunitetsprincipen — som innebär att allmän åklagare äger underlåta åtal då utkrävandet av straff ej finnes påkallat ur det allmännas synpunkt — anfördes i processkommissionens betänkande angående rättegångsväsendets ombildning: Otvivelaktigt förefunnes ett visst behov att i speciella fall avvika från en strikt tillämpning av ett straffbud men allvarsamma betänkligheter mötte mot att giva åklagaren befogenhet att underlåta åtal. Betänkligheterna ökades i den mån brottet vore av svårare beskaffenhet. Det material, som vid avgörandet av frågan komme att stå till buds och som i regel icke kunde vara annat än polismyndighetens protokoll vid förberedande undersökning, skulle ofta icke vara av beskaffenhet att utgöra fullt tillfredsställande grund för frågans bedömning. Det vore en synnerligen allvarlig och krävande uppgift som härigenom ålades åklagaren, och det kunde vara tvivel om huruvida åklagarna skulle vara vuxna uppgiften. Det kunde befaras att tillämpningen skulle bliva ganska ojämn, så att i väsentligen likställda fall åtal emellanåt anställdes och emellanåt underlåtes, även om åklagarna icke kunde beskyllas för godtycke eller varit utsatta för obehörig påverkan. Fullt betryggande korrektiv mot nu angivna olägenheter skulle knappast kunna vinnas genom den anordningen, att frågan alltid skulle underställas prövning av högre åklagare än den på vilken åtalet närmast berodde. Ty på grund av beskaffenheten av det material, på vilket den högre åklagaren skulle grunda sitt beslut, komme hans prövning helt säkert ofta att i det väsentliga bestämmas av den underordnades uppfattning. Den överordnade myndigheten skulle för övrigt icke kunna komma i tillfälle att pröva frågan med mindre den underordnade åklagaren funne underlåtande av åtal vara påkallat och därför hemställde därom. Även om objektiva och fullt giltiga grunder alltid bleve bestämmande för åklagarens beslut, skulle det ej kunna undgås, att misstanke om ett motsatt förhållande uppkomme, då det visade sig att ett notoriskt brott i ena fallet åtalades, i andra fallet lämnades obeivrat. En konsekvent tillämpning av opportunitetsprincipen borde slutligen föranleda därtill att målsägandens subsidiära åtalsrätt skulle vara utesluten då åklagaren beslutat underlåta åtal. Det korrektiv mot att åklagarna obehörigen underlåte att anställa åtal som utgjordes av målsägandens åtalsrätt skulle vid sådant förhållande försvinna. Med avseende å de betänkligheter, som sålunda gjorde sig gällande mot införandet av en diskretionär rätt för åklagaren att underlåta åtal, ansågo processkommissionen sig icke böra föreslå densammans upptagande som allmän grundsats i vår rätt.

Processlagberedningen anslöt sig i sitt förslag till rättegångsbalk i stort sett till processkommissionens ståndpunkt. Att medgiva åklagare en diskretionär rätt att underlåta åtal stode enligt beredningens mening säkerligen icke i överensstämmelse med den allmänna rättsuppfattningen och skulle lätt kunna leda till missbruk. Ehuru legalitetsprincipen, enligt vilken åklagaren är skyldig att väcka åtal, således borde gälla såsom allmän regel, ansåg beredningen dock skäl föreligga att i de numera i lagen angivna undantagsfallen medgiva åklagaren rätt att eftergiva åtal. I fråga om stadgan-

det rörande bötesbrott framhöll beredningen att vid ringare brott, särskilt smärre förseelser mot ordningsbestämmelser o. d., stundom förelåge omständigheter som komme brottet att framstå såsom ursäktligt och att därför ett undantagslöst beivrande av varje sådant brott ej kunde anses be-tingat av straffrättsskipningens ändamål. Beredningen uttalade vidare, att vissa skäl talade för att, utöver vad som föreslagits, eftergift av åtal borde kunna ske beträffande vissa grupper av förbrytare, särskilt ungdomsbrottslingar, men att denna fråga ansetts böra närmare undersökas i samband med utredningen angående den särskilda behandling som borde ägnas sådana förbrytare.

Med avseende å de föreslagna bestämmelserna erinrade beredningen vidare, att det låge i sakens natur att eftergift i allmänhet icke borde förekomma i annat fall än då den misstänkte erkänt brottet. Ej heller borde eftergift ske, om han motsatte sig detta. Målsägandens samtycke utgjorde icke något villkor för att åtal skulle kunna eftergivnas. Tydligt vore emellertid, att en viss betydelse måste tillmätas målsägandens ställning till frågan liksom ock den misstänktes beredvillighet att ersätta målsäganden den genom brottet uppkomna skadan. Att målsäganden motsatte sig eftergift kunde i många fall innebära ett starkt skäl mot att åtalet eftergäves. Åklagarens beslut om eftergift utgjorde icke hinder för målsäganden att åtala brottet. Att eftergift beslutats borde ej heller utgöra hinder mot att allmänt åtal för brottet sedermera anställdes. Beslutet borde kunna återkallas, om på grund av nya omständigheter tillräckliga skäl för eftergift ej längre funnes föreligga, t. ex. om den misstänkte gjorde sig skyldig till nytt brott. Eftergift av åtal skulle beslutas av den åklagare som hade att åtala brottet. Då befogetheten tillkomme distriktsåklagare borde det för vinnande av nödig kontroll åligga sådan åklagare att till landsfogden göra anmälan rörande av honom meddelade beslut om eftergift; i tveksamma fall borde han underställa frågan landsfogdens prövning.

Frågan om eftergift av åtal har tidigare i flera sammanhang varit föremål för behandling. I detta hänseende må här endast nämnas det uttalande som gjordes av första lagutskottet vid 1942 års riksdag i utlåtande (nr 18) rörande den nya lagstiftningen om förmögenhetsbrott. Utskottet framhöll att den föreslagna regleringen av åtalsrätten beträffande förmögenhetsbrotten ej hade avseende å frågan om eftergift av åtal. Denna fråga finge emellertid en ökad aktualitet genom den utsträckning av det straffbara området som propositionen innebure. Framför allt syntes straffbeläggandet av försök till snatteri och liknande lindriga brott, vilka ofta förövades av ungdom utan mera utpräglade brottsliga anlag, såsom komplement kräva införande av en vidgad möjlighet att underlåta allmänt åtal och i stället anlita andra samhällseliga åtgärder för den felandes tillrättaförande. Särskilt beträffande ungdom i åldern 15—18 år måste det i många fall anses lämpligare att den som begått ett kanske helt ringa förmögenhetsbrott bleve föremål för ingripande från barnavårdsmyndighet än att åtal väcktes mot honom inför domstol. Vore fallet av den art att ett omhändertagande för uppfostran funnes på-

kallat, torde sålunda mången gång en av barnavårdsnämnden ombesörjd skyddsuppfostran vara att föredraga framför en av domstol ådömd tvångsuppfostran. I samband med den nya lagstiftningen om villkorlig dom, vilken skall träda i kraft den 1 januari 1944, genomfördes sådan ändring i barnavårdslagen att åtal kunde eftergivnas beträffande den som för skyddsuppfostran intagits å skyddshem. Emellertid kunde de ifrågakommande brotten ofta vara av så ringa beskaffenhet eller omständigheterna eljest vara sådana, att ett intagande å skyddshem vore en onödigt stark reaktion från det allmännas sida med anledning av brottet. Anstaltsvård borde ju icke tillgripas, om den kunde undvikas. Barnavårdslagen erbjöde också andra former för ingripanden, vilka kunde vara tillräckligt effektiva. Beträffande minderårig kunde det sålunda, även då denne uppnått straffbarhetsåldern, stundom vara tillräckligt att påkalla strängare tillsyn i hem eller skola i förening med en allvarlig varning för vad han låtit komma sig till last. Det syntes därför föreliggande behov av möjlighet till åtalseftergift beträffande ungdomliga lagöverträdare, särskilt i åldern 15—18 år, även i andra än de fall som avsåges med nämnda ändring i barnavårdslagen. I anslutning härtill uttalade utskottet önskemålet att utredningen angående åtalseftergift i fråga om ungdomliga lagöverträdare, vilken utredning tillhörde strafflagberedningens arbetsuppgifter, måtte fullföljas utan dröjsmål och förslag i ämnet snarast föreläggas riksdagen.

Förslagets huvudgrunder.

Strafflagberedningen framhåller att det genom lagstiftningen om villkorlig dom, tvångsuppfostran och ungdomsfängelse vore väl sörjt för att de kortvariga, för unga brottslingar ofta verkningslösa frihetsstraffen kunde utbytas mot mera verksamma åtgärder av fostrande natur. Emellertid vore det åtminstone beträffande de yngsta lagöverträdarna uppenbart, att redan själva lagförandet i många fall vore både onödigt och skadligt.

I sistnämnda hänseende anför beredningen, att det offentliga konstaterandet av brottet ofta hade ett ogynnsamt inflytande på den unge brottslingen och skapade svårigheter av social art för hans fortsatta utkomst. Domstolsförfarandet vore också ofta förenat med de unga tilltalades förvaring å fängelser och häkten innan de bleve dömda, och sådana förberedande åtgärder vore av minst lika ogynnsam natur som själva lagförandet.

I samband härmed uttalar beredningen, att det måste vara olämpligt att genom tillgripande av samhällsmaskineriets mest solenna former giva en ung pojke eller flicka det intrycket att de vore jämförbara med äldre brottslingar och att samhället måste mobilisera alla sina resurser av ordningsmakt, domstolar etc. för att reagera mot deras handlingar. Det krävdes varsamhet i bruket av samhällets dömande funktioner; om domstolsproceduren i alltför stor utsträckning tillämpades mot unga brottslingar komme detta sannolikt att medföra en avtrubning av respekten för lagföring och straff.

Vidare anför beredningen, att det syntes meningslöst att tillgripa samhäl-

lets snarast med tanke på vuxna förbrytare konstruerade straffprocess om det från början vore klart att den unge brottslingen bäst kunde räddas åt samhället genom andra åtgärder än sådana som förutsatte straffprocessuellt förfarande. Domstolsförfarande och omhändertagande av barnavårdsnämnd utmynnade nästan alltid i likartade åtgärder för den brottslikes tillrättaförande. I detta hänseende erinrar beredningen bland annat att den som lagfördes ofta erhöle villkorlig dom och ställdes under övervakning samt att den som icke bragtes inför domstol ställdes under övervakning av barnavårdsnämnden. Vore omständigheterna av allvarigare beskaffenhet, dömde domstolen till tvångsuppfostran medan förfarandet inför barnavårdsnämnden resulterade i skyddshemsvård.

Beredningen framhåller även att det vore tydligt att barnavårdsnämnderna i talrika fall nöjde sig med de åtgärder barnavårdslagen erbjöde och underlåte att bringa begångna brott till polisens kännedom. Detta förhållande anser beredningen stå i god överensstämmelse med motiven till barnavårdslagstiftningen, men beredningen anmärker att barnavårdsnämnderna i detta hänseende icke tillämpade någon enhetlig praxis, varför det ofta berodde på en slump om den brottslige åtalades eller omhändertoges enligt barnavårdslagstiftningen.

Sammanfattningsvis uttalar beredningen, att den funne starka skäl föreligga för att möjlighet till åtalseftergift öppnades i fråga om unga brottslingar, dock med det viktiga förbehållet att det icke gällde att lämna brottet utan påföljd men att ersätta lagförandet med andra åtgärder, som utan att tillskynda den skyldige och hans anhöriga onödigt lidande vore bättre ägnade för hans tillrättaförande. Åtalseftergift borde icke betraktas som en processuell fråga utan som ett straffrättsligt institut.

Såsom förutsättningar för eftergift av åtal uppställas i förslagets 1 §, att fråga är om brott som någon begått innan han fyllt 18 år och för vilket åtal skall väckas vid allmän underrätt, att enligt lag å brottet eller, där flera brott föröfvats, å något av dem kan följa fängelse eller straffarbete, att den brottslikes karaktär och personliga förhållanden i övrigt giva skälig anledning antaga, att han skall låta sig rättas genom åtgärd av barnavårdsnämnd eller eljest utan att åtal väckes samt att åtal ej är påkallat med hänsyn till brottets beskaffenhet eller eljest ur allmän synpunkt.

I fråga om förutsättningen att brottet skall vara begånget av person i åldern mellan 15 och 18 år anför beredningen att skäl talade för införande i begränsad utsträckning av möjlighet till åtalseftergift även för personer i åldern 18—21 år men att institutet ansetts åtminstone till en början böra begränsas till de yngsta lagöverträdarna. Beredningen uttalar emellertid såsom önskvärt att även brottslingar mellan 18 och 21 år i möjligaste mån besparades de skadliga verkningarna av rättegångarnas nuvarande offentlighet och föreslår därför att lagen den 22 juni 1939 med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig snarast får träda i kraft. Enligt denna lag — vilken skall ersätta de i lag den 6 juni 1924 upptagna bestämmelserna om begränsning av offentligheten vid domstolarna i brottmål mot den som ej fyllt

18 år — äger domstolen förordna att mål om ansvar å den som ej fyllt 21 år skall handläggas inom stängda dörrar om förhandlingarnas offentlighet är till uppenbar olägenhet till följd av den uppmärksamhet för vilken den underårige kan antagas bliva föremål.

Till stöd för förslaget att icke medgiva åtalseftergift då brottet eller brotten ej kan medföra fängelse eller straffarbete har beredningen i huvudsak anfört, att det i fråga om lindriga förseelser icke föreläge samma intresse av möjlighet till eftergift, att straffet icke kunde ersättas med någon annan brottsförebyggande åtgärd och att det därför vore möjligt att införandet av ett kanske ojämnt tillämpat eftergiftsinstitut skulle minska straffhotets avskräckande inverkan.

Beslut om eftergift av åtal skall enligt förslaget ankomma på överåklagare d. v. s. landsfogden eller, i Stockholm, förste stadsfiskalen. Bestämmelsen härom i 1 § har, för att överåklagaren skall få tillfälle att i alla fall pröva huruvida eftergift bör ske, givits den lydelsen att det, i fall då förutsättningar för eftergift föreligga i fråga om brottslingens ålder och brottets beskaffenhet, ankommer å överåklagaren att avgöra huruvida allmänt åtal skall ske. Enligt 2 § i förslaget äger Konungen förordna annan åklagare att i överåklagarens ställe besluta i frågor om åtalseftergift.

I fråga om målsägandens åtalsrätt innehåller förslaget ej någon bestämmelse. Detta innebär att målsäganden, oberoende av att allmänt åtal eftergivits, äger mot den brottslige föra talan om ansvar för brottet.

Utredningen angående de omständigheter som äro av betydelse för frågan om åtalseftergift skall enligt förslaget verkställas av barnavårdsnämnden i den ort där den brottslige är bosatt. I 3 § föreskrives härom, att yttrande från barnavårdsnämnden skall inhämtas innan åtal eftergives samt att sådant yttrande skall innefatta redogörelse för den brottsliges personliga utveckling, vandel och levnadsomständigheter i övrigt ävensom upplysning om de åtgärder som nämnden kan finna erforderliga för hans rättande. Med anledning av de nya uppgifter barnavårdsnämnderna enligt förslaget skola erhålla föreslår beredningen, att lagen om åtalseftergift medtages i uppräknningen i 2 § barnavårdslagen av de lagar som innehålla stadganden om åtgärder av barnavårdsnämnd.

I fall åtalseftergift medgives skall beslutet därom enligt 4 § av åklagaren eller den han därtill förordnar muntligen delgivas den brottslige. Härjämte skall beslutet tillställas dels barnavårdsnämnden och dels statens inspektör för fattigvård och barnavård, vilken avses skola utöva en central kontroll över barnavårdsnämndernas verksamhet i fråga om personer som erhållit åtalseftergift.

Åtalseftergift skall kunna återkallas av åklagaren, om den brottslige förövar nytt brott varå kan följa fängelse eller straffarbete eller om åtal eljest, i samband med hans lagförande för annat brott, finnes påkallat ur allmän synpunkt. Bestämmelse härom har införts i förslagets 5 §. I samband härmed bör nämnas att beredningen icke funnit straffprocessuella skäl motivera att central registrering sker av personer som erhållit åtalseftergift.

Såsom förut nämnts finnas redan vissa bestämmelser om eftergift av åtal mot den som dömts till tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse eller som för skyddsuppfostran intagits i skyddshem eller allmän uppfostringsanstalt. Med hänsyn till den särskilda ordning som därvid gäller rörande prövningen av åtalsfrågan föreslår beredningen, att dessa fall undantagas från den föreslagna nya lagen genom en bestämmelse i dess 6 §.

Av de utav beredningen utarbetade lagförslagen — förslag till lag om eftergift av åtal mot minderåriga och förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 3 mom. barnavårdslagen — torde det förstnämnda få åtfölja protokollet såsom bilaga (*Bilaga A*).

Beträffande den närmare motiveringen för förslagen får jag hänvisa till beredningens promemoria.

Yttrandena över förslaget.

Strafflagberedningens förslag har i allo eller i huvudsak lämnats utan erinran av hovrätten för Övre Norrland, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Jönköpings, Gotlands, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Värmlands, Örebro, Kopparbergs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, landsfogdarna i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Värmlands, Örebro, Kopparbergs, Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län, föreningen Sveriges landsfiskaler, länsavdelningarna av landsfiskalsföreningen i Stockholms, Kronobergs och Skaraborgs län, stadsfiskalerna i Göteborg, fattigvårds- och barnavårdskonsulenterna i andra, sjätte och sjunde distriktet samt barnavårdsnämnderna i Malmö och Växjö.

Tillstyrkande yttranden ha även avgivits av Svea och Göta hovrätter, hovrätten över Skåne och Blekinge, fångvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Östergötlands, Kronobergs, Kalmar, Göteborgs och Bohus samt Gävleborgs län, landsfogdarna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Blekinge, Skaraborgs, Västmanlands och Norrbottens län, stadsfiskalen i Gävle, poliskammaren i Örebro, kriminalpolisintendenten i Göteborg, skyddshemsinspektören, fattigvårds- och barnavårdskonsulenterna i första, tredje, fjärde, femte, åttonde och nionde distriktet, styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona, barnavårdsnämnderna i Stockholm och Göteborg, föreningarna Sveriges häradshövdingar, Sveriges stadsdomare, Sveriges landsfogdar och Sveriges stadsfiskaler samt svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet.

Allvarligare betänkligheter mot förslaget ha framförts i yttrandena från justitiekanslersämbetet, länsstyrelserna i Uppsala, Blekinge, Älvsborgs, Skaraborgs och Västmanlands län, polismästaren och förste stadsfiskalen i Stockholm, poliskammaren i Göteborg, landsfogden i Gävleborgs län samt Östergötlands och Blekinge länsavdelningar av landsfiskalsföreningen. I fråga om flertalet av dessa yttranden gäller dock att förslaget icke däri blivit avstyrkt.

Av de allmänna omdömen om förslaget som uttalats i yttrandena må följande återgivas.

Svea hovrätt yttrar att vad beredningen anfört till stöd för reformen synes vara välgrundat och att hovrätten vore beredd att tillstyrka en lagstiftning av den innebörd förslaget hade. I fråga om förutsättningarna för åtals-eftergift funne hovrätten förslaget väl avvägt. I likhet med beredningen ville hovrätten understryka vikten av att de nya bestämmelserna handhades med varsamhet och åtminstone till en början främst komme till användning för dem som vore nära 15-årsåldern. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser det angeläget att möjlighet öppnas till eftergift av åtal mot minderåriga och har ingen erinran mot förslaget i avseende å den omfattning, vari åtals-eftergift avsetts skola ske, och de förutsättningar som stadgats för åtals-eftergift.

Justitiekanslersämbetet framhåller att förslaget innefattade en nyhet av stor principiell betydelse. Hittills hade den regeln med relativt obetydliga undantag gällt i lagstiftningen, att, där åklagaren konstaterat tillvaron av ett brott, den därför skäligen misstänkte städse skulle lagföras för detsamma. En sådan regel, som hade gammal hävd för sig i vårt land, vore tydligen ur flera synpunkter av stort värde. Den största vinningen vore väl lättheten att upprätthålla en av de viktigaste grundsatserna i rättsskipningen, den om allas likhet inför lagen. Å andra sidan vore det klart, att många fall gaves, då det skulle vara önskvärt att kunna undvika ett åtal. Det funnes nog ingen åklagare som icke vid olika tillfällen haft känslan av att ett åtal kunnat eftergivas utan olägenhet för det allmänna men till stort gagn för den enskilde, som skulle drabbas av åtalet, och hans närmast anhöriga. Det framlagda lagförslaget vore därför till sitt syfte tilltalande. Ett försök till lagstiftning på detta område, även med den begränsade räckvidd som förslaget hade, gäve emellertid tämligen snart vid handen, att stora vanskligheter här mötte.

Ämbetet ifrågasätter, om det icke vore lämpligt att innan förslaget genomfördes avvakta verkningarna av den nya lagen om villkorlig dom med däri föreskrivna olika möjligheter att tillrättaföra de unga brottslingarna, avseende bl. a. anstånd med ådömande av straff samt den tilltalades överlämnande till barnavårdsnämnd för skyddsuppfostran. Måhända vore det ock riktigare vid införande av ett sådant institut som åtalseftergift att låta institutet först avse förseelser och ej verkliga brott. Med denna uppfattning borde den nya rättegångsbalkens regler om generell åtalseftergift beträffande bagatellförseelser först vinna tillämpning, innan åtalseftergift i lag medgaves i fråga om brott av minderåriga. Ett uppskov med förevarande förslags genomförande skulle ha den fördelen med sig, att barnavårdsnämnderna efter ett dylikt uppskov kanske erhållit en sådan organisation, att de vore i stånd att fylla de nya funktioner som borde tillkomma dem i ett förfarande, avseende eftergift av åtal mot minderåriga brottslingar. Möjligen kunde det befinnas önskvärt att under mellantiden i lag reglera frågan om eftergift av åtal för de yngsta minderåriga, de som befunde sig i åldern 15—16

år. I sådant fall torde förslaget kunna läggas till grund för lagstiftning i ämnet.

Överståthållarämbetet vitsordar — efter det ämbetet framfört vissa erinringar rörande motiven för införande av åtalseftergift och institutets verkningar å laglydnaden — behovet av den föreslagna lagstiftningen under framhållande av den synnerliga vikten av att eftergiftsbestämmelserna tillämpades med största varsamhet. Även *länsstyrelserna i Östergötlands* samt *Göteborgs och Bohus län*, vilka i princip ansluta sig till förslaget, framhålla vikten av en varsam tillämpning så att icke den uppfattningen vunno insteg att risk för åtal icke föreläge vid en första förbrytelse. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* finner reformen fylla ett verkligt behov. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* ifrågasätter, huruvida det icke vore tillfyllest med reformer i fråga om häktningsbestämmelserna och reglerna rörande offentligheten vid domstolarna. I motsatt fall ville länsstyrelsen icke avstyrka införandet av åtalseftergift för minderåriga lagöverträdare men med hänsyn till de brister som vidlådde förslaget borde detta omarbetas innan det upphöjdes till lag. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* uttalar, att förslagets genomförande innebure vittgående konsekvenser av olika slag och att de spörsmål som härvid uppkomme vore så ömtåliga och betydelsefulla att saken i dess helhet borde bliva föremål för ytterligare överväganden. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* förklarar att, även om länsstyrelsen icke i och för sig hade något att erinra mot införande av åtalseftergift, länsstyrelsen likväl såge sig förhindrad tillstyrka att förslaget i oförändrat skick lades till grund för lagstiftning. Härvid anföres att länsstyrelsen ställde sig betänksam både mot att den föreslagna lagen givits så vid omfattning och mot att frågan om eftergift alltid skulle prövas enbart av överåklagare.

Styrelsen för *föreningen Sveriges häradshövdingar* finner förslaget väl ägnat att ligga till grund för lagstiftning. *Stadsdomarföreningens* styrelse däremot anser sig endast med tvekan kunna tillstyrka förslaget och anför att det syntes kunna ifrågasättas, huruvida det ur allmänpreventiv synpunkt kunde vara tillrådligt att för närvarande, då ungdomsbrottsligheten företedde en synnerligen allvarlig stegring, öppna möjlighet till eftergift av åtal mot sådana brottslingar. Emellertid talade dock övervägande skäl för reformen, och åberopades härvid att det icke gällde att lämna brottet utan påföljd men att ersätta lagförändret med åtgärder som vore bättre ägnade för den skyldiges tillrättaförande.

Med hänsyn till ungdomsbrottsligheten ifrågasätter jämväl *en ledamot av Göta hovrätt* lämpligheten av att nu genomföra en lagstiftning om åtalseftergift, och *polisvärdaren i Stockholm* finner av liknande skäl en begränsning av förslaget nödvändig. *Landsfogdeföreningen* tillstyrker varmt förslaget med tillkännagivande att föreningen i allt väsentligt delade de synpunkter som kommit till uttryck i motiven och som måste tillmätas stor betydelse vid lagens tillämpning. *Landsfogden i Göteborgs och Bohus län* yttrar att de allmänpreventiva synpunkterna vunnit tillbörligt beaktande genom att förslaget begränsats till de yngsta brottslingarna.

Poliskammaren i Göteborg uttalar att den, ehuru reformen på visst sätt måste anses strida mot principen om allas likhet inför lagen, likväl icke ville motsätta sig förslaget då erfarenheten ådagalagt behovet av åtalseftergift.

Socialstyrelsen och statens inspektör för fattigvård och barnavård, vilka funnit de skäl övertygande som av strafflagberedningen anförts för det föreslagna institutets införlivande med svensk rätt, anse reformen motiverad jämväl med hänsyn till de erfarenheter som styrelsen gjort under sin verksamhet inom ungdomsskyddet och till det gynnsamma utfallet av lagstiftningen på berörda område inom våra skandinaviska grannländer. Även *skyddshemsinspektören* tillstyrker förslagets genomförande men anser det oundgängligen nödvändigt, att det dessförinnan klarlägges huru barnavårdsnämnderna på bästa sätt skola förstärkas. *Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* hälsar förslaget med den livligaste tillfredsställelse.

Beträffande den föreslagna reformens inverkan på den allmänna laglydningen framhålles i ett flertal yttranden, såsom delvis redan omnämnts, att en vidsträckt eller slentrianmässig tillämpning av åtalseftergift, liksom av villkorlig dom, kan medföra skadliga verkningar, i all synnerhet med hänsyn till den starkt ökade ungdomsbrottsligheten. Vidare påpekas faran av att institutet erhåller en ojämn tillämpning. I förra hänseendet anför *justitiekanslersämbetet*:

Redan nu torde hos mången ungdom — liksom sannolikt även hos en del äldre — den föreställningen råda, att ett brott första gången ej är så farligt; det anses ej medföra annan påföljd än villkorlig dom, och för en sådan straffdom hyses föga respekt. Även om åtalseftergift naturligen ej skulle brukas, då allmänpreventiva hänsyn tala däremot, och även om den omständigheten beaktas att åtalseftergiften skulle förenas med erforderlig åtgärd av barnavårdsnämnd, synes den faran icke kunna uteslutas, att blotta införandet av institutet kan verka avtrubbande på de minderårigas ansvars känsla.

Särskilt betänkligt bleve det, om den uppfattningen vunne insteg, att den som första gången beginge ett brott kunde påräkna åtalseftergift, att då han återkomme andra gången annan påföljd än villkorlig dom ej inträdde samt att först då han tredje gången beträddes med brott ett verkligt straff ålades honom. Den rådande kristiden med därav följande i hög grad ökade ungdomsbrottslighet är föga lämpad för sådana lagstiftningsåtgärder, som kunna befaras minska ansvarskänslan hos ungdomen.

Vidare framhåller ämbetet vådan av att principen om allas likhet inför lagen åsidosattes eller att den uppfattningen i allt fall gjorde sig gällande, att nämnda princip icke städse upprätthölles. Härom anføres:

Redan den ojämnhet i tillämpningen olika överåklagare emellan som näppligen går att undvika är ur nu ifrågavarande synpunkt oläglig. Men än menligare skulle det vara, om samma överåklagares beslut i olika ärenden icke framstode såsom grundade, så att exempelvis den föreställningen med eller utan fog uppkomme att större hänsyn visades i ett fall än i ett annat. Det är här att märka, att överåklagarnas efter icke offentlig handläggning meddelade beslut i frågor om åtalseftergift icke kunna förväntas åtnjuta samma auktoritet i folkmeningen som tillkommer de allmänna domstolarnas avgöranden.

Även *överståthållarämbetet* framhåller faran ur allmänpreventiv synpunkt av en ordning enligt vilken åtalseftergift regelmässigt beviljades samt anför beträffande villkorlig dom:

Den föreslagna lagstiftningen läser icke medföra något hinder för att en person, mot vilken åtal en gång eftergivits, sedermera, om han begår nytt brott, erhåller villkorlig dom. Att sedan åtal eftergivits, villkorlig dom meddelas, synes enligt gällande lagstiftning om villkorlig dom framför allt kunna tänkas beträffande den, vilkens brottslighet vid prövningen av frågan om åtalseftergift ansetts vara av sådan art, att det funnits tillfyllest tilldela den brottslige varning eller ställa honom under övervakning. Skulle därefter den villkorliga domen icke medföra annan påföljd än förnyad övervakning, kunde lätt den uppfattningen vinna insteg, att unga personer utan risk för mera ingripande åtgärder från samhällets sida kunna begå brott, icke bara en utan två gånger. Att ett sådant tänkesätt skulle kunna få en oförmånlig inverkan ifråga om ungdomskriminaliteten torde vara uppenbart.

Av nu angivna skäl förordar *överståthållarämbetet* att i lagen om villkorlig dom införes ett stadgande som likställer åtalseftergift med villkorlig dom i fråga om möjligheten att senare medgiva samme person ny villkorlig dom. Förslag av denna innebörd göres även av *förste stadsfiskalen i Stockholm* och *landsfogden i Gävleborgs län*. Den förre yttrar att mycket vore vunnet om den brottslige, samtidigt med att han vid meddelande av åtalseftergift erhöle varning, finge veta att han vid förnyad brottslighet icke kunde påräkna villkorlig dom. *Landsfogden* tillägger, att åtalseftergift borde likställas med straffdom även i fråga om skärpt straff för återfall i brott.

Polismästaren i Stockholm, som finner förslaget innebära att åtalseftergift i regel skall medgivas, ifrågasätter om icke den undervärdering av straffets allmänpreventiva uppgift som häri komme till synes kunde få till följd att ungdomsbrottsligheten ytterligare ökades. I yttrandet anföres härutinnan:

Av den av fångvårdsstyrelsen på uppdrag av Kungl. Maj:t år 1939 verkställda utredningen om ungdomsbrottslighetens omfattning, dess orsaker samt utveckling under senare år framgår, att år 1922 (minimiår) sakfällades 333 15—18-åringar och år 1924 (minimiår) 608 18—21-åringar för straffregisterbrott; motsvarande siffror för år 1937 voro 1,050 respektive 842. Av dessa siffror framgår icke endast ungdomsbrottslighetens betydande ökning utan även en klar förskjutning av brottslighetens tyngdpunkt mot den yngsta åldersklassen 15—18 år. Det finnes starka skäl för att antaga, att motsvarande siffror för närvarande betydligt ökats. Erfarenheten från tidigare krigs- och efterkrigsperioder giver icke anledning till antagande, att någon minskning härutinnan skall inträda utan snarare tvärtom.

Jag tror, att vid bedömandet av orsaken till den påvisbara stegringen av ungdomsbrottsligheten icke kan bortses från det förhållandet, att första-gångsförbrytaren i åldern 15—18 år som regel kan påräkna villkorlig dom. Att förneka kausalsammanhanget mellan den ökade ungdomsbrottsligheten och den villkorliga domen genom att förklara, att den unga brottslingen i många fall varken före eller vid brottets begående tänker på följderna, anser jag felaktigt med hänsyn till den motsatta erfarenhet, kriminalpolisen gjort på detta område.

Denna erfarenhet anser jag att man i detta sammanhang icke kan bortse ifrån, även på grund av den omfattning, ligabrottsligheten fått för Stockholms vidkommande under de senare åren. Enligt den utredning, som verkställdes

av Centralförbundet för socialt arbete i samverkan med fångvårdsstyrelsen, framgår, att ligabrottsligheten, varvid avses en sammanslutning i brottsligt syfte av tre eller flera personer, vilka tillhopa begått minst tre brott, i Stockholm uppgått till för åren 1938, 1939 och 1940 respektive 27, 33 och 56 ligor med respektive 160, 243 och 280 medlemmar. Det ungdomliga inslaget i dessa ligor är betydande.

De nu anförda siffrorna giva enligt mitt förmenande vid handen, att största försiktighet måste iakttagas vid avfattningen av reglerna för åtalseftergift. Det torde vara uppenbart, att fall av ungdomsbrottslighet kan förekomma, där det vore obilligt att lagföra brottslingen och där det icke heller påkallas ur allmänpreventiv synpunkt. Detta lär särskilt vara fallet, när en brottslig gärning kan hänföras till brottslingens ungdom, oförstånd och även okynne. Härigenom skulle vinnas, att den åtalseftergift, som redan nu förekommer utan direkt stöd av lagen, legaliserades, vilket vore till uppenbar fördel. Enligt mitt förmenande borde reglerna för åtalseftergift givas den innebörden, att åtalseftergift endast finge ifrågakomma, när i det särskilda fallet vore uppenbart att endast *en* brottslig gärning förelåge samt att denna hade sin grund i orsaker, som kunde hänföras till ungdomligt överdåd eller okynne och icke indicerade brottslig vilja. Även i dessa fall skulle åtal anställas, därest det vore påkallat ur allmän synpunkt.

Poliskammaren i Göteborg finner av liknande skäl att möjligheten till åtalseftergift, varav ett verkligt behov funnes, borde förbehållas särskilt kvalificerade undantagsfall och icke få en så allmän användning som strafflagberedningen avsett.

Även *länsstyrelsen i Skaraborgs län* framhåller att man icke kunde bortse från att ungdomsbrottsligheten visade en ganska skrämmande ökning och att fördenskull en reform, som kunde väcka tanken att samhället skulle reagera mindre för brott föröfvade av ungdom, kunde leda till en viss avtrubning av ansvarskänslan hos de unga. *Länsstyrelsen i Uppsala län* anmärker att det avgörande i ifrågavarande hänseende måste bli hurvida åtal jämte därmed inträdande påföljder av brott kunde utbytas mot lika eller mera effektiva reaktioner mot brottsligheten. *Länsstyrelsen* anser det icke vara uteslutet att användningen i stor utsträckning av villkorlig dom försvagat straffets generalpreventiva verkan. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* framhåller likaledes vikten av att garantier skapades för att åtalseftergift icke komme att verka därhän, att de unga brottslingarna förtoges respekt för lagens bud samt att de åtgärder eller ingripanden, som skulle vidtagas i stället för åtal, bleve av sådan art, att samhällets intresse av att brottsliga gärningar förebyggdes på ett effektivt sätt tillgodosåges.

Skyddshemsinspektören yttrar, att man med hänsyn till den alltmera stegrade asocialiteten bland ungdomen, måste djupt beklaga, om den samhällets reaktion som förefunnes skulle avtrubbas och den slentrianmässiga behandling av liknande problem, som förekomme på en del håll, skulle få utbreda sig även till de ungdomar, som bleve föremål för åtalseftergift.

Barnavårdsnämnden i Göteborg åberopar gentemot farhågorna i fråga om reformens allmänpreventiva verkningar de erfarenheter som man gjort i Norge, där möjlighet till åtalseftergift infördes redan år 1896. Uttalanden om dessa erfarenheter innebure att man icke kunde finna något belägg för

antagandet att åtalseftergift försvagade allmänpreventionen och att institutets verkningar varit välsignelsebringande både för individen och samhället. I anslutning härtill erinrar barnavårdsnämnden att i förslaget givits utrymme även för beaktande av allmänpreventiva synpunkter.

I *justitiekanslersämbetets* utlåtande framställas även anmärkningar rörande det förhållandet att jämte den föreslagna i lag reglerade möjligheten till åtalseftergift alljämt skulle komma att bestå en av barnavårdsnämnderna utövad och av lagbestämmelser obunden eftergift av åtal. Härom yttrar ämbetet:

Enligt beredningens förslag förefaller någon egentlig ändring icke vara åsyftad i barnavårdsnämndernas nuvarande praxis att icke till polismyndighetens kännedom bringa brott av minderåriga som kommit till deras vetenskap. Beredningen yttrar, att i den mån denna praxis är förnuftig och värdefull ändring därutinnan ej synes böra ske. Enligt anförda uttalande skall alltså vid sidan av den i lag reglerade åtalseftergiften finnas en av barnavårdsnämnderna utövad, av lagbestämmelser obunden »åtalseftergift». Även om, såsom beredningen uttalar, statens barnavårdsinspektion skulle ge barnavårdsnämnderna direktiv i hithörande frågor och kontrollera föreskrifternas efterlevnad, vore det enligt justitiekanslersämbetets förmenande principiellt olämpligt, om ett slags åtalseftergift faktiskt alljämt komme att tillämpas från barnavårdsnämndernas sida, sedan institutet i lag reglerats och dess handhavande uppdragits åt överåklagare. Omnämnda direktiv och kontroll av barnavårdsinspektionen torde för övrigt ej heller kunna utgöra betryggande garanti för en ändamålsenlig eller enhetlig tillämpning av institutet.

Erinringar rörande det av justitiekanslersämbetet åsyftade förhållandet framställas även av *landsfogdarna i Stockholms och Norrbottens län* samt *poliskammaren i Göteborg*. Landsfogdarna föreslå stadgande om skyldighet för barnavårdsnämnd att till åklagarmyndigheten anmäla brott varom nämnden får kännedom, därvid dock enligt det ena yttrandet anmälnings-skyldigheten skulle begränsas till brott som kunde bli föremål för åtals-eftergift. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* anger såsom tänkbart att barnavårdsnämnderna, sedan institutet eftergift av åtal blivit infört, skulle anse sig böra i väsentlig utsträckning till åklagarmyndigheten hänskjuta frågan om eftergift. *Barnavårdsnämnden i Stockholm* förmäler, att den icke i något fall hos åklagarmyndigheten gjort anmälan om brott, samt yttrar att det skulle vara av betydelse att lagen lämnade barnavårdsnämnderna ledning angående anmälningsplikten så att en enhetlig tillämpning kunde komma till stånd.

De av strafflagberedningen anförda allmänna skälen för reformen ha i flertalet av de yttranden vari uttalanden därom förekomma funnits övertygande. Det framhålles sålunda att ett lagförande av unga brottslingar ofta är onödigt med hänsyn till att domstolsförfarandet i allmänhet utmynnar i åtgärder likartade med dem som barnavårdsnämnderna kunna vidtaga samt att lagförandet understundom kan medföra skadliga verkningar. Uttalanden i denna riktning göras av *Svea och Göta hovrätter*, styrelsen för

föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges landsfogdar och några landsfogdar, ungdomsvårdskommittén, flera fattigvårds- och barnavårdskonsulenter m. fl. I några av nu avsedda yttranden erinras, att det redan förekomme eftergift av åtal såtillvida att barnavårdsnämnderna underlåte att för åklagarmyndigheterna anmäla brott som begåtts av omhändertagna ungdomar, och det uppgives även att åklagarna ibland avstått från att åtala i fall då brottet föranlett åtgärd av barnavårdsnämnd. Ur *landsfogdeföreningens* yttrande må återgivas följande:

En allt starkare tendens förekomme att lämna ökat utrymme åt sociala vårdnadssynpunkter vid behandlingen av unga brottslingar. I praktiken hade den rena socialvården genom barnavårdsnämnderna kommit att konkurrera med vedertagna straffrättsliga reaktionsformer, i det att skyddsuppfostran eller andra åtgärder som stode barnavårdsnämnderna till buds vunnit tillämpning även beträffande ungdom som begått brott. Denna utveckling hade inneburit betydande fördelar och erfarenheten syntes tala för en legalisering och en vidgad tillämpning av denna form för behandlingen av de unga brottslingarna. Förslaget om införande av åtal eftergift utgjorde ett nytt led i utvecklingen i angiven riktning och vore av värde även ur andra synpunkter. Ofta framstode domstolsförfarandet såsom en alltför vidlyftig apparat för unga lagöverträdarens bestraffning och tillrättaförande. Många belysande och beklämmande fall kunde anföras där ungdomar måst tilltalas vid domstol på grund av obetänksamma handlingar som icke skett av brottsligt uppsåt i egentlig mening. Oftast inskränkte sig visserligen domstolsbehandlingen till ett konstaterande av brottet, men med skäl kunde då ifrågasättas om det vore nödvändigt att detta konstaterande ägde rum med den omständliga procedur som ett domstolsförfarande innebure. Icke sällan förekomme fall då såväl samhällets som den enskildes intressen skulle bäst kunna tillgodoses genom en allvarlig varning till den felande utan tillgripande av åtal.

Ungdomsvårdskommittén anför beträffande de skadliga verkningarna av en lagföring att häktning, domstolsförfarande och bestraffning ofta betydde svåra psykiska lidanden för de ungdomar som drabbades därav och för deras närmaste anhöriga samt ej sällan medförde djupgående och till en tidig förhärdning ledande skadeverkningar å unga och mottagliga sinnen, samtidigt som åtgärderna vanligen även medförde allvarliga hinder för de därav drabbade i deras försök att för framtiden söka sin utkomst på ärligt sätt och i övrigt föra en hederlig vandel.

I det av *skyddshemsinspektören* avgivna yttrandet omtalas vissa erfarenheter från den tid då han var föreståndare vid Stockholms stads skyddshem Skrubba:

Det förekom ofta, att åtalade elever intogos i skyddshemmet, innan domstolen tagit ställning till deras straffrättsliga behandling. Ofta skedde detta i samråd med de dömande myndigheterna. Eburu sålunda betryggande och av domstolen godtagna åtgärder vidtagits av annan myndighet för vederbörande elevs tillrättaförande, måste denne ändock inställas inför domstolen för erhållande av villkorlig dom. Denna omgång framstod icke bara som oformlig och onödig utan även som olämplig och ibland rent av skadlig för eleven. Även om förseelserna mången gång voro av tämligen allvarlig natur, måste det dock beaktas, att de begåtts av barn i 15—16 årsåldern, vilka ofta på grund

av försenad intellektuell utveckling förståndsmässigt lågo långt under den nivå, som för straffmyndighetsåldern får anses normal. För åtskilliga av dessa blev en inställelse inför domstol endast en spännande upplevelse, som efteråt föreföll ofarlig och verkade avtrubbande på respekten för det rättsliga förfarings sättet. För andra mera känsliga individer kunde inställelsen bliva till ett oproportionerligt och ganska meningslöst lidande. Slutligen var förfarings sättet alltid anledning till mycket obehag för de ungas anhöriga.

Oftast hade såväl eleverna som deras anförvanter svårt att förstå, varför två myndigheter skulle besluta om behandlingen. I synnerhet blev det förvirrande att domstolen dömde exempelvis till ett par månaders fängelse villkorligt, men att detta straff utan synligt samband av annan myndighet ersattes med omhändertagande under obestämd tid, som kunde utsträckas kanske under flera år.

Styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona, som meddelar att styrelsen vid tillämpningen av lagen om tvångsuppfostran haft en rik erfarenhet angående åttelseftergift, vitsordar att möjligheten därtill visat sig vara av synnerligt värde för det vid anstalten bedrivna fostringsarbetet, vilket därigenom kunnat ostört fullföljas.

Barnavårdsnämnden i Stockholm gör gällande att inom barnavårds kretsar den meningen vore ganska allmän att straffbarhetsåldern borde framflyttas. De skäl som plägade anföras härför sammanfölla i stort sett med dem som beredningen åberopat för sitt förslag, och en åttelseftergift komme också att verka på samma sätt som om straffmyndighetsåldern vore höjd.

De av strafflagberedningen anförda motiven för reformen ha i andra yttranden upptagits till mera kritisk granskning. Sålunda uttalas i flera yttranden tvivel angående lagförändrets skadliga verkningar, varvid även framhålls att lagförändret och därmed sammanhängande åtgärder mången gång kunde innebära en nyttigt läxa. *Justitiekanslersämbetet* anför härom:

Ett av de viktigaste motiven till förslaget torde vara önskan att undanröja den skada lagförändret i och för sig anses medföra för de minderåriga. Enligt strafflagberedningen har det offentliga konstaterandet av brottet ofta ett ogynnsamt inflytande på de unga och skapar svårigheter av social art för deras fortsatta utkomst. I sistnämnda del torde detta uttalande icke böra möta gensagor. Huruvida det offentliga konstaterandet av ett brott har ett ogynnsamt inflytande på den unge brottslingen, synes emellertid tvivelaktigt för de normala fallen. I dessa fall torde tvärtom ett lagförändret mången gång i så måtto kunna vara till direkt nytta för den, som är föremål härför, att han får ett så kraftigt och varaktigt intryck av huru starkt samhället ogillar hans handlings sätt att han därav påverkas att avhålla sig från nya brott. Att »sambhällsmaskineriets mest solenna former» igångsättas, även när det gäller en ung brottsling, synes i verkligheten blott vara på sin plats, naturligen förutsatt att det är fråga om brott av någon betydenhet. De med ett domstolsförfarande förenade åtgärder som föregå handläggningen inför domstolen, främst häktning, kunna emellertid, åtminstone beträffande de allra yngsta, vara olägliga. Alldeles säkert är kanske dock icke detta, ty en så allvarlig åtgärd som häktning kan innebära en kraftig läxa för den unge brottslingen, så att han härigenom förmås leva laglydigt, medan å andra sidan häktningstiden merendels torde vara alltför kortvarig för att medföra några egentliga risker för hans andliga eller fysiska hälsa. De olägenheter, som emellertid må vara förbundna med lagförändret och därmed förenade åtgärder, torde

kunna i väsentliga delar elimineras genom ändrade regler för förfarandet i mål mot minderåriga och häktning av dem.

Överståthållarämbetet erinrar att man i fråga om lagförandets verkningar bör skilja mellan ungdomar vilkas brott ej ha sin grund i vanart samt de unga brottslingar beträffande vilka omhändertagande för uppfostringsåtgärd anses påkallad. Ämbetet yttrar härutinnan:

Det torde icke kunna bestridas, att det i många fall skulle vara till fördel om domstolsförfarandet mot unga brottslingar kunde undvikas. Särskilt synas starka skäl tala för att lagföring icke sker, när det gäller ungdomsförbrytare, vilkas brottslighet icke anses ha sin grund i vanart och vilka därför enligt den föreslagna lagstiftningen torde kunna undslippa utan annan påföljd än varning eller övervakning. Lagföringen i och för sig synes för denna kategori av brottslingar innebära ett onödigt lidande; och dessutom kan lagföringen leda till att brottet till allvarligt men för den tilltalade erhåller en publicitet, som eljest skulle kunna undvikas, eftersom ju i dessa fall samhällets reaktion mot brottet icke kommer till synes utåt. De nu anförda synpunkterna äga emellertid knappast tillämpning i fråga om unga brottslingar av den kategori, att omhändertagande för uppfostringsåtgärd anses påkallad. Här gäller uppenbarligen icke påståendet, att lagföringen skapar särskilda svårigheter för de lagförda fortsatta utkomst, eftersom på grund utav uppfostringsåtgärdernas art brottet ändå knappast torde kunna hemlighållas. Och vad angår de psykiska verkningarna av lagföringen så synas dessa bliva av övervägande positiv art. Lagföringen torde nämligen beträffande denna brottslingskategori snarast vara till gagn, då domstolsförfarandet lär vara ägnat att hos den tilltalade inskräpa allvaret av hans brottsliga handlande. Att den unge brottslingen, innan han omhändertages för uppfostringsåtgärder, får detta ordentligt klargjort för sig, synes endast kunna befordra resultatet av uppfostringsåtgärderna.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län säger sig icke vilja bestrida att lagförandet kunde vara olämpligt och skadligt, men länsstyrelsen vore benägen att tro att olägenheterna icke vore så stora som beredningen syntes förmoda. Länsstyrelsen anser sålunda farhågan, att straffprocessen skulle öka svårigheterna för den unge lagöverträdarens fortsatta utkomst, vara överdriven samt anför:

För den arbetsgivare, som överväger att i sin tjänst anställa en minderårig, som gjort sig skyldig till en lagöverträdelse, ter det sig nog tämligen likgiltigt, huruvida vederbörande lagförts för förseelsen och erhållit villkorlig dom eller allmänne åklagaren eftergivit åtalet för samma förseelse. Länsstyrelsen vill i detta sammanhang erinra om att även åtalseftergift anses vara ett straffrättsligt institut och att domstolsförfarandet och omhändertagandet av barnavårdsnämnd nästan alltid utmynnar i likartade åtgärder för den brottsliges tillrättaförande.

Länsstyrelsen ifrågasätter, om det icke låte sig göra att med bibehållande av domstolsförfarandet modifiera detta för de ålderskategorier varom här är fråga så, att de moment i detsamma som kunna medföra för ungdomen skadliga biverkningar avlägsnas. Härom anföres:

Ett lagstadgande om att alla brottmål rörande person som ej fyllt 18 år skulle handläggas inför stängda dörrar skulle säkerligen vara tillfyllest för att råda bot på de olägenheter, som kunna vara förenade med att känsliga unga brottslingar måste träda fram för domarskranket i alimänhetens närvaro. Långt skadligare verkningar än det nuvarande domstolsförfarandet har

på den unge brottslingens personliga utveckling utöva säkerligen de förberedande åtgärder som föregå domstolsförfarandet och vilka ofta taga sig uttryck i de tilltalades förvaring å fängelser och häkten. Dessa skadeverkningar, vilka man icke heller kommer ifrån vid tillämpning av åtalseftergiftsinstitutet, böra enligt länsstyrelsens förmenande i görligaste mån elimineras genom införande av ett lagstadgande, att ungdomliga förbrytare endast i undantagsfall borde kunna häktas samt att häktningsfrågan i dylika fall skulle anförtros, förutom domstol, endast överåklagare.

Länsstyrelsen i Kronobergs län ifrågasätter huruvida förfarandet vid åtalseftergift — i regel polisförhör inför distriktsåklagaren jämte ytterligare utredning av landsfogden och undersökning av barnavårdsnämnd hos arbetsgivare m. fl. — gjorde saken mindre känd eller vore mindre påfrestande för brottslingen än lagförandet vid domstol, som för övrigt vore oförhindrad handlägga mål av denna art inom lyckta dörrar.

Även *länsstyrelsen i Uppsala län* finner de skadliga verkningarna av inställelse inför rätta kunna i all huvudsak undvikas genom målets handläggning inom stängda dörrar.

Med hänsyn till att rättegångarna ofta hållas inom stängda dörrar anser jämväl *förste stadsfiskalen i Stockholm* det vara uteslutet att den brottslige genom lagföringen tillfogas något större lidande. Han tillägger att, enligt överenskommelse mellan de större tidningarna, pressen i mycket ringa omfattning sysselsatte sig med ifrågavarande rannsakingar.

Poliskammaren i Göteborg, som med hänsyn till arten av ungdomsbrottsligheten, till stor del bestående av liga- och seriestölder, ej anser sannolikt, att de unga förbrytarna skulle vara så psykiskt spröda, att det offentliga konstaterandet av brottet hade ett ogynnsamt inflytande eller skapade svårigheter av social art, ifrågasätter på grundval av sin kännedom om såväl brottslingarnas natur som arten av deras brott, huruvida icke de befarade verkningarna av offentligheten vid domstolarna vore något överdriven. Vidare erinras att den nu som skadlig ansedda offentligheten eljest brukat betecknas som demokratiens mest outhärliga kontroll å rättsskipningen. Utan att poliskammaren ville dela de längst gående kraven i denna riktning syntes det dock poliskammaren som om starkare skäl kunde åberopas till stöd för principen om rättegångarnas offentlighet än för dess inskränkning i nu ifrågavarande avseende.

I fråga om häktning av unga brottslingar anför *länsstyrelsen i Uppsala län*:

Såsom den främsta processuella olägenheten av nuvarande förfarande framstår häktningsfrekvensen i jämförelse med de ådömda frihetsstraffen. Man torde dock få utgå ifrån att av dem, som lagförts för brott mot 20, 21 och 22 kap. strafflagen och häktats för sådant brott, ett stort antal dömts till ungdomsfängelse eller tvångsuppfostran och således till ett frihetsberövande straff. Hårtill kommer att häktningsreglerna enligt förslaget skulle förbli oförändrade. Det kan därför tänkas att åklagaren även efter genomförandet av den föreslagna åtalseftergiften finner sig nödsakad att verkställa häktning, innan utredningen är så klar, att han anser sig kunna besluta åtalseftergift. Särskilt torde detta kunna inträffa i avseende å ligabrottslingar eller andra fall, där utredning angående en sammanhängande brottslighet skall verkställas eller eljest risk för kollusion föreligger.

En delvis motsatt uppfattning om häktningens betydelse göres gällande i yttrandet av *förste stadsfiskalen i Stockholm*, som anför:

I Stockholm har särskilt beträffande de unga flickorna åklagarna varit mycket sparsamma med att meddela häktningsbeslut och har i de fall, då ett omhändertagande i avvaktan på rannsakingen ansetts nödvändigt, barnavårdsnämnden ofta tagit hand om flickorna och placerat dem å Vita Bandets upptagningshem eller å Frälsningsarméns räddningshem. Någon möjlighet att få pojkarna omhändertagna på liknande sätt har icke funnits, men har det vid flera tillfällen förekommit, att barnavårdsnämnden föranstaltat om pojkarnas intagning å skyddshemmet Skrubba, varigenom man även kunnat undvika att tillgripa häktning. Det har emellertid ofta varit förenat med stora svårigheter att i hast ordna ett omhändertagande å skyddshem, varför det skulle vara synnerligen önskvärt om Frälsningsarmén eller någon annan social institution kunde taga hand även om pojkarna. I de fall då ungdomarna hava häktats, har det antingen gällt svårare brott, vanligen ett flertal inbrottsstöld, eller också har den tilltalade tidigare dömts villkorligt. Jag, som sedan 1937 tjänstgjort som ungdomsåklagare, har under dessa år gjort den erfarenheten, att i de fall, då jag på grund av brottets svårighetsgrad, ansett mig böra tillgripa häktning för en icke tidigare straffad ung brottsling, vilken icke på ett betryggande sätt kunnat förvaras å annan plats, denna åtgärd i många fall varit till största nytta för den brottslige, då han därigenom till fullo insett allvaret i sin belägenhet. De villkorliga domar, som följt på en sådan häktning, ha visat sig medföra mycket ringa återfallsprocent, och flera övervakare och föräldrar hava efteråt uttryckt sin tillfredsställelse över att de unga tack vare denna allvarliga varning bringats att komma på andra tankar. Under dessa fem år känner jag icke något enda fall, då den häktade tagit skada av inspärningen, och med den vakna kritik, som åklagaren alltid är utsatt för, skulle ett sådant fall säkerligen hava kommit till min kännedom. Tillgripes häktningen endast i rena undantagsfall och då den brottslige begått ett mycket svårt brott eller ett flertal grövre brott, torde den drabba ungdom, som väl tål denna allvarliga reaktion från samhällets sida och som i många fall behöver den för att kunna börja ett nytt liv.

Vad angår beredningens uttalande om lagförändrets onödighet i fall då det från början vore klart att den unge brottslingen bäst kunde räddas åt samhället genom andra åtgärder än sådana som förutsatte straffprocessuellt förfarande, anmärker *justitiekanslersämbetet* att domstolsprövningen för närvarande erbjuder större trygghet för ett riktigt bedömande av frågan om den unges behandling än det i förslaget upptagna förfarandet med åtal eftergift under samverkan mellan överåklagare och barnavårdsnämnder.

I fråga om antagandet att man med ett enklare förfarande skulle kunna åstadkomma samma förebyggande och tillrättaförande verkningar som efter åtal erinrar *länsstyrelsen i Uppsala län* att för riktigheten härav borde förutsättas såväl att materialet för bedömandet vore likvärdigt som ock att de åtgärder, vilka påkallades i det ena eller det andra fallet, också bleve vidtagna. I båda dessa hänseenden framställer *länsstyrelsen* erinringar, vilka omtalas i fortsättningen.

Länsstyrelsen i Kronobergs län åberopar såsom skäl för domstolsbehandling att domstolen hade vidare möjligheter än åklagaren att välja med avseende å olika utvägar att tillrättaföra brottslingen genom instituten vill-

korlig dom, tvångsuppfostran, ungdomsfängelse o. s. v., varjämte kunde ifrågasättas införande av ytterligare former av straffeftergift, såsom varning m. m. Vidare tillkomme, att i domstolen merendels funnes ledamöter, som besatte direkt lokal- och personkännedom, medan överåklagaren i stor utsträckning måste bliva hänvisad till pappersprövning.

Överåklagares lämplighet såsom beslutande organ ifrågasattes i åtskilliga yttranden, vari bl. a. framhålles, att prövningen komme att bliva ömtålig och att den vore av annan art än den som eljest ankomme på överåklagarna. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* förklarar att hovrätten endast med stor tvekan tillstyrkte att beslutanderätten lades hos överåklagarna; för förebyggande av ojämn rättstillämpning hade det varit vida lämpligare att uppgiften handhafs av justitiekanslern, vilket dock av praktiska skäl vore ogörligt.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län framhåller att det alltid vore vanskligt för en enda person att träffa ett riktigt avgörande i en ren omdömesfråga och att det därför vore att föredraga om avgörandet kunde anförtros åt ett kollegialt organ. Länsstyrelsen delade därjämte processkommissionens uppfattning, att det vore att befara att rättstillämpningen komme att bliva ganska ojämn, därest åtalseftergiftsinstitutet skulle handhavas av överåklagarna. Det låge nära till hands att denna ojämnhet i rättstillämpningen av den stora allmänheten tolkades som utslag av godtycke eller bristande oväld.

Liknande erinringar göras av *länsstyrelserna i Skaraborgs och Västmanlands län*.

Styrelsen för *föreningen Sveriges häradshövdingar* uttalar däremot tvivelsmål angående betydelsen av de invändningar som brukade anföras mot åtalseftergift. Föreningen yttrar:

Bland skälen mot en lagstiftning om åtalseftergift har anförts att det material som utan domstolsförhandling skulle stå till buds för prövning av frågan om åtal eller icke åtal skulle bliva otillräckligt, att åklagarna icke skulle vara vuxna uppgiften att verkställa denna prövning och att misstanke lätt skulle kunna uppstå om att fullt giltiga skäl ej alltid bleve bestämmande för åklagarens beslut. Visserligen bör betydelsen av dessa och övriga invändningar icke underskattas, men rättsskipningen i de länder, där åtalseftergift är medgiven, synes giva vid handen att de uttalade farhågorna äro överdrivna. De synas ock huvudsakligen hava framförts mot införandet av en mera allmän rätt för åklagaren att pröva önskvärdheten av åtal och äga ej samma giltighet, då fråga är allenast om unga förbrytare. Särskilt torde i fråga om dem faran för att allmänheten skulle finna skälen för åtals- eftergift otillräckliga vara synnerligen ringa. De garantier mot fel i bedömandet som beredningens förslag innebär, torde på ett fullt tillfredsställande sätt undanröja de olägenheter, som eljest otvivelaktigt skulle kunna följa av rätten till åtalseftergift.

Justitiekanslersämbetet anför beträffande denna fråga:

Det torde vara befogat att hävda, att genom 1936 års landsfogdareform goda förutsättningar skapats för erhållande av en högt kvalificerad överåklagarkår. Landsfogdarna, liksom förste stadsfiskalen i Stockholm, äro

emellertid åklagare. Uppgiften att eftergiva ett åtal måste anses främmande för deras egentliga värv. Prövningen av de olika omständigheter som skola vara avgörande är en helt annan än den som hittills ankommit å dem vilka haft att bedöma åtalsfrågor. Denna prövning erbjuder ock stora svårigheter såväl beträffande omständigheterna i det enskilda fallet som med hänsyn till kravet å nödig konsekvens i avgörandena. Enligt förslaget skall överåklagaren ensam taga ställning till sådana med avseende å bedömningen grannlaga frågor som huruvida den brottslikes karaktär och personliga förhållanden i övrigt giva skäligen anledning antaga, att han skall låta sig rätta genom åtgärd av barnavårdsnämnd eller eljest utan att åtal väckes, samt om åtal är påkallat ur allmän synpunkt. Den i och för sig vanskliga prövningen måste ock ske på ett material, som icke alltid kan förväntas bilda en tillfyllestgörande grundval för avgörandet.

Överåklagarna äro som bekant icke mindre än tjugufem till antalet. Det torde ock vara nödvändigt, att beslut i åtalsfrågor rörande minderåriga i viss utsträckning fattas under de tider överåklagare åtnjuta ledighet. Kretsen av de personer, som hava att besluta om åtalseftergift, kommer därigenom att än ytterligare ökas. Den bristande enhetlighet vid prövningen av hithörande frågor, som med denna organisation icke kan undvikas, bör visserligen justitiekanslersämbetet i största möjliga mån söka motverka. Svårigheterna att effektivt råda bot härför ligga emellertid i öppen dag, och en rätt stor ojämnhet i tillämpningen måste därför tagas i beräkning.

En synpunkt, som väl icke bör helt fränkännas betydelse vid bedömningen av överåklagarnas möjligheter just nu att tillfredsställande fullgöra prövningen av frågor om åtalseftergift, avser det förhållandet, att sex landsfogdar för närvarande äro tjänstlediga för offentligt uppdrag. I nu ifrågasvarande län skulle således prövningen för närvarande och under en obestämd tid framåt ankomma å yngre krafter med ringare erfarenhet än de ordinarie landsfogdarna.

I de yttranden som avgivits av *föreningarna Sveriges landsfiskaler* och *Sveriges stadsfiskaler* samt länsavdelningar av landsfiskalsföreningen föreslås att prövningen skall ankomma på vederbörande distriktsåklagare med skyldighet för denne att alltid eller i tveksamma fall underställa överåklagaren beslutet. Till stöd härför åberopas i huvudsak att distriktsåklagarna i regel komme att handhava förundersökningen rörande brottet, att de genom sin orts- och personkännedom ofta hade bättre förutsättningar att bedöma brottet ur motiv- och miljösynpunkt samt att deras uppfattning i åtalsfrågan ofta måste bliva bestämmande för överåklagaren. Jämväl åberopas hänsyn till överåklagarnas arbetsbörda.

Tanken att överflytta beslutanderätten till distriktsåklagarna avvisas i de övriga yttranden som innehålla uttalande i frågan.

Beträffande arbetsbördan för överåklagarna ha flera landsfogdar gjort uttalanden enligt vilka införandet av åtalseftergift kunde förväntas medföra en väsentlig ökning av landsfogdarnas arbetsuppgifter, varför en ökning av biträdeshjälpen bleve erforderlig.

I samband med frågan om överåklagarnas lämplighet har i åtskilliga yttranden behandlats spörsmålet om kontroll över tillämpningen av åtalseftergift. Därvid ha skilda förslag framställts. I vissa yttranden för-

ordas att överåklagarnas beslut skola underställas justitiekanslerns prövning. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* ifrågasätter, huruvida icke sådan underställning under någon tid, varunder en fast praxis kunde utbildas, borde ske i tveksamma fall. *En ledamot av Göta hovrätt*, som framhåller betydelsen av en auktoritativ och enhetlig prövning, ifrågasätter att överåklagarens beslut om eftergift skulle underställas prövning av justitiekanslern eller av en särskild nämnd, så sammansatt att dess beslut finge auktoritativ karaktär. *Göta hovrätt* yttrar:

I likhet med beredningen anser hovrätten det icke lämpligt, att beslut om åtal eftergift för att äga giltighet skall underställas justitiekanslersämbetets prövning. Däremot anser hovrätten, som delar beredningens åsikt att justitiekanslerns åtalsrätt icke bör beskäras, det vara lämpligt, att justitiekanslern får underrättelse om eftergivna åtal. En dylik underrättelseplikt skulle även innebära en viss garanti för enhetlig tillämpning. Förebild till det sålunda ifrågasatta förfarandet finnes å andra områden, t. ex. i sinnessjuklagen i fråga om utlåtanden angående sinnesundersökningar, vilka utlåtanden skola insändas till medicinalstyrelsen. Det synes lämpligt, att i lagen införes en bestämmelse, vari erinras om att justitiekanslerns åtalsrätt icke beröres av en utav vederbörande åklagare meddelad åtal eftergift.

Överståthållarämbetet förordar bestämmelser av innebörd dels att åtal icke skulle få eftergivnas i fall barnavårdsnämnden avstyrkt eftergift och dels att åklagaren skulle vara skyldig att till vederbörande länsstyrelse anmäla varje fall av eftergift. Ämbetet anför:

Innan överåklagarna fatta sina beslut skall utlåtande inhämtas från vederbörande barnavårdsnämnd, men åklagaren skall icke på något sätt vara bunden av barnavårdsnämndens ställningstagande och ej heller vara underkastad någon kontroll i efterhand. *Överståthållarämbetet* har icke kunnat undgå att finna, att med denna ordning betryggande garantier komma att saknas för att eftergiftsinstitutet handhaves med önskvärd återhållsamhet.

För att råda bot på denna brist vill *överståthållarämbetet* i första hand förordas en bestämmelse om att, i de fall barnavårdsnämnden avstyrkt åtal eftergift, åtal icke får av åklagaren eftergivnas. Härigenom synes åtminstone en viss säkerhet kunna skapas för att icke åtal eftergift beviljas utan att tillräckliga skäl därtill föreligga. Att åklagaren på detta sätt blir bunden av barnavårdsnämndens ställningstagande torde icke behöva väcka några betänkligheter. Man torde nämligen hava all anledning antaga, att de uttalanden, som barnavårdsnämnden enligt förslaget skall avgiva angående den unge brottslingens behandling, skola vara uttryck för erfarenhet och klokt omdöme. Och särskilt i de fall, då nämnden avstyrker åtal eftergift, har man rätt räkna med, att verkligt bärande skäl för nämndens ståndpunkt skola vara för handen.

Vidare vill *överståthållarämbetet* förordas, att det stadgas skyldighet för åklagaren att till vederbörande länsstyrelse göra anmälan om varje fall, då han beslutat om eftergift av åtal mot minderårig. Länsstyrelsen skulle visserligen icke hava någon möjlighet att åvägabringa ändring i beslutet, men den omständigheten att länsstyrelsen, för den händelse åtal eftergift synes hava skett i uppenbar strid med lagstiftningens mening, lär komma att fästa justitiekanslerns uppmärksamhet på förhållandet, synes kunna utgöra en starkt återhållande faktor mot beviljandet av åtal eftergift i strid mot lagstiftarens syfte.

Socialstyrelsen, med instämmande av *statens inspektör för fattigvård och barnavård*, påpekar behovet av att en central ledning och kontroll möjliggöres men förklarar sig icke kunna angiva på vilket sätt en dylik instans lämpligen borde införas. Styrelsen anför att det icke syntes vara utan vidare klart, att överåklagarna alltid ägde fullt tillräckliga kvalifikationer för ifrågasvarande betydelsefulla uppgifter av ömtåligt slag och att i varje fall frånavarom av en central instans lätt ledde till en ojämn tillämpning av hela institutet.

Även *ungdomsvårdskommittén* finner en överprövning önskvärd men avser därvid fall då överåklagaren nekat åtalseftergift. Överprövningen borde enligt kommittén anförtros åt underrätten eller domaren. Kommittén anför:

Det torde enligt ungdomsvårdskommitténs mening kunna ifrågasättas, om icke en i sak onödig och för den unge individen skadlig rättsprocedur mången gång skulle kunna undvikas därest åt underrätten (eller domhavanden på landet eller ledamot av rätten i stad) anförtroddes en överprövning av de fall, i vilka vederbörande överåklagare nekat åtalseftergift. Något bärande skäl synes knappast ha åberopats emot ett sådant förfarande. En dylik anordning borde enligt kommitténs mening vara ägnad att motverka uppkomsten av mindre önskvärda resultat i de olika fallen, bland annat i fråga om unga brottslingar i åldern nära 18 år, samtidigt som en sådan överprövning kunde verka vägledande för den beslutande åklagarmyndigheten innan en mera fast praxis å området hunnit utbildas. Rättens eller domarens överprövning av de tveksamma fallen borde måhända i regel kunna försiggå utan personlig inställelse av den skyldige. Skulle inställelse av den skyldige behöva förekomma, borde proceduren kunna försiggå utan offentlighet samt i en form som icke är ägnad att lända den skyldige till skada. Möjligen fordrar konsekvensen, att endast domare eller domstol som beslutat om åtalseftergift skall äga återkalla ett dylikt beslut, då fråga om sådan återkallelse uppkommer.

Såsom framgår av den föregående redogörelsen har i vissa yttranden ifrågasatts huruvida utredningen i åtalsfrågan komme att bliva tillfredsställande. Därvid uttalas tvivel angående barnavårdsnämndernas förmåga att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sin skyldighet enligt förslaget att i yttrande till åklagaren lämna redogörelse för den brottsliga personliga utveckling,andel och levnadsomständigheter ävensom uppgift å de åtgärder som nämnden kan finna erforderliga för hans rättande. *Justitiekanslersämbetet* anför sålunda, att många barnavårdsnämnder säkert vore fullt skickade att lämna en objektiv och fullständig, för överåklagarens prövning vägledande redogörelse men att det syntes ganska ovisst huruvida ett sådant omdöme kunde gälla om flertalet barnavårdsnämnder. *Skyddshemsinspektören* uttalar, i samband med frågan om barnavårdsnämndernas kompetens att i övrigt fullgöra de uppgifter som enligt förslaget skulle ankomma å dem, att ett fullgott utredningsmaterial, på vilket ett beslut om åtalseftergift kunde grundas, i regel icke torde kunna förväntas från andra barnavårdsnämnder än dem i de större städerna. Liknande erinringar göras av *länsstyrelserna i Uppsala och Älvsborgs län* samt *landsfogdarna i Södermanlands och Skaraborgs län*.

I några yttranden göres jämförelse med den utredning genom förundersökning som sker innan villkorlig dom meddelas. *Justitiekanslersämbetet* erinrar att sådan förundersökning ganska allmänt, i synnerhet i domsagorna, torde handhavas av någon socialt verksam person eller av en lärare, prästman eller yngre jurist samt anser det, om ej särskilda åtgärder vidtagas, kunna befaras att barnavårdsnämndernas redogörelser i många fall skulle erbjuda ett sämre underlag för överåklagarens prövning än den nuvarande förundersökningen erbjöde domstolarna. *Länsstyrelsen i Uppsala län och landsfogden i Södermanlands län* yttra sig i enahanda riktning.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län uttalar att det säkerligen vore att föredraga om utredningen kunde anförtros åt ett organ med större erfarenhet och sakkunskap i hithörande frågor än barnavårdsnämnderna i de små kommunerna, antingen åt barnavårdskonsulenten eller åt en i varje särskilt fall förordnad lämplig person. *Landsfogden i Södermanlands län* ifrågasätter likaledes, huruvida icke undersökningen borde verkställas av särskild tjänsteman eller förordnad person inom socialvården.

Anmärkningar riktas vidare mot att förslaget ej innehåller någon bestämmelse om att överåklagaren skall höra den brottslige personligen. En annan anmärkning avser att det icke uttryckligen stadgats att barnavårdsnämnden, såsom i motiven förutsatts skola ske, skall inhämta upplysningar från den brottsliges föräldrar, lärare och arbetsgivare. I motsatt riktning uttalar sig däremot styrelsen för *föreningen Sveriges häradshövdingar* som anför:

Då redan den utredning, som enligt sakens natur bör föregå barnavårdsnämnds yttrande i ärende angående åtalseftergift, i vissa fall kan vara ägnad att förorsaka brottslingen allvarlig skada av den art, eftergiften just avser att undvika, vill föreningen ifrågasätta, om utredningens omfattning lämpligen bör så kategoriskt beskrivas, som i motiveringen till förslaget skett, då däri utsäges, att »självkligt är att barnavårdsnämnden vid sin utredning bör inhämta upplysningar från de brottsligas föräldrar, lärare och arbetsgivare». I vissa lindrigare fall synes inhämtande av upplysningar från arbetsgivare och understundom kanske även från lärare kunna underlåtas.

Frågan om barnavårdsnämndernas kompetens i övrigt har upptagits till behandling i ett flertal yttranden, vari i allmänhet mer eller mindre starkt ifrågasättes huruvida de äro i stånd att fylla de uppgifter som förslaget ålägger dem. I all synnerhet avse tvivlen, huruvida barnavårdsnämnderna sedan åtal eftergivits kunna förväntas vidtaga tillräckliga och vid beslutet om eftergift förutsatta åtgärder mot den brottslige. Uttalanden av nu angiven innebörd göras av bland andra *justitiekanslersämbetet, länsstyrelserna i Uppsala, Kronobergs, Kalmar och Blekinge län*, styrelsen för *föreningen Sveriges stadsdomare, poliskammaren i Göteborg* och *ungdomsvårdskommittén. Justitiekanslersämbetet* anför:

Den reaktion från samhällets sida, som skall inträda för den som kommer i åtnjutande av åtalseftergift, skall beslutas av barnavårdsnämnd, och nämnden har även att vaka över verkställigheten av beslutade åtgärder. Betydelsen av barnavårdsnämndernas uppgifter framhäves av strafflagberedningen

själv, som härutinnan bl. a. yttrar: »Endast därest barnavårdsnämnderna med särskild uppmärksamhet följa de fall där åtalseftergift ägt rum och vidtaga alla erforderliga åtgärder, kan institutet komma att fungera på ett sådant sätt, att det innebär en verklig kriminalpolitisk vinst.» Det synes tveklöst, om berörda förutsättning faktiskt kommer att uppfyllas av barnavårdsnämnderna i alla de små och medelstora kommunerna. Det torde i verkligheten förhålla sig så att barnavårdsnämnderna i stor utsträckning sakna resurser för ett rätt fullgörande av de nya uppgifterna. Att märka är också, att vissa åtgärder t. ex. skyddsuppfostran äro förenade med kostnader för kommunen och att det icke kan uteslutas, att ekonomiska synpunkter kunna spela in för en barnavårdsnämnd, då den har att taga ställning till frågan om den åtgärd som från nämndens sida bör vidtagas.

Länsstyrelsen i Uppsala län anmärker att barnavårdsnämndernas ingripanden utmärktes av ojämnheter samt fortsätter:

Beredningen framhåller, att barnavårdsnämnderna i stor utsträckning underlåta att bringa brott av minderåriga till polisens kännedom. Denna anmärkning är säkerligen riktig, men den torde kunna skärpas på det sätt, att barnavårdsnämnderna ingalunda alltid äga kännedom om kriminaliteten bland de minderåriga inom vederbörande nämnds verksamhetsområde och att de understundom medvetet underlåta att vidtaga åtgärder enligt barnavårdslagen. Det är icke uteslutet, att detta i små kommuner kan bero på ekonomiska motiv. I övrigt har man nog att räkna med att barnavårdsnämnderna på många håll ledas av uppfattningen, att ungdom i åldern 15—18 år bör försörja sig själv och icke ligga samhället till last.

Länsstyrelsen befarar därför, att barnavårdsnämndernas verksamhet såväl beträffande materialanskaffningen som ingripandet kommer att brista i effektivitet i åtskilliga fall. I avseende å barnavårdsnämndernas organisation torde icke någon åtgärd för närvarande kunna vidtagas för att bota denna brist, då man torde få avvakta ett förslag till omorganisation, som i större omfattning äsyftar att erhålla starkare socialt lokalorgan. Såvitt länsstyrelsen kan finna, innefattar förslaget således i detta avseende icke tillräckliga garantier.

Ungdomsvårdskommittén yttrar i förevarande fråga:

Det måste enligt ungdomsvårdskommitténs förmenande befaras, att ett försök till rationellt genomförande av åtalseftergiften på många håll i vårt land kommer att möta stora svårigheter, när åtskilliga barnavårdsnämnder ute i bygderna med sin nuvarande organisation knappast äro i stånd att fylla de ökade krav som det nya systemet ställer på dem. Kommittén stöder sig därvid på tidigare vunnen erfarenhet rörande barnavårdsmyndigheternas förmåga att i förekommande fall verkställa ett snabbt och effektivt ingripande. Man torde kunna befara, att många barnavårdsnämnder, trots den bästa vilja, skola komma att kämpa med betydande svårigheter då det för dem gäller att i förekommande ärenden angående åtalseftergift tillhandahålla ett fullgott utredningsmaterial och lämna uppgift å de åtgärder som kunna finnas erforderliga för den brottsliges rättande.

Kommittén tillägger, att vad som anförts pekade på den av förslaget starkt aktualiserade önskvärldheten av åtgärder för en effektiv förstärkning av barnavårdsnämndernas organisation. Önskvärldheten härav framhålles även av skyddshemsinspektören som i huvudsak anför följande:

Barnavårdsnämnderna hade alltsedan den nya barnavårdslagens ikraftträdande år 1926 haft att vidtaga åtgärder beträffande barn i åldern mellan

15—18 år, vilken åldersgrupp förslaget avsåge. De hade härvid tagit beaktning ej blott med ungdom, som företett lindriga eller mera allmänna tecken på vanart, utan även med sådana som begått brottsliga gärningar.

Nämnderna i de större städerna torde under årens lopp ha förvärvat sådan erfarenhet att de kunde levandegöra bestämmelser av föreslagen innebörd. De hade, ofta genom utbildade och erfarna tjänstemän, möjlighet att konsekvent fullfölja beslut om övervakning och placering av omhändertagna i arbetsanställning m. m.

Svårare ställde det sig för barnavårdsnämnderna i övriga kommuner. De stode ofta ganska handfalna inför sådana fall som fordrade ett snabbt ingripande och deras tillämpning av barnavårdslagen syntes vara mycket varierande. De alltmåra omfattande uppgifter som tillagts nämnderna under senare år hade medfört att ledamöterna icke kunde tillräckligt sätta sig in i de olika slagen av åtgärder. På grund av dessa förhållanden uppkomme en beklaglig benägenhet att underlåta eller förhåla ingripanden.

I fråga om barn som skulle intagas i skyddshem hade det visat sig nödvändigt icke blott att lämna barnavårdsnämnderna handledning med uppställandet av den erforderliga utredningen utan även att bibringa dem kännedom om förefintliga vårdformer.

Det måste befaras att nämnderna i sina utlåtanden rörande åttelseftergift onödigtvis komme att tillråda sådana åtgärder varom domstolen ensam kunde besluta. Likaså förefunnes risk att då någon anförtroddes åt nämnden denna visade sig sakna resurser att åstadkomma en effektiv behandling.

Socialstyrelsen, i vars utlåtande *statens inspektör för fattigvård och barnavård* instämt, framhåller till en början att det föreslagna institutets framgång till mycket stor del berodde på barnavårdsnämndernas förmåga att fullgöra de uppgifter som skulle tilläggas dem. Jämte det åklagarens prövning skulle ske på grundval av barnavårdsnämndens yttrande förutsatte förslaget, att nämnderna skulle bliva organ för de betydelsefulla sociala skyddsåtgärder vilka skulle ersätta en kriminalpolitisk behandling. Det vore ej anledning betvivla att nämnderna skulle göra sitt bästa, men i vissa fall kunde tvekan råda, huruvida de skulle vara i stånd att göra en verkligt effektiv insats. I större städer torde nämnderna ha en icke ringa insikt och erfarenhet på hithörande områden. Så vore emellertid ofta icke fallet i fråga om mindre kommuner. Det oaktat ville styrelsen tillstyrka, att barnavårdsnämnderna tillades de föreslagna uppgifterna. Såsom skäl för denna ståndpunkt anför socialstyrelsen i huvudsak följande:

I första hand kan erinras om att den samhälleliga barnavårdens organisation nyligen erhållit en betydelsefull förstärkning i och med det att barnavårdsombuden enligt för dem utfärdade nya instruktioner ha inordnats i den statliga barnavårdsinspektionen. Denna anordning, som har motiverats av kraven på en intensifiering av tillsyns- och rådgivningsverksamheten på barnavårdens område, förutsätter en organiserad samverkan mellan ombuden och fattigvårds- och barnavårdskonsulenterna. Ombuden äga vidare bland annat att företaga utredningar i barnavårdsärenden. Det synes lämpligt, att de i den utsträckning, förhållandena påkalla, anlitas även för de utredningar, som skulle erfordras sedan en lag om åttelseftergift i enlighet med det remitterade förslaget trätt i kraft. Även såsom tillsynsorgan kunde barnavårdsombuden lämna en betydelsefull medverkan. Dessutom komma statens barnavårdskonsulenter alltjämt att lämna bistånd åt barnavårdsnämnderna, icke minst i form av vägledning och rådgivning.

Det är vidare att beakta, att enligt strafflagberedningens förslag varje beslut om åtalshelfgift skall tillställas statens inspektör för fattigvård och barnavård för att möjliggöra en erforderlig central kontroll över nämndernas verksamhet samt konsulenternas och barnavårdsombudens rådgivning och vägledning i samband med lagens tillkomst.

En ytterligare förutsättning för att barnavårdsnämndernas medverkan skall giva åsyftat resultat torde emellertid vara, att en planmässig, mera allmänt lagd upplysningsverksamhet anordnas i syfte att giva barnavårdsnämnderna erforderlig vägledning vid fullgörandet av de nya uppgifterna. Självfallet kommer fattigvårds- och barnavårdsinspektionen härvid att lämna sin medverkan; man har också skäl att antaga, att barnavårdsförbunden skola ägna denna fråga stort intresse.

Styrelsen vill slutligen erinra om att frågan om barnavårdens organisation för närvarande är föremål för utredning genom socialvårdskommittén. Det kan förväntas, att kommitténs förslag skall vara ägnat att ytterligare väsentligt öka barnavårdsnämndernas möjligheter att tillfredsställande fullgöra sina uppgifter i nu ifrågavarande sammanhang.

Enligt styrelsens förmenande föreligger emellertid icke skäl att uppskjuta genomförandet av ifrågavarande reform i avvaktan på socialvårdskommitténs blivande förslag. I det föregående åberopade omständigheter torde, som redan antytts, motivera en mera positiv inställning till det nu föreliggande förslaget.

Viss tvekan angående barnavårdsnämndernas förmåga uttalas även av *fattigvårds- och barnavårdskonsulenterna i första och femte distriktet*. Den förre erinrar att nämndernas ordförande i de små kommunerna ej sällan vore föga kompetenta och att det varit önskvärt att nya åligganden tilldelats nämnderna först i samband med en omläggning av kommunindelningen och införandet av en ny metod för utseende av ordförande. Något annat lämpligt kommunalt organ för ifrågavarande uppgifter funnes emellertid icke, och om betryggande garantier skapades för att nämnderna erhöles sådan ledning och sammansättning att någorlunda likformig behandling av ärendena kunde förväntas, syntes intet vara att invända mot förslaget som sådant.

Barnavårdsnämnden i Göteborg vänder sig i sitt utlåtande mot ett uttalande av beredningen att förslaget, bortsett från avgivande av yttrande till överåklagaren, icke på barnavårdsnämnderna lade annat arbete än som redan enligt lag ankomme på dem. I utlåtandet anmärkes, att nämndernas ökade arbetsuppgifter komme att bestå i åtgärder vilka såväl skulle föregå som följa på ett beslut om åtalshelfgift. Efter erinran att barnavårdsnämndernas verksamhetsområde under senare år oupphörligt utvidgats och att det i de mindre kommunerna varit svårt att gå i land med dessa uppgifter, anföres i utlåtandet:

Skall förevarande lagstiftning bliva effektiv och syftemålet med densamma uppnås ligger all makt uppå att barnavårdsnämnderna som skyddsorgan givas hög funktionsduglighet. Skyddsåtgärderna mot den brottslige måste, som strafflagberedningen själv framhåller i den allmänna motiveringen, fullföljas konsekvent och utan slapphet. Det fordras att barnavårdsnämnderna med nit och intresse verkligen gripa sig an med de nya uppgifterna. Särskilt gäller detta beträffande barnavårdsnämndens åtgärder *efter* beslutet om åtalshelfgift. Endast därest barnavårdsnämnderna noga övervaka de fall,

där åttaleftergift skett, och vidtaga erforderliga åtgärder för den brottsliges tillrättaförande, finnes utsikt till att lagens syftemål uppnås. Det är på barnavårdsnämnderna det ytterst beror om lagen verkligen blir en kriminalpolitisk vinst och ett framsteg för socialvården. Man har intryck av att strafflagberedningen med något för lätt hand vidrört denna viktiga sida av institutets tillämpning.

I vissa yttranden erinras att ekonomiska hänsyn kunna påverka barnavårdsnämndernas ställningstagande. *Socialstyrelsen* anför:

En erinran må göras beträffande ett förhållande, som kan spela en viss roll, om det också icke är av avgörande betydelse. Enligt gällande bestämmelser skall kommun i viss utsträckning svara för kostnaderna för omhändertaget barns skyddshemsvistelse, medan däremot inga kostnader drabba kommunen för den som vistas på uppfostringsanstalt. Det kan otvivelaktigt föreligga en viss frestelse för en barnavårdsnämnd att i det aktuella fallet förorda den behandlingsform, som ställer sig ekonomiskt fördelaktigast för kommunen, alltså förordnande om tvångsuppfostran, med bortseende från vad som för den unge lagöverträdarens del kunde vara lämpligast. En sådan möjlighet är för handen särskilt beträffande små och ekonomiskt svaga kommuner, och det är givetvis icke önskvärt, att risken aktualiseras ens i enstaka fall. Det är icke möjligt att nu förutse, i vad mån någon dylik tendens skulle kunna göra sig gällande vid lagens tillämpning, men det är enligt styrelsens förmenande påkallat, att denna fråga i fortsättningen ägnas uppmärksamhet. Endast vunnen erfarenhet om lagens tillämpning kan här fälla ett avgörande utslag.

Liknande uttalanden göras av *ungdomsvårdskommittén, skyddshemsinpektören* samt *fattigvårds- och barnavårds-konsulenten i första distriktet*.

Vidare framhålles att förslaget även i övrigt komme att medföra ökade kostnader för barnvården i kommunerna. *Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* anser förslaget medföra en väsentlig ökning av barnavårdsnämndernas redan högst avsevärda arbetsbörda och ifrågasätter gottgörelse av statsmedel för de stegrade kostnaderna. *Barnavårdsnämnden i Stockholm* gör likaledes gällande, att förslaget komme att för barnavårdsnämnderna medföra en arbetsökning, som i större kommuner säkerligen bleve både omfattande och krävande, samt anmärker att strafflagberedningen syntes ha tagit allt för lätt på denna sak. Särskilt framhåller nämnden, att det för avgivande av yttrande till överåklagaren bleve nödvändigt verkställa en ingående personundersökning genom kvalificerade undersökare samt att barnavårdsnämnd då åtal eftergäves finge att taga befattning med en mycket stor del av den ungdom som nu lagfördes och därigenom ginge barnavårdsnämnden helt förbi. Det syntes naturligt och riktigt att barnavårdsnämnderna i skattemedel erhöle gottgörelse åtminstone för arvoden till övervakare samt ersättning eller större bidrag än för närvarande för kostnader då ungdom omhändertoges för skyddsuppfostran men icke intoges i skyddshem.

Strafflagberedningens förslag att anordna central kontroll över barnavårdsnämnderna genom statens inspektör för fattigvård och barnavård har berörts i några yttranden. *Justitiekanslersämbetet* anmärker

att beredningen icke angivit huru denna till synes betydelsefulla sak i praktiken skulle anordnas. Med hänsyn till det avsevärda antal personer som kunde erhålla åttalseftergift tarvade denna fråga enligt ämbetets mening ett ingående övervägande.

Socialstyrelsen och *statens inspektör för fattigvård och barnavård* tillstyrka beredningens förslag om kontroll genom den statliga barnavårdsinspektionen. Styrelsen tillägger:

Därest lagförslaget genomföres, har styrelsen för avsikt att i detta sammanhang föranstalta om att barnavårdsnämnderna till inspektören lämna meddelanden angående arten av vidtagna åtgärder samt dessas resultat. Härigenom skulle inspektören få större möjligheter att utöva en effektiv dylik kontroll samt att — själv eller genom barnavårdskonsulent eller barnavårdsombud — ingripa, när detta befinnes erforderligt.

Med hänsyn till de nya uppgifter, som efter förslaget genomförande skulle tilläggas statens fattigvårds- och barnavårdsinspektion, vill styrelsen framhålla behovet av en förstärkning av dess redan förut hårt ansträngda arbetskrafter.

I övrigt komma härutinnan skilda åsikter till synes i yttrandena. *Länsstyrelsen i Uppsala län* anser det icke tillfredsställande att i huvudsak lita till barnavårdsinspektörens kontroll samt erinrar att 21 § barnavårdslagen icke lämnade tillfälle till den rättelse som kunde vara av nöden, bortsett från att inspektören i regel komme att alltför sent erhålla kännedom om ett förevarande fall. Ett korrektiv vore att tillerkänna åklagaren besvärsmätt i fråga om barnavårdsnämndens åtgärder. Länsstyrelsen ville emellertid ifrågasätta om icke den erforderliga garantien kunde vinnas genom användning av den befogenhet som ankomme på länsstyrelserna enligt 20 § och 81 § 2 mom. barnavårdslagen. Härför förutsattes dock att åklagaren hölles underrättad om barnavårdsnämndens åtgöranden och att åklagaren gjorde anmälan hos länsstyrelsen om vad som kunde anses brista.

Även *skyddshemsinspektören* anser skäl kunna anföras för att anförtro kontrollen åt länsstyrelserna, som vore närmaste tillsynsmyndighet över barnavårdsnämnderna. Då emellertid länsstyrelserna torde ha svårt att åstadkomma en över hela landet enhetlig tillämpning, syntes i avvaktan på organisatoriska reformer det lämpligaste vara att tillsynen i en eller annan form förlades till socialstyrelsen, som torde ha möjlighet att utöva ett visst inflytande över barnavårdsnämnderna och främja en likformig praxis. Beträffande det av beredningen föreslagna kontrollsystemet anför skyddshemsinspektören, att det syntes tveksamt om det komme att visa sig effektivt. Såsom rådgivande myndighet kunde inspektören utöva viss kontroll av nämndernas verksamhet men någon utökad befogenhet för honom att ingripa vid försummelser hade icke föreslagits. Effektiviteten av barnavårdsnämndernas arbete vore främst beroende av deras sammansättning och av den utsträckning, i vilken de kunde disponera personal till hjälp med utredningar och verkställighet av beslut. Central kontroll av ett så omfattande verksamhetsområde kunde icke bliva så grundlig att den ensam utgjorde en fullgod garanti för ett gott resultat.

Fattigvårds- och barnavårdskonsulenten i tredje distriktet erinrar, att den föreslagna kontrollen syntes påkalla vissa av beredningen endast helt flyktigt eller icke alls berörda åtgärder. Barnavårdsinspektionens arbetsbörda komme att betydligt utökas och förmodligen måste inspektionen i stor utsträckning anlita barnavårdskonsulenterna såsom mellanhänder. Konsulenterna behövde därför höjda anslag till resor och biträden. Deras arbetsbörda vore åtminstone på vissa håll redan alltför stor. Till vart tredje eller fjärde år begränsade möjligheter att på platsen göra sig underrättad om förhållandena och tillse att rättelse, där sådan befunnos påkallad, verkligen vidtoges, innebure ingalunda någon kontroll i den mening beredningen syntes anse erforderlig.

Beredningens förslag om central kontroll av barnavårdsnämnderna avstyrkes såsom obehövt av *fattigvårds- och barnavårdskonsulenten i åttonde distriktet*. Han erinrar, att det ökade klientel som enligt förslaget komme att tillföras barnavårdsnämnderna till karaktären vore lika med det som nämnderna redan hade under sin uppsikt och att även behandlingsformerna vore desamma. Att för det nya klientelet, som sannolikt vore lätthanterligare och till antalet vore mindre, inrätta en central kontroll vore därför opåkallat och skulle öka nämndernas arbete utan att några påvisbara fördelar därav vunnos. Det funnos ej heller anledning antaga, att nämnderna komme att ägna mindre omsorg och uppmärksamhet åt det nya klientelet. Visserligen borde garantier finnas för att nämnderna vidtoge lämpliga åtgärder mot dem, som erhöles åtalselftergift. Dyliga garantier funnos emellertid redan genom den kontroll som utövades av barnavårdskonsulenterna och barnavårdsombuden. Denna kontroll bestode bl. a. i granskning av nämndernas protokoll och de förteckningar vilka skulle föras över ungdom som vore föremål för nämndernas verksamhet. Vidare kontrollerades att nämndernas beslut om övervakning verkställdes, och då tillfälle därtill funnos sökte man genom personliga besök vinna kännedom om verkningarna av de vidtagna åtgärderna. Om konsulenten vid sin inspektion funnos att en barnavårdsnämnd icke fullgjorde sina åligganden tillfredsställande, skulle han, om rättelse på annat sätt ej vunnos, anmäla detta hos vederbörande myndighet.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet uttalar tveksamhet om det sätt, varpå den kontroll som uppenbarligen erfordrades borde ordnas. Den föreslagna centrala kontrollen medförde vissa fördelar men skulle föranleda en icke obetydlig skriftväxling och en mycket stor ökning i inspektionens arbetsbörda. Det hade därför inom förbundet ifrågasatts att i första hand lägga kontrollen på fattigvårds- och barnavårdskonsulenterna som vid besök eller inspektioner hos nämnderna kunde kontrollera att dessa fullgjorde sina åligganden.

Vidkommande förutsättningarna för åtalselftergift har strafflagberedningens förslag att åtminstone för närvarande begränsa institutets tillämpning till ungdomar som ej fyllt 18 år vid brottets be-

gående i allmänhet ej föranlett erinran. I en del yttranden föreslås emellertid en utsträckning av tillämpningsområdet.

En höjning av åldersgränsen till 21 år förordas av *landsfogden i Södermanlands län, fattigvårds- och barnavårdskonsulenten i femte distriktet* samt *barnavårdsnämnden i Stockholm*. En ledamot av *Göta hovrätt* ifrågasätter en begränsad tillämpning av åtalseftergift beträffande brottslingar i åldern 18—21 år. *Socialstyrelsen* uttalar, att det vore påkallat att undersöka frågan om åtalseftergiftens användbarhet beträffande lagöverträdare i åldern 18—21 år samt att det vore önskvärt att 1939 års lag om villkorlig dom snarast sattes i kraft. I samband därmed borde 22 § d) barnavårdslagen, i enlighet med vad lösdriverilagstiftningskommittén föreslagit, ändras så att förutsättningen för ingripande mot person i åldern 18—21 år angåves vara att han befunnes föra ett oordentligt, lättjefullt eller sedeslöst liv, medan för närvarande fordrades att han vore hemfallen åt ett dylikt levnadssätt.

Utsträckning för speciella fall av åtalseftergift till brottslingar i åldern 18—21 år föreslås i två yttranden. *Poliskammaren i Örebro* anser sålunda eftergift böra medgivas om den brottslige på grund av efterblivenhet eller andra omständigheter är att anse såsom förminskat tillräknelig, och *fattigvårds- och barnavårdskonsulenten i fjärde distriktet* ifrågasätter eftergift av åtal mot kvinna som vore hemfallen åt prostitution och därvid innan hon fyllt 21 år beginge tjuvnadsbrott.

Vidare anför *socialstyrelsen* att institutet borde komma till användning jämväl i fråga om vissa andra kategorier av lagöverträdare än ungdomar, nämligen de manifest sinnessjuka och dem som bleve lagöverträdare för första gången vid en relativt hög ålder. Frågan om en utsträckning av institutet till dessa och möjligen även andra speciella kategorier borde övervägas vid det fortsatta reformarbetet på straffrättens område.

Poliskammaren i Göteborg ifrågasätter, huruvida icke möjlighet till åtals- eftergift borde stå öppen för alla ålderskategorier, särskilt för äldre personer. *Landsfogden i Blekinge län* uttalar sig i enahanda riktning.

I samband med förevarande fråga har *ungdomsvårdskommittén* ifrågasatt, huruvida icke tiden vore mogen för en ändring av straffbarhetsåldern, och för sin del förordat en höjning därav till 16 år. *Svea hovrätt* framhåller att införandet av åtalseftergift i själva verket innebure en höjning av straffbarhetsåldern på sådant sätt, att i varje särskilt fall kunde individuellt bestämmas om straff borde ifrågakomma eller ej.

Vad härefter angår frågan om förutsättningarna för åtalseftergift såvitt angår brottets beskaffenhet har förslaget, som avser brott varå kan följa fängelse eller straffarbete, föranlett önskemål dels om undantag beträffande alla eller vissa grövre brott dels ock om utvidgning av den föreslagna lagen att omfatta även brott varå endast böter kunna följa.

I det förra hänseendet anför *Göta hovrätt*:

Visserligen uppställles såsom förutsättning för åtalseftergift, att »åtal ej är påkallat med hänsyn till brottets beskaffenhet eller eljest ur allmän synpunkt», men den allmänna avfattningen av detta stadgande utesluter icke,

att åtal eftergives även vid grövre brott. Beredningen nämmer visserligen i motiven, att eftergift icke bör förekomma vid t. ex. grova vålds- och för-mögenhetsbrott, men beredningen framhåller även, att någon gräns uppåt för åtalseftergift icke bör i lagen fixeras, utan att det bör överlämnas åt vederbörande åklagare att efter prövning av omständigheterna i det konkreta fallet avgöra, om åtalseftergift bör komma till användning eller icke. Enligt hovrättens uppfattning bör åtalseftergift icke under några förhållanden få förekomma vid grova brott. Den omständigheten att domstol kan döma till tvångsuppfostran vid alla slags brott, utan undantag för grövre brott, kan icke åberopas till stöd för att åtal må *eftergivas* vid alla slags brott. Det är dock en väsentlig skillnad mellan å ena sidan, att åtal vid domstol följer, varvid till domstolens förfogande står straff enligt lagbudet, ovillkorligt eller villkorligt, eller tvångsuppfostran, samt å andra sidan att varje domstolsför-farande helt inställes. Det skulle säkerligen verka stötande för den allmänna rättskänslan, om åtal skulle eftergivas vid sådana grova brott som t. ex. mord, dråp, rån eller grova sedlighetsbrott. Enligt hovrättens uppfattning bör lagen därför innehålla en bestämmelse, som från åtalseftergift undantar brott av viss svårighetsgrad. Till stöd härför kan åberopas dels att villkorlig dom icke må tillämpas över en viss straffgräns, dels ock att ungdomsfängelse icke må komma till användning vid grövre brott. Var gränsen uppåt för åtalseftergift skall dragas bör närmare utredas. Gränsdragningen bör lämpligast ansluta sig till gällande straffsatser.

Fångvårdsstyrelsen ifrågasätter, huruvida icke eftergift borde uteslutas be-träffande vissa svårare brott, såsom mord, rån, våldtäkt m. m. Med hänsyn till den reaktion som vid ett uteblivet domstolsförfarande kunde tänkas upp-stå från såväl målsägande som det allmänna, därest även i enstaka fall åtal ej ägde rum beträffande ett svårare brott, vore det enligt styrelsens mening lämpligt att uttryckligen stadga att åtalseftergift ej finge äga rum beträf-fande brott, som avsåges i 8—10, 13—16 och 19 kap. strafflagen, därest å brottet kunde följa straffarbete över två år.

Med hänsyn till risken för att ungdomsbrottsligheten komme att ökas i oroväckande grad anser *förste stadsfiskalen i Stockholm* att åtalseftergift borde inskränkas till de brottstyper å vilka ej kunde följa svårare straff än fängelse. I fråga om svårare brott framhålles, att ett domstolsförfarande ur generalpreventiv synpunkt syntes vara nödvändigt och att man genom den villkorliga domen, som i många fall kunde komma till användning, och det ingripande, som i sådana fall ofta skedde från barnavårdsnämndernas sida, nådde det bästa resultatet och även bäst gagnade den ungdom, som av en eller annan anledning givit sig in på brottets bana.

Beträffande bötesbrotten erinrar *en ledamot av Göta hovrätt* om att den nya rättegångsbalken medgäve eftergift för alla brottslingar om å brottet icke kunde följa svårare straff än böter. Det syntes honom vid sådant förhållan-de mindre lämpligt att för tiden till dess den nya rättegångsbalken trädde i kraft för de unga brottslingarnas vidkommande utesluta möjligheten av åtalseftergift vid nämnda brott. Även vid många av dessa föreläge skäl att för den unge brottslingen undvika domstolsförfarande och i stället tillgripa den varning, som enligt förslaget förutsattes kunna användas. då en åtals-

eftergift delgåves den brottslige. *Landsfogden i Gotlands län* yttrar, att det syntes angeläget att bestämmelserna om åtalseftergift i rättegångsbalken trädde i tillämpning samtidigt med den föreslagna lagen. *Poliskammaren i Göteborg* anför, att det kunde förefalla inkonsekvent att medge eftergift i fråga om verkliga brott men icke när det gällde bötesföreseelser; begränsningen vore emellertid motiverad av praktiska skäl.

Ungdomsvårdskommittén finner de skäl som anförts för undantaget beträffande bötesbrott icke helt övertygande samt yttrar vidare:

Visserligen kan ett bötesstraff ha betydelse såsom korrektiv då det gäller ungdomar med egen arbetsförtjänst, men under normala förhållanden torde det ofta kunna inträffa, att unga individer som bötfällts sakna medel till böternas gäldande, och att dessa böter därför i stället erläggas av föräldrarna. I fall av sistnämnda slag medför bötesstraffet givetvis icke till fullo den verkan som därmed avses. Å andra sidan kvarstå de för den unge skadliga verkningarna av rättsproceduren, låt vara att dessa verkningar då det gäller bötesbrott sällan ha samma genomgripande betydelse som då fråga är om grövre brott. Helt utesluten är ju icke heller den möjligheten att oguldna böter, oavsett om den dömde treds-kats eller ej, förvandlas till fängelse utan att villkorlig dom därvid meddelas. Principen om möjlighet till åtalseftergift då det gäller bötesbrott har numera lagfästs i den nya rättegångsbalken, och därvarande bestämmelser om åtalseftergift komma givetvis även att få betydelse då det gäller föreseelser av minderåriga. Emellertid torde det komma att dröja, innan detta lagkomplex kan träda i kraft. För den händelse särskilda regler om åtalseftergift då det gäller bötesbrott av minderåriga icke skulle befinnas erforderliga, vill ungdomsvårdskommittén härigenom framhålla angelägenheten av att minderåriga som åtalas för dylika brott åläggas personlig inställelse vid rätten allenast då brottets natur och omständigheterna i övrigt verkligen motivera ett sådant förfarande. I övrigt torde det vara önskvärt, ej blott att mål angående brott av minderåriga handläggas inom stängda dörrar, utan även att dessa mål i största möjliga utsträckning sammanföras å särskild upprop- lista och handläggas utan sammanhang med handläggningen av mål rörande äldre brottslingar.

Även *barnavårdsnämnden i Stockholm* uttalar sig mot undantaget för bötesbrott. Åtskilliga sådana föreseelser kunde vara utslag av ganska grov vanart och nämnden kunde icke undgå att fråga sig, varför en pojke eller flicka, som gjorde sig skyldig till ett svårare brott, alltid skulle kunna räkna med åtalseftergift, under det att en till synes lindrigare föreseelse, som endast förskyllde böter, icke skulle kunna göras till föremål för sådan eftergift. Från beredningens egen principiella ståndpunkt, att de unga borde undandragas domstolsproceduren, syntes detta innebära en egendomlig inkonsekvens.

Länsstyrelsen i Uppsala län, som finner beredningens ståndpunkt beträffande bötesbrott befogad, erinrar att sedan den nya rättegångsbalken trätt i kraft viss kompetenskonflikt kunde komma att uppstå till följd därav, att beslut om eftergift enligt denna ankomme å distriktsåklagarna men enligt beredningens förslag å överåklagarna.

I fråga om förutsättningarna för åtalseftergift i avseende på den brottsliges person riktas i två yttranden anmärkningar mot förslaget stånd-

punkt att medgiva åtalseftergift även då åtalet icke ersättes av annan åtgärd mot den brottslige. Styrelsen för *föreningen Sveriges stadsdomare* uttalar sålunda att den icke kunde dela beredningens mening, att åtal finge underlåtas även utan att annan reaktion skulle förekomma än varning. Ur skilda synpunkter syntes det angeläget, att åtalseftergift endast finge ifrågakomma om i stället för straff vidtoges lämplig åtgärd enligt barnavårdslagen, för såvitt icke särskild annan vård funnes påkallad. *Göta hovrätt* hemställer om sådan ändring i förslaget, att åtalseftergift icke medgaves i andra fall än då åtgärd av barnavårdsnämnd kunde vidtagas och skäligen anledning funnes att antaga, att brottslingen skulle låta rätta sig genom dylik åtgärd. Till stöd för denna hemställan anför hovrätten:

Enligt hovrättens uppfattning är det av synnerlig vikt, att om åtal eftergives, i stället för det straff, som därvid skulle hava följt, alltid kommer någon annan åtgärd, vilken, samtidigt som den är ägnad att tillrättaföra den unge brottslingen, kan framstå som en reaktion från samhällets sida mot det begångna brottet. Åtgärd av barnavårdsnämnd enligt barnavårdslagen fyller en dylik fordran. Om förutsättning för dylik åtgärd ej föreligger, bör åtalseftergift ej förekomma. Beredningen har till stöd för sin ståndpunkt bland annat åberopat, att förutsättning för ingripande enligt barnavårdslagen kanske ej föreligger. Om barnavårdslagen innehåller en alltför sträng fordran i detta hänseende, synes det ligga närmare till hands att något utvidga möjligheten till ingripande från barnavårdsnämndens sida. Även om en sådan ändring i barnavårdslagen vidtoges, kunna kanske fall förekomma, där åtgärd av barnavårdsnämnd lämpligen ej bör ske. Att i dylika fall åtal i stället följer synes icke olämpligt i betraktande av att vid alla brott, för vilka frihetsstraff icke ingår i strafflatituden, åtalseftergift ju icke skulle förekomma enligt beredningens förslag. Beredningen har i detta sammanhang även framhållit, att åtalseftergift bör kunna förekomma i sådana fall, där epileptikervård, sinnesslövärd eller sanatorievård anordnas. Med anledning härav vill hovrätten framhålla, att det synes mindre lämpligt att jämställa sjukhusvård med åtgärd av barnavårdsnämnd, samt att frågan hur man skall förfara med brottslingar, som kräva dylik vård, är ett problem, som icke särskilt gäller unga brottslingar och som därför icke kräver en lösning i detta sammanhang. Man torde därför kunna bortse härifrån.

Justitiekanslersämbetet ifrågasätter lämpligheten av att, ehuru åtalseftergift i regel skulle förknippas med åtgärd av barnavårdsnämnd, sådan åtgärds företagande icke kunde uppställas såsom villkor för beslut om eftergift. Ämbetet erinrar att det ofta torde kunna inträffa, att åtal icke borde eftergivas, med mindre viss åtgärd av barnavårdsnämnden vidtoges, måhända ej sällan exempelvis skyddsuppfostran. Enligt motiven till förslaget torde åklagaren i sådana fall, där nämnden i sitt yttrande funnit att åtgärd enligt barnavårdslagen borde vidtagas, klart böra i beslutet angiva att åtgärd av barnavårdsnämnden förutsattes skola vidtagas. Om sedan den avsedda åtgärden ej komme till stånd, vore åtalseftergiften icke desto mindre oåterkallelig. Enda korrektivet vore en anmälan till barnavårdsinspektören. Även om i praktiken en förtroendefull samverkan mellan åklagare och barnavårdsnämnd kunde åvägbringas och allvarligare konflikthanledningar så-

ledes utebli, syntes dock lagstiftningen, när det gällde korrektiv mot begångna brott, böra äga större fasthet än vad som skulle bliva fallet, om förslaget genomfördes. *Länsstyrelsen i Uppsala län* förklarar däremot att, på grund av de administrativt processuella bestämmelserna i barnavårdslagen, vissa olägenheter onekligen syntes vara förenade med den motsvarande danska lagens anordning att i regel förbinda eftergiften med villkor om behandling av den skyldige efter vissa lagrum eller med särskilt angiven åtgärd. Ej heller *länsstyrelsen i Gävleborgs län* har något att erinra mot förslaget ståndpunkt i detta hänseende, men länsstyrelsen påpekar att enligt uttalande i motiveringen till förslaget åklagaren i sitt beslut klart borde angiva, att åtgärder av barnavårdsnämnd förutsattes skola vidtagas. Detta uttalande syntes länsstyrelsen vara av beskaffenhet att vålla osäkerhet och missförstånd vid lagens tillämpning. Såsom en liknande motsättning mellan förslaget innehåll och motivering framhåller *poliskammaren i Örebro* beredningens uttalanden, att åklagaren icke ägde uppställa villkor men kunde — vilket beredningen förmodade vanligen skulle bliva fallet — vänta med beslutets meddelande till dess han i samråd med barnavårdsnämnden fått full klarhet i frågan vilka åtgärder som komme att tillämpas, eventuellt invänta att åtgärderna redan inletts.

Vidare ha erinringar framställts beträffande den olikhet som enligt förslaget komme att råda i fråga om behandlingen av vanartade och andra ungdomar. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* anför härom:

Enligt den av beredningen uttalade uppfattningen skulle som främsta indikation för tillämpning av åtalsetergift uppställas, att den brottsliga karaktär och personliga förhållanden i övrigt giva skälig anledning antaga att han skall låta sig rätta genom åtgärd av barnavårdsnämnd. Förutsättningen för barnavårdsnämndens ingripande gentemot en minderårig som begått en brottslig handling är emellertid att denna handling indicerar vanart. Föreligger icke vanart, kan ett ingripande från barnavårdsnämndens sida icke äga rum. Vid lindrigare fall av brottslighet har beredningen därför föreslagit åtalsetergift även i sådana fall, där ett ingripande från barnavårdsnämndens sida av ovan angivna skäl ej kan äga rum, därest det ändock funnes skälig anledning antaga att den brottslige skall låta sig rätta utan åtal eller ingripande från barnavårdsnämndens sida. Då det däremot rör sig om allvarliga brott, som icke indicera vanart, har beredningen såsom sin åsikt uttalat, att åtalsetergift över huvud icke bör ifrågakomma. Den av beredningen intagna ståndpunkten synes kunna leda till otillfredsställande konsekvenser. Därest t. ex. ett likartat brott av mera svårartad beskaffenhet skulle begås av tvenne minderåriga, kunde det tänkas, att i det ena fallet den brottsliga handlingen ansågs indicera vanart, med ty åtföljande ingripande från barnavårdsnämndens sida, medan i det andra fallet vanart icke ansågs föreligga och åtgärder från barnavårdsnämndens sida följaktligen icke komme att vidtagas mot den brottslige. Med den av beredningen till synes omhuldade åsikten, att överåklagaren bör avvakta barnavårdsnämndens åtgöranden, innan han fattar ståndpunkt i åtalsfrågan, skulle i det senare fallet vederbörande åklagare förmodligen se sig nödsakad att ej eftergiva åtal, medan han i det förra fallet sannolikt skulle eftergiva åtalet med hänsyn till barnavårdsnämndens ingripande. Ett sådant förfaringsätt skulle näppeligen te sig tilltalande för den allmänna rättskänslan. När

man genom införande av institutet åtalseftergift velat undvika själva lagförandet såsom skadligt för den unge brottslingens personliga utveckling, borde det vara särskilt angeläget att åtalseftergiften i första hand skulle kunna påräknas av ej vanartade lagöverträdare, då det väl kan förmodas att dessa äro mera mottagliga för lagförandets skadliga biverkningar än de vanartade brottslingarna.

Ungdomsvårdskommittén yttrar:

Då det gäller unga brottslingar som stå nära adertonårsåldern finner strafflagberedningen åtalseftergift i regel ej böra tillämpas annat än när omhändertagande för skyddsuppfostran anses böra äga rum. Ungdomsvårdskommittén finner det svårt att helt förlika en sådan uppfattning med de synpunkter som ligga till grund för lagförslaget. Enligt kommitténs mening skulle det även kunna verka stötande för rättskänslan, att en sjuttonåring som företedde så grov vanart att skyddsuppfostran erfordrades finge åtnjuta åtalseftergift, medan en annan sjuttonåring som ej givit prov på sådan vanart måste åtalas och dömas av domstol. Angelägenheten av att undvika den rättsliga proceduren då det gäller unga lagöverträdare har varit en viktig orsak till det nu förevarande lagförslagets tillkomst. Det synes icke stå i samklang med förslagets anda och intentioner, därest, såsom med beredningens uppfattning skulle kunna inträffa, en sjuttonårig brottsling ej erhöle åtalseftergift men dock efter rannsaking och dom bleve föremål för en behandling av samma art som skulle kommit honom till del om åtalseftergift tillämpats. En brottslig sjuttonåring som givit prov på någorlunda goda karaktärsanlag skulle med andra ord, i likhet med en jämnårig som företett grövre vanart, visserligen erhålla en med hänsyn till hans individualitet lämplig behandling, men han skulle icke, såsom den mera vanartade kamraten, kunna undgå den för honom skadliga rättsproceduren. Enahanda skulle med beredningens tolkning kunna bli fallet då det gäller unga brottslingar som vid tiden för beslut i frågan om åtalseftergift fyllt 18 år. På skäl som anförts finner ungdomsvårdskommittén det önskvärt att en lagtillämpning enligt ovan antydda riktlinjer undvikas.

Vidare har *föreningen Sveriges landsfogdar* anført reservation beträffande beredningens ståndpunkt att icke vilja förorda sådan ändring i barnavårdslagen, att omhändertagande för skyddsuppfostran kunde ske även efter det vederbörande fyllt aderton år, om nämnden dessförinnan vidtagit åtgärd mot honom. Beredningen uttalade, att en sådan åtgärd icke borde aktualiseras av den föreslagna lagstiftningen under framhållande av att sådana gränsfall borde beaktas vid tillämpningen av åtalseftergift. I enlighet härmed skulle dylik eftergift i regel ej tillgripas mot dem som stode nära adertonårsåldern annat än när omhändertagande för skyddsuppfostran ansåges böra äga rum. Denna ståndpunkt syntes emellertid mindre tillfredsställande såtillvida som för skyddsuppfostran kvalificerade individer skulle komma i en förmånligare ställning med avseende å möjligheten att få åtnjuta åtalseftergift än andra, som i moraliskt hänseende vore bättre rustade.

I detta sammanhang må även nämnas att i några yttranden berörts spörsmålet om tillämpningen av åtalseftergift vid fleras deltagande i brott, t. ex. då en vuxen och en minderårig tillsammans begått brott eller då brott förövats av en liga av minderåriga.

Rörande förutsättningarna i övrigt för åtalseftergift framhåller *Svea hovrätt* vikten av att tillmäta största betydelse åt det förhållandet, huruvida gärningsmannen — och hans föräldrar — till fullo erkänna det orätta i handlingssättet och visa beredvillighet att ersätta uppkommen skada. *Göta hovrätt* hemställer om uttryckligt stadgande att eftergift endast borde förekomma där vederbörande erkänt brottet. Yrkanden om sådan ändring av lagtexten framställas vidare av bland andra *länsstyrelserna i Östergötlands samt Göteborgs och Bohus län*.

Poliskammaren i Göteborg ifrågasätter att medgivande av den för brottet misstänkte skall utgöra förutsättning för åtalseftergift samt anför därom:

Då åtalseftergiften skall resultera i vissa skyddsåtgärder, torde det vara möjligt att åtminstone i några fall den brottslige utsättes för svårare påföljder än ådömandet av exempelvis ett bötesstraff, som ju med hänsyn till hans ungdom eljest bort utmätas, även om å brottet normalt skolat följa urbota straff. Mot en dylik åtalseftergift, som i realiteten kan framstå som mycket strängare än ett bestämt straff, skulle något rättsmedel icke finnas för den benådade. Hänsyn till den brottsliges intressen synas dock fordra, att han efter eget val skall ha möjlighet att bli åtalad inför domstol, vilket kan vara särskilt viktigt i sådana fall, då bevisningen är tvivelaktig eller gärningens straffbara karaktär oklar. Ett åtal med oviss utgång skall icke godtyckligt kunna ersättas med skyddsåtgärder i fråga om vilkas berättigande någon egentlig klagorätt icke finnes.

Frågan om målsägandens åtalsrätt har berörts i ett flertal yttranden.

Göta hovrätt föreslår att en kort preskriptionstid stadgas för målsägandens rätt att yrka ansvar och att i samband därmed åklagaren ålägges att underrätta målsäganden om beslutad åtalseftergift. Enahanda förslag framställs i andra yttranden, därvid flera skäl åberopas. Sålunda framhåller *hovrätten över Skåne och Blekinge*, att åtalseftergift regelmässigt skulle vara förknippad med åtgärd av barnavårdsnämnd och att ingripandet mot den brottslige komme att dubbleras om målsäganden begagnade sin åtalsrätt först en längre tid efter åklagarens prövning av åtalsfrågan. *Länsstyrelsen i Kristianstads län* yttrar att det syntes vara helt i överensstämmelse med förslaget andemening, att när åklagarmyndigheten med hänsyn tagen till den brottsliges karaktär och personliga förhållanden i övrigt funnit skäl för meddelande av beslut om åtalseftergift föreligga, den unge lagöverträdaren icke under hela den tid, som utmättes av gällande preskriptionsbestämmelser, skulle vara utsatt för det psykiska tryck, som möjligheten av att den privata talerätten kunde komma att begagnas obestriddigen utgjorde. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anför att man icke kunde helt bortse från att i enstaka fall målsägande funnes, vilka i trakasserings- eller i utpressningssyfte utnyttjade det övertag över den ungdomlige brottslingen som möjligheten att åtala beredde dem.

Med hänsyn till farorna i sistnämnda hänseende ifrågasättes i några yttranden att målsäganden helt skulle uteslutas från rätten att yrka ansvar

i fall då åklagaren eftergivit åtal. Uttalande i denna riktning göres av styrelsen för *föreningen Sveriges stadsfiskaler* som tillägger att målsägandens tillbörliga intresse borde anses tillgodosett genom hans möjlighet att underställa åtalsfrågan högre myndighets prövning. *Landsfogden i Norrbottens län* förklarar att det, om målsäganden icke vore nöjd med åtalseftergiften, ur alla synpunkter vore lyckligare om åklagaren under sitt tjänsteansvar utförde åtalet än att frågan om åtal skulle bero på målsägandens godtycke.

I fråga om målsäganden erinrar vidare *poliskammaren i Göteborg* att denne vid eftergift av allmänt åtal ginge miste om förmånen att kunna anknyta sin skadeståndstalan till åklagarens ansvarstalan. Härjämte anmärkes att strafflagberedningen, som uttalat att normalt något slags uppgörelse borde ha träffats med målsäganden innan åtal eftergäves, icke berört huru detta skulle ske.

De av beredningen föreslagna bestämmelserna om återkallelse av åtalseftergift ha i allmänhet ej föranlett erinran i yttrandena. *Länsstyrelsen i Uppsala län* ifrågasätter emellertid huruvida icke i förslaget borde upptagas den i 20 kap. 7 § nya rättegångsbalken angivna grundsatsen att återkallelse kunde ske om tillräckliga skäl för eftergift ej längre föreläge.

I samband med frågan om återkallelse av eftergift beröres i flera yttranden spörsmålet om registrering av beslut om åtalseftergift. I åtskilliga yttranden, särskilt i sådana som avgivits av landsfogdar, uttalas önskvärdheten av att centralt register upprättas som möjliggör för åklagarna att erhålla uppgift, huruvida en brottsling förut medgivits åtalseftergift. I detta hänseende ifrågasättes från några håll, bl. a. av *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*, att ett dylikt register borde föras hos fattigvårds- och barnavårdsinspektionen. *Barnavårdsnämnden i Stockholm* förordar att anteckningar om eftergiftsbeslut intagas i socialregistret. En landsfogde förutsätter att registrering komme att ske genom att besluten meddelas genom tidningen Polisunderrättelser, varemot ungdomsvårdskommittén avböjer en dylik publicering.

I yttrandena beröras även vissa särskilda frågor som sammanhännga med förslaget. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* ifrågasätter att åklagare borde beredas möjlighet att nedlägga allmänt åtal i händelse förutsättningarna för åtalseftergift visa sig föreligga först efter det att domstolsförfarande inletts. Såsom exempel på dylikt fall anföres att åklagaren instämt den brottslige med yrkande om ansvar enligt lagrum som stadgar endast bötesstraff och att det sedermera visar sig att brottet hemfaller under strängare straffbestämmelse. Hovrätten ifrågasätter vidare, om icke sekretesskydd borde lämnas handlingarna i ärende angående åtalseftergift och åklagarens beslut i dylika ärenden, samt erinrar därvid att handlingar i ärenden rörande samhällets barnavård och ungdomsskydd i viss mån vore undantagna från offentliggörande enligt 14 § lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Förhållandet mellan skyddshem och uppfostringsanstalter uppmärksammas i några yttranden. *Socialstyrelsen* erinrar att det stränga formella särskiljandet av dessa institutioner komme att te sig ännu mindre sakligt grundat än hittills i och med det att åtal mot minderåriga kunde eftergivnas. Den radikala organisationsförenkling, som här vore påkallad, syntes dock böra anstå i avvaktan på den konsolidering av barnavårdsnämndernas organisation, som erfordrades med hänsyn till dessas alltmera krävande sociala arbetsuppgifter och som bland annat vore beroende av resultatet av socialvårdskommitténs arbete. Tillsvidare komme i stället kravet på en förbättrad samverkan mellan organen för tvångsuppfostran och för skyddsuppfostran i syfte att möjliggöra en rationell differentiering av vårdfallen i förgrunden.

Ungdomsvårdskommittén har för sin del förordat att i och med införandet av åtalseftergift institutet tvångsuppfostran såsom av domstol ådömd kriminalitetspåföljd utmönstrades ur det straffrättsliga systemet, i allt fall i samband med att 1939 års lag om villkorlig dom trädde i kraft. Därest i ett givet fall uppfostringsåtgärd ansåges erforderlig i stället för straff, borde ju åtalseftergift beviljas och barnavårdsnämnd omhändertaga den brottslige för skyddsuppfostran. Denna form av uppfostran vore rikare nyanserad än tvångsuppfostran och uteslöte ej att han för strängare fostran intoges å anstalt som enligt nuvarande system begagnades vid tvångsuppfostran. Jämväl enligt den nya lagen om villkorlig dom kunde unga brottslingar överlämnas åt barnavårdsnämnderna för skyddsuppfostran. Endast i undantagsfall kunde därför av domstol ådömd tvångsuppfostran komma att spela någon roll. Liknande synpunkter framhållas av *skyddshemsinspektören*.

Ungdomsvårdskommittén anför ytterligare att, för den händelse åtalseftergiften skulle komma att fungera på åsyftat sätt, torde i ett större antal fall än hittills mera genomgripande åtgärder av barnavårdsnämnderna behöva vidtagas. Då unga lagöverträdare i sådana fall behövde flyttas från sin tidigare miljö, komme emellertid ökad svårighet att visa sig att bereda plats för fortsatt fostran i de många fall då skyddshemsvård icke vore av nöden. Det borde enligt kommitténs mening allvarligt övervägas, huruvida icke åtgärder kunde vidtagas till avhjälpan även av denna svårighet. *Socialstyrelsen* och *skyddshemsinspektören*, som även framhålla svårigheterna i nämnda hänseende, ifrågasätta inrättande av särskilda upptagningshem som kunde mottaga ungdomar för observation m. m.

Departementschefen.

Ett grundläggande drag i vår rättsordning har av ålder varit, att samhälls ingripande mot brott skett genom åtal vid domstol. Åtalsrätt tillkommer åklagare och målsägande. I fråga om åklagaren har hos oss rått den s. k. legalitetsprincipen, vilken innebär att skyldighet att väcka åtal föreligger,

om tillräckliga skäl finnas till antagande att den misstänkte begått brottet. Åtalsfrågan må således ej prövas efter lämplighetshänsyn.

Det lider intet tvivel, att denna princip — särskilt om man ser frågan på lång sikt — alltså är av värde för lagarnas upprätthållande liksom för myndigheternas anseende för oväld. Därest åklagarmyndigheterna erhålla fria händer att pröva huruvida åtal bör äga rum, kan utvecklingen gå därhän att de faktiskt i stor utsträckning komma att bestämma, vilka rättsregler som skola upprätthållas. Denna uppgift bör givetvis tillkomma lagstiftaren. För svensk rättsuppfattning torde också legalitetsprincipen framstå såsom ett viktigt uttryck för grundsatsen om allas likhet inför lagen.

Ehuru legalitetsprincipen fördenskull bör värnas, synes hinder icke föreligga att göra avsteg därifrån i särskilda fall. Bestämmelser av sådan innebörd ha förut meddelats i olika sammanhang. Särskilda skäl finnas obestriddligen att, på sätt nu föreslagits, även göra undantag från legalitetsprincipen när det gäller dem som begått brott vid mycket unga år.

Som bekant är straffbarhetsåldern enligt svensk lag för närvarande 15 år. Den har i äldre tider varit lägre men efter hand höjts till den nuvarande gränsen som gällt alltsedan år 1902. Förslag har på senare tid och även i detta sammanhang väckts om en ytterligare höjning av straffbarhetsåldern. Därvid har åberopats bland annat att samhället har andra former än åtal och straff för ingripande mot unga lagöverträdare. Å andra sidan är det ställt utom allt tvivel, att åtal i många fall är en nödvändig form för ingripande även mot dem. Jag är fördenskull icke beredd att nu förorda en höjning av straffbarhetsåldern.

Innan jag går närmare in på frågan om eftergivande av åtal mot unga lagöverträdare vill jag erinra, att särskilda regler för behandlingen av dem, som gjort sig skyldiga till brott vid unga år, förut meddelats i viktiga hänseenden. Sålunda gäller bland annat, att om den som fyllt 15 men ej 18 år begår brott, straffet må nedsättas under vad i allmänhet bort följa å gärningen. Brott som någon begått innan han fyllt 18 år må ej heller tillräknas honom till sådan förhöjning av straff för återfall som stadgas i 4 kap. 14 § strafflagen. Härjämte märkes, att om någon efter det han fyllt 15 år begått brott vara enligt lag kan följa fängelse eller straffarbete, domstolen må döma honom till tvångsuppfostran om han vid domens meddelande ej fyllt 18 år. I fråga om användningen av villkorlig dom finnas ej särbestämmelser för underåriga, men det ligger i sakens natur att användningen därav är särskilt befogad när någon begått brott i unga år.

Vid övervägande av frågan om särskilda åtalsregler beträffande underåriga är det självfallet av största intresse att taga i betraktande de huvudsakliga orsaker som kunna tänkas föranleda brottsligheten. Detta spörsmål är föremål för ingående undersökning av ungdomsvårdskommittén, som torde komma att belysa det kvantitativa förhållandet mellan olika orsaker till ungdomsbrottsligheten. Även utan en sådan utredning lär man kunna våga antyda huvudorsakerna till denna brottslighet.

Uppenbarligen äro lagöverträdelser av unga personer ofta utslag av en

allmän vanart som kan bero på antingen dåliga anlag eller miljöförhållanden eller bådadera. Sådana fall omfattas av barnavårdslagen, enligt vilken åtgärder skola av barnavårdsnämnderna vidtagas mot bland andra vanartade barn under 18 år och barn under 16 år som äro i fara att bliva vanartade.

Åtgärderna kunna bestå i att barnet erhåller en allvarlig varning, ställes under övervakning eller hålles till lämplig sysselsättning. Föreskrift kan också meddelas om anlitande av lämplig anstalt som inrättats till stöd för hemuppföstran. Flera av dessa åtgärder kunna samtidigt vidtagas. Anses sådana lindrigare åtgärder gagnlösa eller ha de prövats utan framgång, kan barnet omhändertagas för skyddsuppföstran. För sålunda omhändertagna barn finnes ett flertal behandlingsformer. Barn som icke är vanartat men på grund av omgivningen är i fara att bliva det utackorderas i regel i enskilt hem eller överlämnas till barnhem. Vanartat barn kan intagas i skyddshem eller allmän uppfostringsanstalt eller ock i enskilt hem, barnhem, arbetshem eller annan därmed jämförlig anstalt.

Kontrollerande och rådgivande uppgifter med avseende å barnavårdsnämndernas verksamhet ha ålagts fattigvårds- och barnavårdskonsulenterna, barnavårdsombuden, länsstyrelserna samt socialstyrelsen, som till sitt biträde har statens inspektör för fattigvård och barnavård.

Med hänsyn till barnavårdsnämndernas uppgifter och deras förtrogenhet med uppfostringsfrågorna synes det naturligt att ställa dem i främsta rummet även när det gäller att ingripa mot minderåriga brottslingar. Det borde icke anses påkallat att, på sätt nu gäller som huvudregel, barnavårdsnämndens ingripande ersättes eller kompletteras med åtal vid domstol, så snart vanarten tagit sig uttryck i en eller flera lagöverträdelser. I många fall är det uppenbarligen en tillfällighet, huruvida vanarten tagit sig dylika uttryck eller ej. Vissa lagöverträdelser — såsom snatterier, smärre bedrägerier, mindre skadegörelser — äro typiska uttryck för en sådan vanart som lämpligen bör föranleda uppfostrande åtgärder av barnavårdsnämnd. Detsamma torde gälla sedlighetsbrott som väsentligen ha samband med pubertetsåldern och ej äro av svårare beskaffenhet. Å andra sidan kunna unga personer begå grova brott — såsom mordbrand, rån, våldtäkt, svår misshandel — vilka otvivelaktigt ha sin orsak i vanart men där frågan om samhällets reaktion är så allvarlig att den bör prövas av domstol.

Såsom strafflagberedningen påpekat råder även en viss parallellitet mellan domstolarnas och barnavårdsnämndernas åtgärder, i det att mot villkorlig dom jämte övervakning samt tvångsuppföstran svara övervakning enligt barnavårdslagen och intagning i skyddshem. På sätt beredningen framhållit utmynnar därför domstolsförfarandet ofta i åtgärder som äro likartade med dem som barnavårdsnämnderna tillämpa. Åtal och handläggning inför domstol måste därför i många fall synas vara en onödigt omständlig väg att nå fram till ett resultat likartat med det som kan ernås i barnavårdens enklare former. Det torde ej heller råda tvivel om att i praktiken åtgärder enligt barnavårdslagen i allt större utsträckning kommit att ersätta

lagförandet inför domstol. Enligt en av beredningen återgiven uppgift skulle av de gossar i åldern 15—18 år som intagits i yrkeshem icke mindre än omkring 65 procent ha förövat brott som kunnat medföra fängelse eller straffarbete. Det är även i övrigt känt att, såsom beredningen anmärker, barnavårdsnämnderna i talrika fall nöja sig med de åtgärder barnavårdslagen erbjuder och underlåta att bringa begångna brott till polisens kännedom. Ej minst talande härutinnan är barnavårdsnämndens i Stockholm upplysning i dess yttrande över beredningens förslag, att nämnden icke i något fall hos åklagarmyndigheten gjort anmälan om brott.

Vad nu anförts innefattar enligt min mening starka skäl för att med vår straffrätt införliva ett institut som medger åklagarmyndigheten att underlåta åtal då åtgärd av barnavårdsnämnd skäligen kan anses vara tillfyllest med hänsyn till brottets beskaffenhet. Beredningens förslag åsyftar också i främsta rummet dessa fall.

Förslaget inrymmer emellertid möjlighet till eftergift av åtal även då åtgärd av barnavårdsnämnd ej ifrågakommer. Jämväl i denna del finner jag beaktansvärda skäl tala för förslaget. Erfarenheten säger, att unga personer — utan att likväl förete någon mera utpräglad vanart — kunna likaväl som äldre begå olika brott av tillfälliga orsaker. För de ungas del tillkommer att överträdelsen oftare än eljest har sin grund i obetänksamhet eller okynne. I själva verket torde tillfälliga förseelser av denna art lämnas utan beivran i långt större utsträckning än man i allmänhet föreställer sig. Många handlingar, som därest de begåtts av äldre skulle föranlett åtal och straff, betraktas över huvud ej såsom brott när det gäller unga. Man begär ej av den vars uppfostran ännu ej är avslutad att han skall kunna skicka sig såsom en fullvuxen person. Men även om gränsen för det tolerabla överskridits är det uppenbart, att åtal mången gång framstår såsom en onödig åtgärd mot en eljest välartad ung människa. Andra och enklare medel för den skyldiges tillrättaförande äro tillfyllest. Tydligt är emellertid, att det ur samhällets synpunkt är nödvändigt att ingripa genom åtal med anledning av grövre överträdelser.

Någon bestämd gräns för sådana brott eller förseelser som efter nu angivna grunder icke böra föranleda åtal kan av flera skäl svårligen angivas. Om åtal kan ersättas med annan kännbar reaktion, är det givetvis lättare att eftergiva det än om åtal är det enda medel som praktiskt står till buds. Vidare kan åtal snarare eftergivnas då den som begått brottet nyss fyllt 15 år än då han är nära 18 år eller om hans utveckling är försenad. En annan synpunkt som förtjänar beaktande är, att i fråga om vissa förseelser eftergift av åtal ej kan äga rum utan fara för att förseelserna skola avsevärt tilltaga i antal och vålla allvarliga olägenheter. Detta gäller t. ex. trafikförseelser där överdådiga ungdomar lätt kunna vålla svåra olyckor, ej minst för sig själva. Därest en minderårig i undantagsfall driver egen näringsverksamhet, måste överträdelser i denna verksamhet också beivras. Likaså torde det under nuvarande tider i fråga om förseelser mot ransoneringsför-

fattningar vara nödvändigt att ingripa jämväl mot underåriga. I samtliga dessa fall torde åtal regelmässigt vara den lämpligaste formen för samhällets reaktion.

Strafflagberedningen har särskilt framhåvt, att åtal mot unga lagöverträdare skulle vara skadligt för dem. Om åtalet anhängiggöres genom häktning, torde detta ofta nog vara riktigt. Ehuru garantier mot missbruk av häktning kunna skapas på annat sätt än genom åtalseftergift, är det en given fördel, därest bestämmelserna härom i sin mån motverka att underåriga bliva föremål för häktning. I de fall då häktning ej äger rum är jag däremot ej övertygad, att strafflagberedningens nämnda synpunkt bär så långt. I fråga om vissa brott är det visserligen otvivelaktigt, att det för den unge lagöverträdaren är menligt att kännedom om hans överträdelse sprides till en större krets, och en rättegång måste, även om den hålles inom lyckta dörrar, alltid i viss mån sprida en sådan kännedom. Själva lagföringen som sådan torde däremot i vårt land försiggå i samtidigt så värdiga och fria former att den är ägnad att jämte trygghetskänsla ingiva respekt utan att verka alltför stel och högtidlig. Vid övervägande i vilka fall åtal må eftergivnas mot underårig synes man därför icke böra tillmäta påståendet att själva lagföringen skulle vara skadlig för stor betydelse. Avgränsningen bör i stället ske efter prövning, huruvida åtal är behövt eller ej.

I vissa yttranden ha riktats erinringar mot den föreslagna lagstiftningen. Särskilt har framhållits risken av att eftergift av åtal erhåller en ojämn tillämpning. Med hänsyn till de starka skäl som tala för reformen anser jag dock dess genomförande icke böra hindras av farhågor i detta hänseende. Betänkligheter ha även uttalats med hänsyn till den föreslagna reformens verkningar på den allmänna laglydnaden. Det har sålunda framhållits, att eftergift av åtal kan vara ägnad att minska strafflagens allmänpreventiva verkan och leda till avtrubning av ansvarskänslan hos de unga. Med erinran om den alltmer tilltagande brottsligheten bland ungdomen har ifrågasatts, huruvida den nuvarande tiden är lämpad för införandet av ett institut som kan ha dylika följder. Härvid har man ibland gjort jämförelse med villkorlig dom. En slentrianmässig tillämpning därav hade medfört olägenheter och detsamma skulle kunna inträffa i fråga om åtalseftergift. Man har även framhållit faran i allmänpreventivt hänseende av en ordning enligt vilken det första brottet föranleder åtalseftergift, det andra villkorlig dom och först det tredje någon mera kännbar reaktion. För att hindra en sådan utveckling har föreslagits att en åtalseftergift skall i händelse av nytt brott utesluta användning av villkorlig dom på samma sätt som en sådan dom utgör hinder mot ny villkorlig dom.

Det synes icke uteslutet att den vidsträckt användningen av villkorlig dom i dess nuvarande form kan ha försvagat straffhotets allmänpreventiva verkan. En alltför vidsträckt tillämpning av åtalseftergift skulle, även då den begränsas att gälla minderåriga brottslingar, otvivelaktigt kunna få liknande följder. Enligt min mening finnes emellertid all anledning att antaga att så icke skall bliva förhållandet. Såsom förut framhållits äro åtgärder enligt

barnavårdslagen i regel det bästa sättet att komma tillrätta med vanartig ungdom. Det torde också vara befogat att räkna med att åklagarmyndigheterna icke skola vara benägna att medverka till en praxis enligt vilken åtals- eftergift beviljas i alltför stor omfattning.

I anledning av kritiken beträffande användningen av villkorlig dom vill jag i detta sammanhang tillägga, att enligt den nya lagstiftning härom som tillkom år 1939 domstolarna erhålla betydligt större möjligheter än enligt den nuvarande lagen att ålägga den brottslige förpliktelser av olika slag som skänka större innehåll åt den villkorliga domen och därigenom utesluta att den blir betraktad endast som en mer eller mindre formell reaktion. Sedan årets riksdag numera beviljat medel för anställande av erforderligt antal skyddskonsulenter från och med 1944 års ingång, har den 1 innevarande oktober förordnats att den nya lagen om villkorlig dom skall träda i kraft den 1 januari 1944.

Vad angår den speciella frågan huruvida åtalseftergift skall utgöra hinder mot en senare villkorlig dom vill jag erinra, att medan villkorlig dom för närvarande icke kan medgivas om den brottslige under de senaste tio åren erhållit sådan dom, har i 1939 års lag dels den angivna tiden förkortats till fem år, dels stadgats att ny villkorlig dom även om denna tid ej förflutit kan meddelas om synnerliga skäl föreligga. I enlighet härmed torde det ej böra ifrågakomma att åtalseftergift alltid skall utesluta villkorlig dom. Det synes ej heller lämpligt att meddela någon uttrycklig bestämmelse om den betydelse i detta hänseende som bör tillmätas det förhållandet att en tilltalad förut erhållit eftergift. Det bör nämligen beaktas att åtalseftergift enligt förslaget även kan avse brott av lindrig art som av domstol endast skulle belagts med böter, och det får antagas att eftergift i många fall kommer att tillämpas beträffande sådana brott. Då en bötesdom ej skulle förhindrat att den dömde senare erhöle villkorlig dom, synes det knappast vara riktigt att utesluta sådan dom därför att bötesdomen ersatts med åtgärd av barnavårdsnämnd. Den ändrade karaktär som den villkorliga domen erhållit genom 1939 års lagstiftning är givetvis också av betydelse i detta sammanhang. Om åtalseftergiften avsett något allvarligare brott, komma domstolarna säkerligen att iakttaga återhållsamhet i fråga om villkorlig dom.

En betydelsefull fråga är vilken myndighet som skall ha beslutande rätten rörande åtalseftergift. I några yttranden ha uttalats betänkligheter mot att denna uppgift anförtros åt överåklagarna. Främst har därvid erinrats att prövningen skulle bliva av annan art än den som eljest ankommer på åklagarmyndigheterna. Vidare har framhållits att bedömandet vore av ömtålig natur och att en ojämn tillämpning kunde befaras. I denna riktning uttalar sig bl. a. justitiekanslersämbetet. Anvisning om någon annan godtagbar möjlighet innehålla yttrandena emellertid ej. Det synes nämligen ej kunna ifrågakomma att, såsom i ett yttrande förordats, för denna prövning skapa något nytt organ, och redan av praktiska skäl låter det sig ej heller göra att förlägga beslutanderätten till justitiekanslersämbetet. Det må även anföras att prövningen av åtalseftergift enligt bestämmelserna i nya rättegångsbalken fun-

nits kunna anförtros distriktsåklagarna. I överensstämmelse härmed har i vissa yttranden förordats att åt dessa åklagare uppdraga att jämväl besluta om eftergift enligt förevarande lagförslag. Till skillnad från detta avse emellertid rättegångsbalkens regler om åtalseftergift — bortsett från den eftergift som kan ske i vissa konkurrenssituationer — endast brott varå icke kan följa svårare straff än böter. Det torde vara nödvändigt att beslutanderätten enligt den nu föreslagna lagstiftningen i regel ankommer på högre åklagarmyndighet. Av skäl som angivas i fortsättningen torde det emellertid vara påkallat att i vissa fall låta underordnad åklagare pröva frågan om åtalseftergift.

En viss kontroll torde böra anordnas i fråga om både överåklagarnas och underåklagarnas tillämpning av eftergiftsinstitutet. Denna fråga skall senare närmare beröras.

Såsom förut nämnts skall enligt förslaget en av barnavårdsnämnd verkställd utredning rörande den brottsliga person utgöra den huvudsakliga grundvalen för åklagarens beslut. Vidare skall det, om eftergift sker, ankomma på barnavårdsnämnd att tillse att erforderliga åtgärder enligt barnavårdslagen vidtagas. I båda dessa hänseenden ha yppats tvivelsmål huruvida barnavårdsnämnderna för närvarande kunna förväntas fylla sina åligganden på ett tillfredsställande sätt. Erinringar av denna innebörd ha framförts från olika håll, bl. a. av justitiekanslersämbetet, flera länsstyrelser, ungdomsvårdskommittén samt vissa fattigvårds- och barnavårdskonsulenter. I allmänhet ha betänkligheterna särskilt avsett barnavårdsnämnderna i de mindre kommunerna. Med undantag blott för barnavårdsnämnderna i de större städerna har sålunda skyddshemsinspektören funnit förslagets genomförande nödvändigöra en förstärkning av barnavårdsnämnderna.

Trots de erinringar som sålunda kunna anföras har socialstyrelsen förklarat sig vilja tillstyrka att de föreslagna uppgifterna tillades barnavårdsnämnderna. Styrelsen har därvid framförallt åberopat dels den förstärkning som barnavårdens organisation erhållit genom att barnavårdsombuden inordnats i den statliga barnavårdsinspektionen, dels den centrala kontroll som enligt beredningens förslag skulle anordnas över nämndernas verksamhet. Härjämte har styrelsen förutsatt, att en planmässig upplysningsverksamhet anordnas i syfte att giva nämnderna erforderlig vägledning vid fullgörandet av de nya uppgifterna. Beträffande ytterligare förstärkning av organisationen har styrelsen erinrat, att socialvårdskommitténs förslag kunde förväntas medföra en ökning av nämndernas möjligheter att tillfredsställande fullgöra sina uppgifter. Styrelsen har dock icke ansett skäl föreligga att i avvaktan därpå uppskjuta genomförandet av beredningens förslag. I detta yttrande har statens inspektör för fattigvård och barnavård instämt.

Med hänsyn till vad de sistnämnda myndigheterna yttrat har jag för min del kommit till den uppfattningen att de framförda betänkligheterna icke böra hindra förslagets genomförande. Jag vill därvid särskilt understryka, att förslaget icke innebär att barnavårdsnämnderna skola taga befattning med andra minderåriga än dem som redan nu tillhöra nämndernas verksam-

hetsområde. Vad i yttrandena anförts gör det angeläget att fasthålla denna ståndpunkt och att i övrigt söka i möjlig mån begränsa nämndernas uppgifter. Vidare synes det vara nödvändigt, att särskilda åtgärder vidtagas i syfte att vinna kontroll över att barnavårdsnämnderna icke underlåta att fullgöra vad dem åligger i fall då åtal eftergivits. Såsom socialstyrelsen anför kan det även bliva erforderligt att anordna upplysningsverksamhet rörande det nya institutet till ledning för barnavårdsmyndigheternas tillämpning av detsamma. Frågan härom bör emellertid ej upptagas i detta sammanhang.

Vidkommande kostnaderna för barnavården har i yttrandena framhållits, att åtgärder enligt barnavårdslagen i många fall åsamka kommunerna kostnader och att hänsyn härtill kan påverka barnavårdsnämndernas beslut. Härjämte har gjorts gällande, att reformens genomförande skulle medföra en betydande arbetsökning för barnavårdsnämnderna och att gottgörelse härför borde beredas kommunerna av statsmedel. Det synes emellertid icke vara möjligt att nu bedöma huru förhållandena i dessa hänseenden komma att gestalta sig. Ej heller torde det böra komma i fråga att enbart med hänsyn till förevarande reform vidtaga åtgärder för att undanröja de svårigheter av ekonomisk art som framträtt vid tillämpningen av barnavårdslagstiftningen.

Av vad nu anförts rörande skälen för en lagstiftning om eftergift av åtal mot minderåriga och de viktigaste förutsättningarna för genomförandet därav framgår, att enligt min mening en sådan lagstiftning bör komma till stånd i huvudsaklig överensstämmelse med strafflagberedningens förslag.

Även i fråga om de förutsättningar för eftergift av åtal som böra uppställas i lagen kan jag i stort sett biträda förslaget. Vad sålunda angår brottslingarnas ålder synes åtalseftergiften icke böra utsträckas längre än till ungdomar som vid brottets begående äro under 18 år. Beträffande brottslingar mellan 18 och 21 år, som enligt yrkanden i vissa yttranden även borde omfattas af lagen, torde skäl icke föreligga att i allmänhet undantaga dem från domstolsförfarandet. Vidare märkes att barnavårdslagen endast i mera begränsad utsträckning kan tillämpas i fråga om denna åldersgrupp. Det oaktat förekomma givetvis fall då åtalseftergift kan anses motiverad icke blott för dessa utan även, såsom i andra yttranden erinrats, för äldre brottslingar. Försiktigheten bjuder emellertid att reformen åtminstone tillsvidare begränsas till de yngsta lagöverträdarna.

Den föreslagna lagen bör således avse personer som vid brottets begående äro i åldern 15—18 år. I fråga om dem kan förslaget, såsom Svea hovrätt framhållit, sägas innebära en höjning av straffbarhetsåldern på sådant sätt att i varje särskilt fall kan individuellt bestämmas om straff bör ifrågakomma eller ej. Vid tillämpningen bör, på sätt förut erinrats, även inom den ifrågavarande åldersgruppen viss hänsyn tagas till åldern, i det att skälen för eftergift i regel måste anses starkare ju yngre den brottslige är.

I fråga om den brottsliges ålder vill jag tillika erinra att vid tillämpning av åtalseftergift jämväl måste beaktas de begränsningar med hänsyn till åldern som enligt 27 § barnavårdslagen gälla beträffande verkställighet av barna-

vårdsnämnds beslut om omhändertagande av barn för skyddsuppfostran. Såsom beredningen framhållit föranleda bestämmelserna härom att varsamhet bör iakttagas beträffande eftergift av åtal då den brottslige är nära 18 års ålder. Det synes ej böra ifrågakomma att i detta sammanhang vidtaga någon ändring i de åsyftade bestämmelserna.

Beträffande brottets beskaffenhet ha i yttrandena dels påyrkats att vissa grövre brott böra undantagas från tillämpningen av åtalseftergift, dels föreslagits att institutet utvidgas att jämväl avse brott varå endast böter kunna följa. Såsom även beredningen framhållit ligger det i sakens natur att åtalseftergift måste tillämpas med stor varsamhet och i regel icke bör ifrågakomma vid grövre brott eller då gärningen eljest är av svårare beskaffenhet. I enlighet härmed bör det uppenbarligen anses vara uteslutet att eftergiva åtal för sådana brott som mord, rån, våldtäkt o. d. Givetvis är det av värde att detta kommer till uttryck i lagtexten men det torde icke lämpligen kunna ske i form av någon mera preciserad bestämmelse. Det torde nämligen knappast vara tillfredsställande att bestämma en övre gräns med hänsyn till de olika straffskalornas minima, eftersom dessa enligt 5 kap. 2 § strafflagen icke gälla för den som ej fyllt 18 år. Utvägen att angiva gränsen efter skalornas maxima synes ej heller vara tillfredsställande. Då det ej torde vara lämpligt att från eftergift utesluta t. ex. inbrottsstöld, för vilket maximum enligt 20 kap. 4 § strafflagen är straffarbete i sex år, skulle gränslinjen behöva dragas mycket högt, och uppställandet av en så hög gräns är ägnat att ingiva den oriktiga föreställningen att åtal skulle kunna eftergivnas då brottet i det särskilda fallet är förtjänt av ett mycket allvarligt straff, som dock ligger under den valda gränsen. Att, såsom kunnat ske i fråga om villkorlig dom enligt 1939 års lag, uppdraga en gräns efter vad brottet i det särskilda fallet finnes förskylla torde knappast vara genomförbart. Jag har på grund härav stannat vid att i ifrågavarande hänseende föreslå en huvudsakligen redaktionell omarbetning av förslaget så att därav tydligare framgår att den åtgärd som i stället för åtal vidtages mot den skyldige skall kunna anses utgöra en tillräcklig reaktion.

Vad angår frågan om bötesbrotten synas goda skäl tala för att inbegripa dem under lagen. I och för sig måste det framstå såsom föga tilltalande att i lagen uppställa som villkor för åtalseftergift att brottet skall vara av viss svårare beskaffenhet. Man kan ej heller bortse från att straffskalorna ingalunda alltid äro så anordnade att man genom att utesluta bötesbrotten erhåller en lämplig indelning av brotten. Vissa brott, som kunna föranleda fängelse, torde sålunda vara av sådan art att de regelmässigt blott bestraffas med böter och därför böra jämsställas med bötesbrott. Särskilt gäller detta i fråga om brott som kunna straffas med fängelse endast då omständigheterna äro försvårande. Å andra sidan finnas bötesbrott av sådan art att möjlighet till åtalseftergift lämpligen bör finnas. Så t. ex. torde åtal för fylleri böra kunna eftergivnas om barnavårdsnämnden vidtagit åtgärd mot den skyldige. Det må ock erinras att den genom 1939 års lagstiftning i barnavårdslagen införda bestämmelsen om eftergift av åtal mot den som för skydds-

uppfostran intagits i skyddshem även gäller beträffande bötesbrott. Av nu nämnda skäl och med hänsyn till vad i yttrandena anförts torde förslaget böra undergå sådan ändring, att däri icke såsom förutsättning för eftergift upptages att brottet skall kunna medföra fängelse eller straffarbete. Det bör emellertid betonas att härmed icke åsyftas att eftergift av åtal i större utsträckning skall ske i fråga om förseelser för vilka ett lågt bötesstraff brukar ådömas. Uppfostringsåtgärder enligt barnavårdslagen äro endast undantagsvis motiverade vid dylik brottslighet medan däremot ett lågt bötesstraff mången gång kan innebära en lämplig reaktion.

Övriga förutsättningar för åtalseftergift angivas i beredningens förslag genom den allmänna bestämmelsen att åtal må eftergivnas när den brottsliga karaktär och personliga förhållanden i övrigt giva skäligen anledning antaga, att han skall låta sig rätta genom åtgärd av barnavårdsnämnd eller eljest utan att åtal väckes. Särskilt för de fall då åtgärd av barnavårdsnämnd ej ifrågakommer synes denna bestämmelse lämna alltför obestämd vägledning för tillämpningen. Det torde därför vara att föredraga att, i anslutning till de skäl som ligga till grund för förslaget, skilda bestämmelser meddelas rörande de olika fall då eftergift bör kunna ske.

I första hand må uppmärksammas de fall, där åtal må eftergivnas med hänsyn till att straffet ersättes av åtgärder enligt barnavårdslagen. Mot beredningens förslag i denna del har justitiekanslersämbetet erinrat, att åklagaren icke ägde såsom villkor för eftergift fordra, att åtgärd av barnavårdsnämnd vidtoges, och att, om sådan åtgärd ej komme till stånd, åtalseftergiften likväl vore oåterkallelig. Den anmärkning om bristande fasthet i förslaget som ämbetet i anslutning härtill framställer torde, med hänsyn till farhågorna för att barnavårdsnämnderna icke alltid komma att vidtaga på dem ankommande åtgärder, i viss mån vara befogad. Det torde emellertid, såsom beredningen framhållit, vara mindre lämpligt att åklagaren skulle äga meddela beslut om eftergift på villkor att barnavårdsnämnden vidtager åtgärd. Däremot synes det i regel icke vara förenat med någon olägenhet att åklagaren, då han finner eftergift böra ske i händelse åtgärd mot den brottslige i stället vidtages av barnavårdsnämnden, väntar med att meddela sitt beslut till dess nämnden ingripit. Den samverkan mellan åklagaren och barnavårdsnämnden som förslaget förutsätter gör ett sådant förfaringssätt naturligt, och det anvisas även av beredningen, som uttryckt en förmodan att förfaringssättet vanligen skulle användas. Barnavårdsnämnden å sin sida kan emellertid behöva veta att åtal ej skall äga rum innan den för sin del beslutar om åtgärd. Med hänsyn härtill synes det icke böra meddelas någon bestämmelse som förhindrar åklagaren att meddela beslut om åtalseftergift utan att behöva avvakta nämndens åtgöranden. Intager man denna ståndpunkt torde det emellertid vara påkallat att åklagaren beredes större möjlighet än enligt strafflagberedningens förslag att återkalla meddelat beslut om åtalseftergift. Åklagaren kan i så fall fatta sitt beslut utan hänsyn till risken att det sedermera visar sig att tillräckliga och vid beslutets meddelande förutsatta åtgärder ej vidtagits.

Vad härefter angår de fall då åtgärd enligt barnavårdslagen icke vidtages har i två yttranden riktats särskilda anmärkningar mot förslaget att medgiva åtalseftergift utan att straffet ersättes av annan reaktion. I det ena yttrandet har ifrågasatts att i stället utvidga möjligheten till ingripande enligt barnavårdslagen. Av vad förut anförts framgår att jag i dessa hänseenden ansluter mig till beredningens ståndpunkt. Det är emellertid uppenbart att eftergift i dessa fall måste tillämpas med än större varsamhet än eljest. Såsom jag nyss framhållit synes det därför vara påkallat att till ledning för tillämpningen närmare angiva de förutsättningar som böra gälla för eftergift av åtal i ifrågavarande fall.

Med avseende å den närmare utformningen av förslaget i nu förevarande del torde de olika fall, då åtalseftergift bör komma i fråga, lämpligen kunna indelas i tre grupper. I första rummet synas böra upptagas sådana fall då den underårige blir föremål för skyddsuppfostran eller annan därmed jämförlig åtgärd. Av skäl som tidigare anförts bör enligt min mening såsom ytterligare förutsättning för åtalseftergift i dessa fall angivas att åtgärden skäligen må anses tillfyllest med hänsyn till brottets beskaffenhet. Härav framgår att åtgärden icke får stå i sådan disproportion till brottet att den ter sig såsom en alltför obetydlig reaktion. Någon uttrycklig föreskrift att brottet ej får vara av svårare beskaffenhet läser vid nu nämnda förhållande ej erfordras för här ifrågavarande fall.

Såsom strafflagberedningen erinrat kan det förekomma, att unga lagöverträdare icke omhändertagas för skyddsuppfostran men väl för annan vård som är lika effektiv ur samhällets synpunkt, jag tänker närmast på sinnesslövärd. Sådant omhändertagande torde med hänsyn till frågan om åtalseftergift få anses likvärdigt med omhändertagande för skyddsuppfostran.

Till en andra grupp, för vilken åtalseftergift kan komma i fråga, synes böra hänföras de fall, då den underårige genom ingripande av barnavårdsnämnd eller i annan ordning erhåller sådan sysselsättning och övervakning att det med skäl kan antagas att han skall avhålla sig från att ånyo begå brott. Med avseende å denna grupp finner jag det önskvärt att i lagtexten särskilt framhäva, att åtalseftergift må ifrågakomma allenast om brottet ej är av svårare beskaffenhet.

Slutligen bör stadgas att åtalseftergift även må medgivas, därest brottet eljest är ringa och uppenbarligen skett av ungdomligt okynne eller förhastande.

Svea hovrätt har framhållit att största betydelse måste tillmätas det förhållandet, huruvida gärningsmannen — och hans föräldrar — till fullo erkänna det orätta i handlingssättet och visa beredvillighet att ersätta uppkommen skada. Att detta iakttages är även enligt min mening av stor vikt. Med hänsyn till fall då den brottslige blir föremål för skyddsuppfostran eller därmed jämförlig åtgärd torde det emellertid icke vara lämpligt att, såsom i andra yttranden påyrkats, i lagtexten såsom ett oeftergivligt krav uppställa att den misstänkte skall hava erkänt brottet. Uppenbart är emellertid att beslut om eftergift icke heller i sådant fall som nyss sagts bör meddelas utan att den

misstänktes brottslighet är klart utredd. Den brottsliges egen inställning till frågan om åtal eftergift torde, såsom beredningen framhållit, böra tillmätas viss betydelse.

Såsom gemensam förutsättning för åtal eftergift i de nu berörda fallen stadgas i strafflagberedningens förslag, att åtal ej må eftergivvas då det med hänsyn till brottets beskaffenhet eller eljest ur allmän synpunkt är påkallat att åtal sker. Jag finner emellertid att syftet med denna bestämmelse kommer till bättre uttryck om, i anslutning till uttryckssättet i lagen om villkorlig dom, det stadgas att åtal skall äga rum om det finnes påkallat med hänsyn till den allmänna laglydnaden. Härtill bör enligt min mening fogas, att åtal skall väckas om det erfordras för utredning i saken.

Beslut om eftergift av åtal bör, såsom förut anförts, i regel ankomma på överåklagaren d. v. s. landsfogden eller, i Stockholm, förste stadsfiskalen.

Enligt beredningens förslag ankommer det alltid på överåklagaren att avgöra huruvida åtal skall ske när någon som ej fyllt 18 år begått brott varå kan följa fängelse eller straffarbete. Härvid framhåller beredningen, att det icke vore tillräckligt att blott sådana fall underställdes överåklagaren då den underordnade åklagaren ansåge åtal eftergift böra ifrågakomma, enär detta i realiteten skulle innebära att prövningen av förutsättningarna för åtal eftergift i viktiga hänseenden komme att bero på den underordnade åklagaren. Denna ståndpunkt torde i princip böra godkännas.

I fråga om mindre förseelser skulle det emellertid uppenbarligen vara förenat med avsevärda praktiska olägenheter om till överåklagarens prövning skulle hänskjutas varje ärende angående åtal mot underåriga. Det är också anledning att befara att den skriftväxling som detta skulle föranleda i varje än så ringa mål kan giva upphov till en icke önskvärd praxis att underlåta åtal utan att frågan om åtal eftergift prövats i stadgad ordning. Det synes därför påkallat att distriktsåklagaren beträffande sådana förseelser anförtros att pröva frågan, om åtal skall väckas eller eftergivvas. I överensstämmelse med nya rättegångsbalkens regler torde en bestämmelse härom böra avse åtminstone alla fall då brottet ej är belagt med strängare straff än böter. I fråga om brott som angivas i allmänna strafflagen synes man ej böra gå längre än nu sagts. Beträffande förseelser som avses i specialstraffrätten torde det däremot vara nödvändigt att ytterligare utvidga distriktsåklagarens behörighet något. Frågan om åtal för sådana förseelser är i allmänhet ej av samma ömtåliga beskaffenhet som när det gäller brott mot allmänna strafflagen. Distriktsåklagaren synes därför kunna erhålla befogenhet att pröva åtalsfrågan beträffande förseelser som ej äro belagda med strängare straff än fängelse. Såsom exempel på sådana förseelser må nämnas de som avses i 38 § vägtrafikstadgan. I tveksamma fall bör distriktsåklagare underställa frågan om eftergift överåklagarens prövning.

Bestämmelser om vederbörande åklagares behörighet att pröva frågan om åtal och eftergift därav såvitt gäller minderåriga synes lämpligen böra införas i landsfogde-, landsfiskals- och stadsfiskalsinstruktionerna. Nu ifrågavarande

lag torde icke böra innehålla andra föreskrifter i detta hänseende än dels ett stadgande att frågan om eftergift av åtal skall prövas av överåklagaren därest svårare straff än böter kan följa å brottet dels ock en bestämmelse om rätt för Kungl. Maj:t att göra avvikelser från vad sålunda i regel skall gälla.

Till grund för åklagarens prövning bör jämte polisrapporten finnas en särskild utredning rörande den brottsliges person. I fråga om den sistnämnda utredningen har jag tidigare förklarat att det, såsom beredningen föreslagit, bör ankomma på barnavårdsnämnden att verkställa densamma. Med hänsyn till vad förut anförts synes det emellertid vara av nöden att i möjlig mån begränsa och underlätta barnavårdsnämndens arbete.

Det torde icke vara erforderligt att nämnden höres i andra fall än då åklagaren anser skälig anledning finnas till att åtalet bör eftergivnas. Härjämte torde även böra stadgas att i fråga om mindre förseelser åtal må eftergivnas utan att nämndens yttrande inhämtats. Vidare torde det ej vara erforderligt att nämndens yttrande alltid innefattar en fullständig redogörelse rörande den brottsliges person. Det synes ej sällan kunna inträffa att åklagaren anser åtal böra eftergivnas endast om det tillstyrkes av nämnden. Med hänsyn härtill synes det vara lämpligt att i första hand föreskriva att åklagaren skall inhämta yttrande huruvida nämnden vidtagit eller kommer att vidtaga någon åtgärd mot den brottslige och huruvida enligt nämndens mening åtalet bör eftergivnas. I andra hand bör stadgas att, om åklagaren det begär eller nämnden tillstyrker eftergift av åtal, yttrandet även skall innefatta redogörelse för den brottsliges personliga utveckling samt hans vandel och levnadsomständigheter i övrigt. För sådan redogörelse torde särskilda formulär med frågor och anvisningar böra upprättas. Härigenom icke blott underlättas arbetet för nämnden utan vinnes även en viss säkerhet för utredningens fullständighet. Vid utarbetandet av sådana anvisningar bör beaktas vad som av beredningen och i vissa yttranden uttalats om det sätt varpå utredningen bör verkställas.

I enlighet med vad beredningen föreslagit torde underrättelse om beslutad åtal eftergift böra tillställas barnavårdsnämnden.

Vid tillämpningen bör såsom beredningen framhåller ett gott samarbete mellan överåklagaren och barnavårdsnämnd eftersträvas. Överåklagarna böra även söka hålla kontakt med de myndigheter som ha att göra med barnavården. Skulle överåklagaren finna att en barnavårdsnämnd brister i fullgörandet av sina skyldigheter, t. ex. därigenom att nämnden underlåter att vidtaga erforderliga åtgärder, läser överåklagaren böra fästa barnavårdskonsulentens uppmärksamhet härpå eller anmäla förhållandet till länsstyrelsen eller barnavårdsinspektionen.

I fråga om barnavårdsnämndernas samarbete med överåklagarna har i vissa yttranden berörts spörsmålet om skyldighet för barnavårdsnämnderna att anmäla brott som komma till deras kännedom. Tidigare har framhållits att barnavårdsnämnderna i stor utsträckning torde underlåta att bringa begångna brott till polisens kännedom och i stället nöja sig med att vidtaga åtgärder enligt barnavårdslagen. Beredningen har uttalat att det av principiella skäl vore olämpligt att ålägga en barnavårdande myndighet att göra

dylika anmälningar. Till detta uttalande vill jag ansluta mig under framhållande att, såsom jämväl beredningen antytt, dylik anmälan dock bör ske när det synes påkallat med hänsyn till brottets beskaffenhet och att barnavårdsnämnderna torde böra genom barnavårdsinspektionen erhålla vägledning i hithörande frågor.

Vad nu sagts om överåklagare äger i förekommande fall motsvarande tillämpning, när distriktsåklagare äger besluta om åtalseftergift.

Såsom beredningen föreslagit torde i 2 § 3 mom. barnavårdslagen böra intagas en erinran om de uppgifter som enligt lagstiftningen om åtalseftergift ankomma på barnavårdsnämnderna.

Vad angår målsäganden har beredningen anfört att, om målsäganden erhöle vetorätt mot åtalseftergift, fall kunde länkas förekomma där han skulle missbruka sin ställning. Av detta skäl har beredningen ansett åtalseftergift icke böra begränsas till sådana fall där målsäganden samtyckt därtill eller icke för ersättningstalan. Denna ståndpunkt synes böra godkännas. Emellertid måste, såsom beredningen framhållit, viss betydelse tillmätas målsägandens ställning till frågan om åtalseftergift. Med hänsyn härtill synes föreskrift böra meddelas att, om brottet medfört skada av någon betydelse, målsäganden såvitt möjligt skall beredas tillfälle att yttra sig innan beslut om eftergift meddelas. Huruvida målsäganden i andra fall bör höras, bör vara beroende på om det kan vara till nytta för prövningen.

Beträffande målsägandens åtalsrätt har beredningen avvisat tanken att föreslå någon ändring i gällande lag. Så länge målsäganden hade en principiellt obegränsad rätt att jämte åklagaren föra ansvarstalan, borde denna enligt beredningens mening icke rubbas genom lagstiftning på ett speciellt område, så mycket mindre som vissa skäl talade för att åtalsrätten kunde innebära ett korrektiv mot missbruk av åklagarens lämplighetsprövning. Vad beredningen föreslagit i denna del torde böra godtagas. Att helt beröva målsäganden hans åtalsrätt synes icke lämpligt. Ej heller vill jag förorda införandet av en kort frist för åtalsrättens utövning, enär en sådan frist kan verka som ett icke önskvärt incitament till åtals anställande.

Överåklagarens beslut om eftergift av åtal skall enligt förslaget delgivas den brottslige av överåklagaren eller den han därtill förordnar. Härvid framhåller beredningen att denna delgivning borde få karaktären av en allvarlig varning, äga rum i målsmans närvaro, ske muntligen och verkställas av myndighet med tillräcklig auktoritet. Vad härutinnan anförts synes vara ändamålsenligt. I lagtexten torde ej erfordras närmare bestämmelse än att beslutet skall på lämpligt sätt delgivas den brottslige.

Rörande återkallelse av åtalseftergift upptager förslaget en bestämmelse enligt vilken åtalseftergift må av åklagaren återkallas, därest den brottslige förövar nytt brott varå kan följa fängelse eller straffarbete eller åtal eljest, i samband med hans lagföring för annat brott, finnes påkallat ur allmän synpunkt. Av skäl som tidigare angivits bör emellertid möjligheten till återkallelse av eftergift göras något vidare. Dessutom märkes, att den av beredningen föreslagna bestämmelsen avviker från motsvarande före-

skrift i nya rättegångsbalken och i vissa hänseenden är snävare än de i lagstiftningen om villkorlig dom upptagna stadgandena om förverkande. Lämpligast torde vara att upptaga en föreskrift liknande den i nya rättegångsbalken, enligt vilken eftergift må återkallas om tillräckliga skäl för eftergift ej längre föreligga. En sådan bestämmelse gör det möjligt att återkalla eftergift t. ex. om högre myndighet upphäver det beslut av barnavårdsnämnd som varit en förutsättning för åtalseftergiften eller om den underårige eljest icke erhåller den tillsyn som åklagaren förutsatt. Bestämmelsen om återkallelse av eftergift torde därför böra innehålla, att om tillräckliga skäl för eftergift finnas ej längre föreligga, den må återkallas.

Beträffande tillämpningsområdet för den föreslagna lagstiftningen synes, såsom beredningen föreslagit, frågan om eftergift av åtal mot den som dömts till tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse eller som för skyddsuppfostran intagits å skyddshem eller allmän uppfostringsanstalt böra handläggas och avgöras i enlighet med de särskilda stadganden som därom finnas meddelade i 14 § lagen om tvångsuppfostran, 19 § lagen om ungdomsfängelse samt 44 § 3 och 4 mom. barnavårdslagen. Med avseende å bestämmelsen om eftergift av åtal i 49 a § alkoholistlagen har beredningen däremot icke föreslagit någon motsvarande undantagsbestämmelse. Ett visst skäl härför utgör det förhållandet, att sistnämnda paragraf endast avser brott varå icke kan följa högre straff än böter eller fängelse i högst sex månader. Det synes emellertid vara lämpligare att denna begränsning undanröjes såvitt avser minderåriga och att jämväl de fall som avses i sagda paragraf undantagas från förslaget tillämpningsområde. I enlighet härmed torde dels ifrågasvarande hänvisning till särskilt meddelade stadganden även böra avse den som intagits å allmän alkoholistanstalt, dels ock till 49 a § alkoholistlagen fogas ett tillägg enligt vilket åtal mot den som vid brottets begående ej fyllt 18 år må eftergivvas ändå att högre straff än nyss sagts kan följa å brottet.

Beredningens förslag är begränsat att avse brott för vilket åtal skall väckas vid allmän underrätt. Beträffande polisdomstol uttalar beredningen endast att den förutsätter att åtal mot minderårig för brott varå kunde följa fängelse undantages från polisdomstols behörighet, där i undantagsfall sådan behörighet nu föreligger. Vidare anföres att åtalseftergift ej borde ifrågakomma när undantagsvis mål mot någon, som förövat brott före 18 års ålder, skulle hänskjutas till krigsrätt och att olägenheter ej torde vållas av att reglerna om åtalseftergift ej gällde i de sällsynta fall där mål mot minderåriga skulle anhängiggöras vid andra särskilda domstolar. Såvitt gäller polisdomstol måste emellertid frågan om lagstiftningens giltighet lösas i detta sammanhang, och med hänsyn till att eftergift skall kunna avse även bötesbrott torde anledning ej föreligga att från lagens tillämpning undantaga brott vilka åtalas vid sådan domstol. Med godkännande i övrigt av beredningens förslag synes därför böra stadgas, att lagen endast gäller åtal som skolat upptagas av allmän underrätt eller polisdomstol.

Såsom förut anmärkts finnas för närvarande i instruktionerna för polismästarna i vissa städer bestämmelser om eftergift av åtal. Enligt instruktio-

nen för överståthållarämbetet äger sålunda, där fråga är om överträdelse av andra bestämmelser än dem som meddelats i den i § 87 regeringsformen stadgade ordning eller eljest blivit av Kungl. Maj:t med riksdagen meddelade, polismästaren låta saken förfalla eller bero vid varning, därest det visar sig att överträdelsen är av ringare beskaffenhet och enskild person därigenom icke blivit förnärad. Liknande regler finnas i instruktionerna för polismästarna i Göteborg, Malmö och Örebro. Det synes icke föreligga hinder att låta denna befogenhet för polismästarna bestå orubbad vid sidan av den åklagarna enligt förslaget tillkommande rätten att eftergiva åtal. Något uttryckligt stadgande härom torde icke vara erforderligt.

Tidigare har anförts att kontroll över tillämpningen bör anordnas. Såvitt angår barnavårdsnämnderna har jag i detta hänseende anslutit mig till beredningens förslag att tillsynen bör utövas av barnavårdsinspektionen. På sätt beredningen föreslagit böra därför åklagarna åläggas att till statens inspektör för fattigvård och barnavård översända underrättelse om beslut varigenom åtal eftergivits. Uppgiftsskyldigheten torde dock behöva avse endast de fall då åtgärd av barnavårdsnämnden förutsättes skola vidtagas. Vad angår kontrollen över åklagarna synes det lämpligaste vara att såvitt överåklagarna beträffar uppdraga denna åt justitiekanslersämbetet, som för sådant ändamål jämväl bör få del av meddelade beslut om eftergift. Såsom Göta hovrätt framhållit innebär denna anordning en viss garanti för en enhetlig tillämpning. Om underrättelsen, i de fall då barnavårdsnämnden hörts, även innehåller upplysning om nämndens åsikt i ärendet, erhåller justitiekanslern möjlighet att särskilt ägna uppmärksamhet åt de fall då nämnden och åklagaren haft olika mening. Anmärkas må att justitiekanslerns ställning såsom överordnad åklagare dessutom alltid medgiver att särskilt tveksamma fall underställas hans prövning. Beträffande distriktsåklagarna torde kontrollen närmast böra utövas av överåklagarna.

Det torde vara anledning förutsätta, att sedan åklagarna vunnit erfarenhet rörande lagens tillämpning och en fast praxis utbildats, den föreslagna särskilda tillsynen över åklagarna kan inskränkas. Med hänsyn härtill torde föreskrifter om insändande till justitiekanslersämbetet eller vederbörande överåklagare av underrättelse om åtalseftergift böra meddelas i administrativ ordning. Motsvarande föreskrift rörande barnavårdsinspektionen synes däremot böra upptagas i lagen.

I den i vissa yttranden berörda frågan om registrering av beslut om åtalseftergift delar jag beredningens mening att särskilda anordningar i detta hänseende icke böra träffas. Såsom beredningen erinrat torde hos barnavårdsinspektionen komma att föras register över inkomna meddelanden om eftergiftsbeslut, och i särskilda fall kan sålunda upplysning ofta vinnas huruvida beträffande viss person åtal eftergivits, därest sådan upplysning ej på annat sätt står att få.

Yrkandet i ett yttrande om utvidgning av förslaget att avse även nedläggande av allmänt åtal synes ej böra upptagas. Någon större praktisk betydelse skulle en bestämmelse härom näppeligen få och det synes även

vara föga tillfredsställande att tillåta åtals nedläggande utan att motsvarande befogenhet tilldelas domstolen, något som i detta sammanhang icke torde böra ifrågakomma. Ej heller det i samma yttrande uttryckta önskemålet om sekretesskydd för handlingarna i ärende om åtalseftergift torde böra föranleda någon åtgärd. Redan nu kunna, enligt 10 § lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, handlingar rörande polismyndighets eller allmän åklagares verksamhet till beivrande av brott undanhållas offentliggörande, såvida skäligen kan befaras att deras utlämnande skulle vara menligt för enskild person. Det synes icke vara tillrådligt att i detta hänseende meddela någon mera vittgående undantagsbestämmelse.

Vad slutligen angår det i några yttranden uppmärksammade förhållandet mellan skyddshem och uppfostringsanstalter må anmärkas att, såsom beredningen framhållit, förslagets genomförande troligen kommer att medföra någon minskning i tillämpningen av lagen om tvångsuppfostran. Frågan om att på grund härav upphäva sagda lagstiftning kan emellertid ej upptagas i detta sammanhang, och jag vill härvid erinra att verkställigheten av tvångsuppfostran är föremål för utredning av 1942 års skyddshemsutredning i samråd med strafflagberedningen.

Rubriken till den nya lagen torde böra lyda: lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga.

De föreslagna bestämmelserna torde böra träda i kraft den 1 juli 1944.

I enlighet med vad i det föregående anförts ha upprättats bilagda¹ förslag till

- 1) lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga;
- 2) lag om ändrad lydelse av 2 § 3 mom. barnavårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361); samt
- 3) lag om ändrad lydelse av 49 a § alkoholistlagen den 12 juni 1931 (nr 233).

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över de under 1) och 3) upptagna förslagen måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Thore Wisén.

¹ De under 2) och 3) upptagna lagförslagen vilka äro lika lydande med motsvarande vid propositionen fogade lagförslag, ha här uteslutits.

F ö r s l a g
till
L a g
om eftergift av åtal mot vissa underåriga.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Allmänt åtal må enligt vad nedan stadgas eftergivnas, därest den som är misstänkt för brottet ej vid tiden för dess begående fyllt aderton år.

Vad i lagen stadgas gäller allenast åtal, som skolat upptagas av allmän underrätt eller polisdomstol.

2 §.

Eftergift av åtalet må äga rum,

om den underåriga blir föremål för skyddsuppfostran eller annan därmed jämförlig åtgärd samt denna skäligen må anses tillfyllest med hänsyn till brottets beskaffenhet,

om han utan dylik åtgärd erhåller sådan sysselsättning och övervakning, att det med skäl kan antagas att han skall avhålla sig från att ånyo begå brott, samt gärningen ej är av svårare beskaffenhet, eller

om brottet är ringa och uppenbarligen skett av ungdomligt okynne eller förhastande.

Ändå att sådant fall är för handen som nu sagts, skall åtal väckas, om det finnes påkallat med hänsyn till den allmänna laglydnaden eller för erforderlig utredning i saken.

3 §.

Frågan om eftergift av åtal skall, såframt svårare straff än böter kan följa å brottet, prövas av landsfogden eller, i Stockholm, av förste stadsfiskalen.

Konungen äger förordna, att frågan om eftergift av åtal må, i den omfattning Konungen bestämmer, prövas av underordnad åklagare ändå att brottet är sådant som avses i första stycket.

4 §.

Är skäligen anledning att åtalet bör eftergivnas, skall åklagaren, innan han beslutar i ärendet, från barnavårdsnämnden i den kommun, där den under-

årige vistas, inhämta yttrande, huruvida nämnden vidtagit eller kommer att vidtaga åtgärd beträffande den underårige samt huruvida enligt nämndens mening åtalet bör eftergivnas.

Nämndens yttrande skall, om åklagaren det begär eller nämnden tillstyrker eftergift av åtal, även innefatta redogörelse för den underåriges personliga utveckling samt hans vandel och levnadsomständigheter i övrigt.

Är brottet ringa, må åtalet eftergivnas utan att barnavårdsnämndens yttrande inhämtats.

5 §.

Har brottet medfört skada av någon betydelse, skall åklagaren, där så kan ske, bereda målsäganden tillfälle att yttra sig innan åtalet må eftergivnas.

6 §.

Beslut om eftergift av åtal skall på lämpligt sätt delgivas den underårige.

Underrättelse om beslutet skall ock tillställas barnavårdsnämnden samt, därest åtgärd av nämnden förutsättes, statens inspektör för fattigvård och barnavård.

7 §.

Finnes, sedan beslut om eftergift av åtal meddelats, tillräckliga skäl därför ej längre föreligga, må eftergiften återkallas.

8 §.

Angående eftergift av åtal mot den som dömts till tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse eller som för skyddsuppfostran intagits på skyddshem eller allmän uppfostringsanstalt eller som intagits på allmän alkoholistanstalt finnes särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

Strafflagberedningens förslag
till
L a g
om eftergift av åtal mot minderåriga.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Har någon innan han fyllt aderton år begått brott för vilket åtal skall väckas vid allmän underrätt och kan enligt lag å brottet eller, där flera brott förövats, å något av dem följa fängelse eller straffarbete, ankommer det på landsfogden eller, i Stockholm, på förste stadsfiskalen att avgöra huruvida allmänt åtal skall ske.

Allmänt åtal må eftergivnas när den brottsliga karaktär och personliga förhållanden i övrigt giva skälig anledning antaga, att han skall låta sig rätta genom åtgärd av barnavårdsnämnd eller eljest utan att åtal väckes, samt åtal ej är påkallat med hänsyn till brottets beskaffenhet eller eljest ur allmän synpunkt.

2 §.

Konungen äger förordna annan åklagare att i landsfogdens eller förste stadsfiskalens ställe besluta i frågor enligt denna lag.

3 §.

Innan åtal eftergives skall yttrande inhämtas från barnavårdsnämnden i den ort där den brottslige är bosatt. Sådant yttrande skall innefatta redogörelse för den brottsliga personliga utveckling,andel och levnadsomständigheter i övrigt ävensom uppgift å de åtgärder som nämnden kan finna erforderliga för hans rättande.

4 §.

Beslut om åtal eftergift skall av åklagaren eller den han därtill förordnar muntligen delgivas den brottslige, varjämte beslutet skall tillställas barnavårdsnämnden och statens inspektör för fattigvård och barnavård.

5 §.

Åtal eftergift må av åklagaren återkallas, därest den brottslige förövar nytt brott varå kan följa fängelse eller straffarbete eller åtal eljest, i samband med hans lagförande för annat brott, finnes påkallat ur allmän synpunkt.

6 §.

Angående eftergift av åtal mot den som dömts till tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse eller som för skyddsuppfostran intagits å skyddshem eller allmän uppfostringsanstalt gäller vad särskilt är stadgat.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1943.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 22 november 1943.

Närvarande:

justitieråden ALSÉN,
LIND,
regeringsrådet EKLUND,
justitierådet ERICSSON.

Enligt lagrådet den 27 oktober 1943 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 8 oktober 1943, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

- 1) lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga; samt
- 2) lag om ändrad lydelse av 49 a § alkoholistlagen den 12 juni 1931 (nr 233).

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet Nils Regner.

Förslagen föranledde följande yttranden av lagrådet och dess särskilda ledamöter.

Förslaget till lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga.

Justitieråden Alsén och Ericsson:

De betänkligheter som ur skilda synpunkter ansetts möta mot att, med avsteg från den s. k. legalitetsprincipen, medgiva åklagaren en diskretionär rätt att underlåta åtal, då en gärning är belagd med straff, ha genom antagandet av den nya rättegångsbalken såtillvida fått vika att i denna balk en dylik befogenhet tillagts åklagarmyndigheten, förutom i vissa fall av brottskonkurrens, vid bötesbrott i allmänhet. Väl yppades vid rättegångsbalkens genomförande tvekan i fråga om lämpligheten att även i en sålunda begränsad omfattning med vår rätt införliva institutet åtalsetfergift (se första särskilda utskottets utlåtande nr 2 vid 1942 års riksdag s. 111). Denna tvekan torde dock icke hava gällt institutets tillämpning beträffande dem som vid mycket unga år begått brott; fastmera framhölls att stadgandet i rättegångsbalken ej avsågs skola vara uttömmande, i anslutning vartill erinrades om den ut-

redning av strafflagberedningen rörande eftergift av åtal mot underåriga som ligger till grund för det nu remitterade förslaget.

Med detta förslag, som avser lagöverträdare mellan 15 och 18 år, åsyftas dels, och i främsta rummet, att skapa möjlighet att ersätta åtal och straff med annan för den unges tillrättaförande mera lämpad reaktion, med andra ord att i kriminalvårdens ställe sätta socialvård, dels ock att i samband därmed, utan avbidan på rättegångsbalkens ikraftträdande, bringa dennas bestämmelser om åtalseftergift vid ringare brott i tillämpning å ifrågavarande underåriga, därvid rätten till eftergift dock vidgats.

I den mån förslaget möjliggör att utbyta straff mot fostrande åtgärder ligger det helt i linje med den fortgående utvecklingen på det kriminalpolitiska området i riktning mot en mera individuell behandling av den brottslige. Den betänksamhet inför lagstiftningen som på sina håll kommit till synes gäller ock mindre formen för samhällets ingripande, straff eller annan åtgärd. Kritiken tager närmast sikte på att domstolsförfarandet erbjuder större trygghet; det befaras att eftergiftsinstitutet kan leda till ojämnhet i tillämpningen och att effektiva åtgärder mot den underårige, till men för den allmänna laglydnaden, ej bliva vidtagna. Även om ett visst berättigande icke kan fränkännas framställda erinringar, synas dessa dock icke vara av beskaffenhet att böra hindra en eljest önskvärd reform i förslagets syfte. I den mån det kan brista något i institutets anordnande, torde utvägar böra sökas att råda bot härför. De synpunkter departementschefen, i anslutning till strafflagberedningen, funnit böra läggas å lagstiftningsfrågan och de riktlinjer som i samband därmed uppdragits för institutets tillämpning föranleda, utom på ett par punkter som skola beröras vid 3 och 7 §§, i allt väsentligt icke någon erinran.

I avseende å de särskilda förutsättningarna för åtalseftergift möta uppenbarligen betydande vanskligheter då det gäller att i lagen uppdraga närmare gränser för de olika fall vari eftergift må äga rum. Svårigheterna ökas av att fallen spänna över större delen av brottsområdet samt att lagen i själva verket inrymmer så att säga två slag av åtalseftergift: den kriminalpolitiska eftergiften vilken utgör ett led i anordnandet av den lämpligaste samhällsreaktionen — alltifrån den unges intagande i skyddshem till hans hållande under tillsyn i det egna hemmet — samt den straffprocessuella eftergiften vid vilken ingen som helst åtgärd från samhällets sida är avsedd att träda i straffets ställe. Den allmänna bestämmelse strafflagberedningens förslag innehöll har i det remitterade förslaget, till ledning för tillämpningen, ersatts med en reglering däri angivas de skilda förutsättningar som för olika grupper av fall skola gälla. Bestämmelserna synas hava erhållit en i det stora hela tillfredsställande utformning, varigenom åt lagen givits större fasthet.

Hur noggrant bestämmelserna än utformas, kräva de emellertid för att leda till gynnsamt resultat en omdömesgill och varsam tillämpning. Säkerligen skulle det vara önskvärt, om till främjande av enhetlig praxis viss vägledning i fråga om normerna för institutets tillämpning kunde i en eller annan form lämnas åklagarna. Behovet härav framträder starkare allt efter den

omfattning vari prövningen av eftergiftsfrågan anförtros underordnad åklagare. Av vikt är vidare att föreskrifter, såsom ock synes vara avsett, meddelas i fråga om kontroll å såväl handhavandet av institutet som vidtagandet av erforderliga skyddsåtgärder.

2 §.

Lagrådet:

En allmän förutsättning för åtalseftergift är att brottets beivran icke be-
tingas av straffrättskipningens ändamål. I anslutning härtill stadgas i sista
stycket att, ändå att sådant fall är för handen som i första stycket sagts, åtal
skall väckas, om det finnes påkallat med hänsyn till den allmänna laglyd-
naden eller för erforderlig utredning i saken. Det synes kunna ifrågasättas,
huruvida icke stadgandet blivit väl snävt avfattat; även andra allmänna hän-
syn kunna möjligen komma i betraktande. Framhävandet, på sätt som skett,
av utredningsintresset kan ock komma att undanskymma det såsom själv-
fallet ansedda — och ur vissa synpunkter längre gående — kravet att den
misstänkte som regel skall hava erkänt brottet. Vid dessa förhållanden och
då det torde framstå såsom klart, att eftergift ej må ske utan att den mis-
stänktes brottslighet blivit utredd, torde orden »eller för erforderlig utredning
i saken» med fördel kunna utbytas mot förslagsvis »eller eljest ur allmän
synpunkt» (jfr nya rättegångsbalken 20 kap. 7 § 1). I övrigt synes stadgan-
det — som närmast ger uttryck för allenast en i sakens natur liggande be-
gränsning i åtalseftergiftens tillämpning — kunna avfattas kortare och där-
vid måhända böra sättas i början av paragrafen.

I fråga om förutsättningarna för åtalseftergift i de särskilda fallen torde,
till vinnande av en om möjligt fastare utformning, innehållet i första stycket
med fördel kunna något jämkas, huvudsakligen i redaktionellt hänseende.
Särskilt synes beträffande den första gruppen fall avvikelse icke böra ske
från barnavårdslagens terminologi.

3 §.

Justitierådet Alsén och regeringsrådet Eklund:

Av innehållet i första stycket av förevarande paragraf följer, att det skall
ankomma på överåklagaren att avgöra huruvida åtal mot underårig skall
ske, så snart å brottet kan följa frihetsstraff. I denna huvudregel föreslås i
andra stycket den viktiga modifikationen att även i dessa fall underordnad
åklagare — som eljest enligt förslaget må tala endast å bötesbrott — skall
efter Kungl. Maj:ts förordnande få väcka åtal. Någon begränsning i det
Kungl. Maj:t givna bemyndigandet är ej föreskriven. Enligt remissprotokollet
har bemyndigandet funnits erforderligt av huvudsakligen praktiska hänsyn.
Dessa ha ansetts böra leda till att de lägre åklagarna erhålla behörighet att
pröva åtalsfrågan även beträffande förseelser som avses i specialstraffrätten
och ej äro belagda med strängare straff än fängelse. Frånsett att denna
gränsdragning i viss mån ter sig godtycklig möta betänkligheter framförallt
mot att i så vid omfattning å nämnda åklagare överflytta prövningsrätten i

hithörande frågor. En bärande grund för strafflagberedningens förslag liksom ock för dess tillstyrkande i flertalet remissyttranden torde ha varit att särskilt kvalificerad åklagare — praktiskt taget överåklagaren — städse skulle pröva åtalsfrågan; bötesbrotten berördes ej av förslaget. Denna ståndpunkt synes ha goda skäl för sig. Är brottet sådant att därå kan följa frihetsstraff torde frågan om eftergift av åtal för detsamma i allmänhet vara av ömtåligare beskaffenhet än eljest. På ett så grannliga område som förevarande måste det ock tillmätas stor betydelse, desto större ju allvarligare brottet är, att tillämpningen blir så enhetlig som möjligt; att ojämnheterna komma att framträda än mera, därest prövningen anförtros rikets cirka femhundra underåklagare, torde ligga i öppen dag. Vid angivna förhållanden synes försiktigheten bjuda att större varsamhet iakttages i fråga om behörigheten för underordnad åklagare att pröva eftergiftsfrågan, i allt fall intill dess erfarenhet vunnits rörande lagens tillämpning och en viss praxis utbildats. Ett ytterligare övervägande härutinnan synes alltså böra komma till stånd. Oberoende härav torde, med hänsyn jämväl till frågans i viss mån principiella innebörd, det Kungl. Maj:t i förevarande lagrum givna bemyndigandet böra i så måtto inskränkas att förordnande som där avses må meddelas allenast i den omfattning vartill särskilda skäl föranleda.

Justitierådet *Lind* var ense med justitierådet *Alsén* och regeringsrådet *Eklund* beträffande den av dem ifrågasatta jämkningen i andra stycket av förevarande paragraf.

Justitierådet *Ericsson*:

En jämförelse mellan bestämmelsen i förevarande paragraf därom, att frågan om eftergift av åtal skall prövas av viss åklagare, å ena sidan, samt strafflagberedningens förslag att det ankommer på viss åklagare att avgöra huruvida allmänt åtal skall ske d. v. s. att pröva åtalsfrågan i hela dess vidd, å andra sidan, kan lätt föranleda den tolkningen, att det remitterade förslaget medgiver underordnad åklagare rätt att, utan att underställa överåklagaren frågan om åtalseftergift, väcka ansvarstalan. Till förhindrande av en sådan tolkning, som enligt motiven icke är avsedd, och då härtill kommer, att remissförslaget i motsats till strafflagberedningens förslag saknar föreskrift om vilken åklagare, som skall äga återkalla meddelad eftergift (i princip den åklagare som beslutat eftergiften), hemställas att paragrafen i nu förevarande del måtte erhålla en avfattning, som klart angiver, att åtalsfrågan skall i hela dess vidd (förslagsvis »frågan om åtal») prövas av angiven åklagare.

Den regel, som framgår av första stycket i förevarande paragraf, nämligen att det skall ankomma på överåklagaren att avgöra huruvida åtal mot underårig skall väckas, såframt å brottet kan följa svårare straff än böter, och att i följd härav underordnad åklagare är behörig att pröva åtalsfrågan allenast beträffande bötesbrott, är otvivelaktigt principiellt riktig; åtal mot underårig för brott, varå kan följa frihetsstraff, bör nämligen icke utom i

enstaka undantagsfall (jfr härom 2 § i strafflagberedningens förslag, varmed enligt motiven avsågs att bereda möjlighet att anförtro åtalseftergiften i Stockholm åt åklagaren vid rådhusrättens ungdomsrotel samt beträffande annan större stad undantagsvis åt annan åklagare) få väckas utan överåklagarens förordnande. Det är förty ägnat att ingiva allvarliga betänkligheter, då det remitterade förslaget i paragrafens andra stycke modifierar huvudregeln genom att, utan någon begränsning, bemyndiga Kungl. Maj:t att förordna underordnad åklagare att pröva åtalsfrågan jämväl beträffande annat än bötesbrott och då departementschefen förklarar avsikten vara att genom stadgande i åklagareinstruktionerna förläna distriktsåklagare generell åtalsbehörighet beträffande »mindre förseelser», varunder skulle hänföras — utom bötesbrotten — sådana förseelser, som avses i specialstraffrätten (däremot ej brott som angivas i allmänna strafflagen) och ej äro belagda med strängare straff än fängelse. Även med erkännande av härligheten i de rent praktiska överväganden, som vid den enhetliga regleringen av eftergiftsfrågan ansetts föranleda en annorlunda bestämd gränsdragning än den principiellt riktiga, synes man hava gått alldeles för långt genom att förläna distriktsåklagaren kompetens att pröva åtalseftergiften beträffande en i specialstraffrätten upptagen förseelse, för vilken maximistraffet är så relativt högt som fängelse två år. Försiktigheten och jämväl det förhållandet, att brottens placering i allmänna strafflagen eller i specialstraffrätten icke bestämmas efter mera enhetliga grunder, synes bjuda att — om det av praktiska skäl skulle vara alldeles nödvändigt att utsträcka distriktsåklagarens kompetens utöver förseelser, som kunna förskylla fängelse i högst sex månader (ett åtminstone tidigare vanligt straffmaximum för lagstiftning jämlikt § 89 regeringsformen) — stanna åtminstone vid förseelser, som vid försvårande omständigheter kunna bestraffas med fängelse i högst ett år. Det bör ej heller förbises, att den enhetlighet i tillämpningen, som särskilt beträffande en lag av förevarande beskaffenhet är av största betydelse, skulle i stor utsträckning prisgivas genom den valda gränsdragningen och att vådorna härav växa ju vidare distriktsåklagarens kompetens bestämmas.

Det kan också med fog ifrågasättas, särskilt då den utökade kompetensen är avsedd att vara generell, huruvida icke gränsdragningen — huru denna nu än må bestämmas — har sin rätta plats i lagen i stället för i åklagareinstruktionerna samt huruvida icke under alla förhållanden förevarande paragraf bör erhålla en avfattning, som anger åtminstone huvudgrunderna för gränsdragningen.

Det i förslaget givna bemyndigandet för Kungl. Maj:t torde i allt fall lämpligen böra begränsas på sätt lagrådets övriga ledamöter förordnat.

7 §.

Lagrådet:

I denna paragraf stadgas, i nära överensstämmelse med motsvarande föreskrift i nya rättegångsbalken 20 kap. 7 § andra stycket, att eftergiften må

återkallas, om tillräckliga skäl därför finnas ej längre föreligga. Enligt strafflagberedningens förslag var möjligheten att återkalla eftergiften betydligt snävare: återkallelse finge ske endast därest den brottslige förövade nytt brott varå kunde följa fängelse eller straffarbete eller åtal eljest, i samband med hans lagförande för annat brott, funnes påkallat ur allmän synpunkt. Som motivering för den föreslagna ändringen har departementschefen framhållit, att en vidare möjlighet vore påkallad därest åklagaren, såsom borde stå honom fritt, meddelade beslut om åtalseftergift utan att avvakta barnavårdsnämndens åtgöranden; visade det sig sedermera att tillräckliga och vid beslutets meddelande förutsatta åtgärder ej vidtagits, borde åklagaren kunna återkalla eftergiften. Denna möjlighet borde ock stå honom öppen t. ex. om högre myndighet upphävde ett beslut som varit en förutsättning för eftergiften. Det synes lagrådet kunna ifrågasättas huruvida återkallelse i angivna fall står i god överensstämmelse med den — helt visst med rätta — intagna ståndpunkten, att åtalseftergift icke bör förbindas med villkor. Om åklagaren av en eller annan anledning icke förlitar sig på att erforderliga åtgärder verkligen bli vidtagna och jämväl ståndande, torde enligt lagrådets mening eftergift i allmänhet icke böra ske. I dylika fall bör saken genom åtal hänskjutas till domstol, å vilken det ankommer att i samband med villkorlig dom, därest sådan ifrågakommer, föreskriva de villkor som kunna vara påkallade. Om åter eftergift skett och barnavårdsmyndighet brister i förutsatta åtgöranden, framstår det som naturligt att åklagaren på lämpligt sätt söker få rättelse till stånd. Den nu antydda ordningen synes icke blott principiellt utan jämväl praktiskt vara att föredraga; åklagaren föranledes till större återhållsamhet vid eftergiftens användande och barnavårdsmyndighetens känsla av ansvar för åtgärdens vidtagande stärkes. Endast försåvitt skäl till åtal föreligga ur allmän synpunkt, såsom vid lagföring för något nytt mera allvarligt brott eller eljest i något stötande fall, torde alltså återkallelse böra få ske. Är, såsom lagrådet förmenar, denna principiella ståndpunkt riktig, synes den ock böra komma till uttryck i lagtexten. Visserligen bleve därigenom frågan om återkallelse i förevarande lag reglerad något annorlunda än som skett i nya rättegångsbalken. Härvid må emellertid erinras, att denna avser allenast eftergift vid ordningsförseelser och att en återkallelse där sålunda är av jämförelsevis underordnad betydelse.

8 §.

Lagrådet:

Av remissprotokollet framgår att den befogenhet, som enligt gällande instruktioner tillkommer polismästare i vissa större städer att vid lindrigare förseelser låta saken förfalla eller bero vid en varning, avses skola tills vidare bestå. Något uttryckligt stadgande härom har ej ansetts erforderligt. Uppenbarligen skulle det ha varit önskvärt, därest denna i administrativ ordning meddelade rätt till åtals eftergivande nu kunnat bringas att upphöra och ersättas med en mera ändamålsenlig reglering i lag. Då emellertid så torde komma att ske senast i och med ikraftträdandet av den nya rättegångsbalken

(se 20 kap. 7 § och processlagberedningens förslag till rättegångsbalk II s. 260), läser den i förevarande fråga intagna ståndpunkten icke böra föranleda vidare erinran.

Ehuru följdriktigheten strängt taget bort kräva, att i promulgationslagen till strafflagen 19 § — däri under punkterna 1 och 3 den s. k. legalitetsprincipen fastslås — intagits erinran, att i vissa fall åtalseftergift må äga rum, synes dock frånvaron av sådan erinran i en författning av promulgationslagens natur och innehåll icke böra giva anledning till anmärkning.

**Förslaget till lag om ändrad lydelse av 49 a § alkoholistlagen den
12 juni 1931.**

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17 december 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD,

Efter gemensam beredning med t. f. chefen för socialdepartementet, statsrådet Rosander, anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, lagrådets den 22 november 1943 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 8 oktober 1943 remitterade förslagen till *lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga samt lag om ändrad lydelse av 49 a § alkoholistlagen den 12 juni 1931 (nr 233)*.

Efter redogörelse för lagrådets utlåtande anför föredraganden följande.

I anledning av vad lagrådet anfört ha 2 och 7 §§ i förslaget till lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga underkastats vissa ändringar, varigenom lagrådets önskemål beträffande dessa lagrum i huvudsak torde tillgodoses. Sålunda har i 2 § dels avfattningen av de där angivna förutsättningarna för eftergift av åtal jämkats något dels ock i bestämmelsen om de fall då åtal skall väckas orden »för erforderlig utredning i saken» utbytt mot »eljest ur allmän synpunkt». I 7 § har såsom villkor för återkallelse av eftergift upptagits, att sådan åtgärd skall vara motiverad ur allmän synpunkt. Vad lagrådet eller enskilda ledamöter därav i övrigt anfört har ej synts böra föranleda avvikelser från förslaget. I fråga om behörigheten för underordnad åklagare att medgiva eftergift av åtal har inom lagrådet uttalats att denna bör givas en snävare omfattning än som förutsatts i remissprotokollet. De synpunkter lagrådet därvid framhållit torde böra beaktas vid utfärdande i administrativ ordning av bestämmelser i ämnet. Därvid torde — frånsatt sådan underåklagare som undantagsvis bör erhålla samma befogenhet som överåklagare att beträffande underårig besluta om åtalseftergift — vara lämpligast att genom uppräknings angiva vissa brott beträffande vilka sådan behörighet finnes kunna tilläggas underordnad åklagare. En sådan uppräknings kan med fördel begränsas till vissa förseelser, som äro så vanliga att det skulle vålla beaktansvärda praktiska olägenheter att kräva att åtalsfrågan städse prövas av överåklagaren, huvudsakligen trafikförseelser. I samband med utfärdande av sådana föreskrifter torde också bliva tillfälle att överväga att lämna åklagarna vägledning vid tillämpning av eftergiftsinstitutet.

Utöver vad nu anmärkts ha i förslaget till lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga skett smärre jämkningar av redaktionell art. Förslaget till lag om ändrad lydelse av 49 a § alkoholistlagen har av lagrådet lämnats utan erinran.

Föredraganden hemställer, att ifrågavarande lagförslag — förslaget till lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga efter ändringar i angivna hänseenden — ävensom det vid statsrådsprotokollet för den 8 oktober 1943 fogade förslaget till *lag om ändrad lydelse av 2 § 3 mom. barnvårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361)* måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Stefan Stiernstedt.